

ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА

№ 3, 2018

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 48764

У КОМІТЕТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ НАУКИ І ОСВІТИ
У МІНІСТЕРСТВІ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
У ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ АСОЦІАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
ІННОВАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ
ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ НА ВИРОБНИЦТВІ
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

ПОСПІШАЙТЕ ПЕРЕДПЛАТИТИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ФАХОВІ ЖУРНАЛИ

ДОКЛАДНІШЕ НА PEDPRESA.UA

ВИДАВНИЦТВО
**ПЕДАГОГІЧНА
ПРЕСА**
ДЕРЖАВНЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО

ПЕДАГОГІЧНИЙ ОСКАР В АГРАРНІЙ ОСВІТІ

Матеріал читайте на с. 58-60

Переможці і учасники конкурсу професійної майстерності педагогічних працівників технікумів і коледжів із президентом НАПН України В. Кременем

УЧНІ ПРОФЕСІЙНИХ ШКІЛ НІМЕЧЧИНИ В БЕРЕЗАНСЬКОМУ ПРОФЕСІЙНОМУ АГРАРНОМУ ЛІЦЕЇ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Матеріал читайте в наступному номері

⇐ Керівник гуртка – Світлана Бородина – майстер-клас з виготовлення ляльки-мотанки

⇒ Учні з Німеччини на майстер-класі з виготовлення ляльки-мотанки

ДУАЛЬНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?

Матеріал читайте на с. 61-62

На Освітньому конгресі «Школа майбутнього – шанси та перспективи», організованому Goethe-Institut в Україні спільно з Міністерством освіти і науки України (м. Київ, 15 червня 2018 р.)

СТВОРЕННЯ РОЗВИВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Матеріал читайте на с. 32-35

У навчальних майстернях Міжрегіонального центру професійної перепідготовки звільнених у запас військовослужбовців м. Кривого Рогу, Дніпропетровська область

ПЕРЕДПЛАТА на II півріччя 2018 року

Індекс	Назва видання	Періодичність виходу на рік	1 міс.	2 міс.	3 міс.	6 міс.
Вартість передплати, грн (без врахування послуги «приймання передплати»)*						
40123	Газета «ОСВІТА УКРАЇНИ»	50 р. на рік	70	140	210	420
68832	ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК ТА КОМЕНТАРІ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ	12	70	140	210	420
68836	СПЕЦВИПУСК ГАЗЕТИ «ОСВІТА УКРАЇНИ»	12	200	400	600	1200
68829	ВСЕСВІТНЯ ЛІТЕРАТУРА В ШКОЛАХ УКРАЇНИ	12	65	130	195	390
68830	ГЕОГРАФІЯ ТА ЕКОНОМІКА В РІДНІЙ ШКОЛІ	12	65	130	195	390
68833	ІСТОРІЯ В РІДНІЙ ШКОЛІ	12	65	130	195	390
68834	МАТЕМАТИКА В РІДНІЙ ШКОЛІ	12	65	130	195	390
68838	УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА В ШКОЛАХ УКРАЇНИ	12	65	130	195	390
30670	ПЕДАГОГІЧНА ГАЗЕТА	6	—	55	—	165
68828	БІОЛОГІЯ І ХІМІЯ В РІДНІЙ ШКОЛІ	6	—	70	—	210
68831	ІНОЗЕМНІ МОВИ В ШКОЛАХ УКРАЇНИ	6	—	70	—	210
68839	ФІЗИКА ТА АСТРОНОМІЯ В РІДНІЙ ШКОЛІ	6	—	70	—	210
68840	ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В РІДНІЙ ШКОЛІ	6	—	70	—	210
68837	ТРУДОВА ПІДГОТОВКА В РІДНІЙ ШКОЛІ	4	—	—	100	200
23823	ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ	4	—	—	100	200
68835	ОСОБЛИВА ДИТИНА: НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ	4	—	—	100	200
74105	ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ. ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ	4	—	—	100	200
48764	ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА	4	—	—	100	200

КОМПЛЕКТИ

98966	ІНФОРМАЦІЙНИЙ Газета «Освіта України», журнал «Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України»	140	280	420	840
89381	ВСЯ ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА Всі видання	—	—	—	5995
08353	ВИЩА ШКОЛА Газети: «Освіта України», «Спецвипуск газети «Освіта України», «Педагогічна газета»; журнали: «Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України», «Педагогіка і психологія. Вісник Національної академії педагогічних наук України», «Вища освіта України»	—	—	—	2605
98964	ШКІЛЬНИЙ Газета «Освіта України», «Педагогічна газета»; журнали: «Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України», «Біологія і хімія в рідній школі», «Географія та економіка в рідній школі», «Історія в рідній школі», «Іноземні мови в школах України», «Математика в рідній школі», «Фізика і астрономія в рідній школі», «Українська мова і література в школах України», «Всесвітня література в школах України», «Фізичне виховання в рідній школі», «Трудова підготовка в рідній школі», «Особлива дитина: навчання і виховання»	—	—	—	4195

*Вартість послуги «приймання передплати» — згідно з затвердженими тарифами ДП «Преса», залежно від того, на скільки місяців оформлено передплату.

02094, м. Київ,
вул. Попудренка, 54,
тел./факс: (044) 292-83-05,
e-mail: info@pedpresa.ua

ВИДАВНИЦТВО
**ПЕДАГОГІЧНА
ПРЕСА**
ДЕРЖАВНЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО

ДОКЛАДНІШЕ –
НА САЙТІ
PEDPRESA.UA

ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА

№ 3 (80) 2018

ЛИПЕНЬ – СЕРПЕНЬ – ВЕРЕСЕНЬ

Склад редакційної колегії науково-методичного журналу
«ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА»

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР, ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ
Нелля Ничкало – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:
Валентина Радкевич – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Ганна Романова – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Марина Артюшина – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Вячеслав Супрун – кандидат економічних наук, доцент, віце-президент Громадської організації «Всеукраїнська асоціація працівників професійно-технічної освіти», професор кафедри державної служби та менеджменту освіти ЦІПО ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Леся Горбань – кандидат педагогічних наук, вчений секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України

Інна Гриценюк – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (відповідальний секретар)

Роман Гуревич – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Навчально-наукового інституту педагогіки, психології і підготовки фахівців вищої кваліфікації Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Андрій Гуржій – доктор технічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник лабораторії електронних навчальних ресурсів Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Юрій Зінковський – доктор технічних наук, професор, дійсний член НАПН України, професор кафедри радіо-конструювання та виробництва радіоапаратури Національного технічного університету України «КП»

Микола Кучинський – директор Департаменту професійної освіти МОН України

Катерина Мірошніченко – заступник директора Департаменту професійної освіти МОН України

Тетяна Пятничук – кандидат педагогічних наук, заступник начальника відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту професійної освіти Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України

Василь Петрович – директор ДНЗ «Київський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою»

Людмила Шевчук – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області

Франтішек Шльосек – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту педагогіки Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської у Варшаві, голова Наукового товариства «Польща – Україна», іноземний член НАПН України

Ольга Щербак – доктор педагогічних наук, доцент, член-кореспондент НАПН України, директор Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка, керівник Українського аналітичного центру професійної освіти «Національна обсерваторія»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ,
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Виходить чотири рази на рік. Заснований у 1997 році

Свідоцтво про державну реєстрацію

серія КВ № 2704 від 16.06.1997 р.

Схвалено вченою радою

Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

(протокол № 8 від 30.08.2018 р.)

Передплатний індекс 48764

У НОМЕРІ:

СТОРИНКА ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Ничкало Нелля. Педагогічне кредо Василя Сухомлинського 2

У КОМІТЕТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ НАУКИ І ОСВІТИ

Алла Луцька. Законотворчий процес про професійну освіту 5

У МІНІСТЕРСТВІ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Мірошніченко Катерина. Центри професійної досконалості і відродження престижності професійної освіти 10

У ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ АСОЦІАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Супрун Вячеслав. Актуальні проблеми управління розвитком професійної (професійно-технічної) освіти України 15

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

Радкевич Валентина. Науково-методичне забезпечення модернізації професійної підготовки фахівців: результати наукових досліджень ... 18

Лузан Петро. Стандартизація професійної освіти в сучасному науковому осмисленні 24

Пятничук Тетяна. Дуальна система професійної підготовки фахівців: аналіз досвіду 27

ІННОВАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Балакін Володимир, Крапивкіна Оксана. Створення розвивального освітнього середовища навчального закладу професійної (професійно-технічної) освіти 32

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА

Ямковий Олександр. Практичне навчання в системі професійної підготовки майбутніх геодезистів у коледжах 36

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНАКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Новік Наталія, Вишневська Ірина. Інформаційні системи в організації освітнього процесу 39

ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ НА ВИРОБНИЦТВІ

Герганов Леонід. Професійна підготовка робітників морського профілю на судні в умовах рейсу 42

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО

Баглай Володимир. Соціальне партнерство в підготовці майбутніх залізничників 47

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

Найбова Марина, Лісцин Віктор. Основні напрями і перспективи розвитку психологічної служби 51

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Гриценко Олег. Особливості розвитку системи професійної освіти у Республіці Польща 54

ХРОНІКА

Кулаласва Наталя. Майстерність педагогічних працівників – запорука професіоналізму учнів 46

Базиль Людмила. Професійна і фахова передвища освіта: напрями модернізації 53

Іщенко Тетяна. Педагогічний ОСКАР в аграрній освіті 58

Еберхардт Крістіане, Леу Сніжана. Дуальна система професійної освіти в Україні: бути чи не бути? 61

ВІТАСМО

Від учителя – до академіка 63

Інноваційний педагог, креативний науковець 63

© Усі права захищено. Жодні частина, елемент, ідея, композиційний підхід цього видання не можуть бути скопійованими чи відтвореними в будь-якій формі і ніякими засобами — ні електронними, ні фотомеханічними, у тому числі й ксерокопіюванням, записом або комп'ютерним архівуванням, без письмового дозволу видавця.

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідають автори. Редакція залишає за собою право на редагування та скорочення прийнятних до друку матеріалів. Рукописи не повертаються. У разі використання матеріалів посилання на журнал є обов'язковим.

© «Педагогічна преса», 2018

© «Професійно-технічна освіта», 2018

ПЕДАГОГІЧНЕ КРЕДО ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Нелля НИЧКАЛО, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

*Творіння людини –
це найвище щастя*

В. О. Сухомлинський

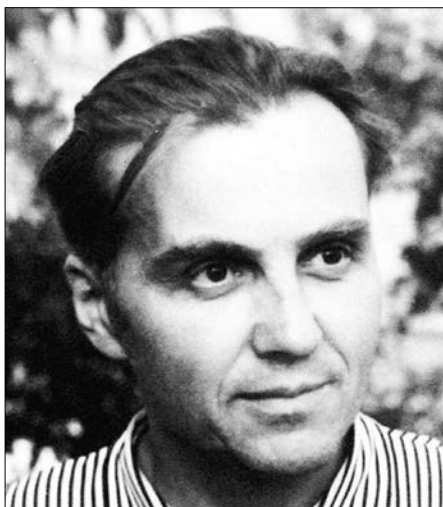
Вірю в те, що педагогічне щастя реально існує, його відчувають тисячі педагогів, які працюють в усіх освітянських підсистемах – і в дошкільній освіті, і в середніх, професійних та закладах вищої освіти. Безумовно, шлях до педагогічного щастя різний, його відчуття приходить у різний час, у кожного своє розуміння педагогічного щастя.

На нашу думку, той педагог, якому не притаманне це високе загальнолюдське і професійне почуття, не може бути успішним і щасливим у своїй повсякденній діяльності.

Українська земля подарувала нам видатних педагогів світу – Костянтина Ушинського, Антона Макаренка, Василя Сухомлинського, Олександра Захаренка. Вони були щасливими у своєму педагогічному творенні й залишили нащадкам свої «педагогічні поеми й педагогічні системи», які не зникають, не вмирають, а своїми концептуальними положеннями підживлюють сучасну освіту, дають життя новим системам, в основі яких – людиноцентризм, дитиноцентризм. Та без Любові до дитини, учня, студента новостворена система не буде дієюю – не буде ні дихати, ні жити. Саме любов, як велика сила Людини (за Григорієм Сковородою, Яном Павлом II, Андреем Шептицьким) є унікальним одухотвореним рушієм педагогічної творчості.

Видатний український педагог, директор школи і дитячий письменник Василь Олександрович Сухомлинський – зірка світового масштабу, що осяє променями любові й творення добра для кожної молодої людини, батька й матері, педагога й керівника навчального закладу незалежно від його типу.

© Ничкало Н., 2018

За рішенням 39-ої сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО 100-річчя від дня народження Василя Сухомлинського включено до Календаря пам'ятних дат, що відзначатимуться у 2018 році на рівні ЮНЕСКО. Українська освітянська й науково-педагогічна спільнота з радістю зустріла це рішення авторитетної міжнародної організації.

Відзначення століття від дня народження на світовому рівні – це високе визнання спадщини видатного

педагога міжнародною освітянською й науково-педагогічною спільнотою. Таке вшанування його світлої пам'яті, визнання воістину грандіозного значення його спадщини в усьому світі викликає у нас почуття гордості і захоплення.

Звернемося до документальної хроніки: *Народився Василь Олександрович 28 вересня 1918 р. в селі Василівці Василівської волості Олександрійського повіту Херсонської губернії (нині Онуфрїївський район Кіровоградської області) в бідній селянській сім'ї. У 1933 р. закінчив семирічну школу в рідному селі. Спочатку навчався в Кременчуцькому медичному технікумі, але незабаром пішов звідти, вступив на робітничий факультет, достроково закінчив його і став студентом педагогічного інституту.*

У 17 років розпочав педагогічну діяльність у заочній школі недалеко від рідного села. Після закінчення в 1938 р. Полтавського педагогічного інституту працював викладачем української мови та літератури в Онуфрїївській середній школі.

У 1941 р. на початку війни його призвали до армії. У січні 1942 р. молодший політрук Василь Сухомлинський був важко поранений у битві під Ржевом. Осколок снаряду назавжди залишився в його грудях. Після тривалого лікування у госпіталі селища Ува в Удмуртії він знову просився на фронт, проте комісія не визнала

його придатним для військової служби. У червні 1942 р. Василя Олександровича призначили директором сільської середньої школи, де він працював до березня 1944 р. Як тільки рідні місця були звільнені, він повертається в Україну, працює завідувачем районного відділу народної освіти, хоча мріяв про роботу в школі.

З 1948 р. – директор Павлівської середньої школи (працював на цій посаді до останніх днів свого життя). У 1948 р. це була звичайна сільська школа. За 23 роки звичайну сільську школу він перетворив у справжню науково-педагогічну лабораторію, де народжувалися й впроваджувалися перлини педагогічної творчості¹.

Щиро радимо читачам нашого журналу – викладачам і майстрам, директорам закладів професійної (професійно-технічної) освіти та їхнім заступникам прочитати біографію В. О. Сухомлинського, опубліковану в різних виданнях, і передусім у другій книзі двохтомника «Українська педагогіка в персоналіях» (за ред. О. В. Сухомлинської), щоб збагнути й зрозуміти, яким нелегким був життєвий і творчий шлях Василя Олександровича.

Творчий доробок В. О. Сухомлинського не має аналогів: 48 книжок, понад 600 статей, 1500 оповідань і казок для дітей. У квітні 1970 р. він закінчив рукопис «Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості» — доповідь для захисту докторської дисертації за сукупністю опублікованих праць. Та він не встиг захистити її. 2 вересня 1970 р., на 52-му році життя, перестало битися його зболене серце. Всі праці Сухомлинського дають переконливе уявлення не тільки про цілісність й водночас різносторонність його педагогічних підходів, а й про одухотвореність і прогностичність його мислення і педагогічної дії. Твори Василя Олександровича видано 59-а мовами народів світу, загальним тиражем майже 15 млн примірників. Книга «Серце віддаю дітям» перекладена на 30 мов і витримала 54 видання. Ім'я Василя Олександровича утвердилося на карті світу. Твори нашого видатного земляка видавалися в багатьох країнах світу – від Англії до Японії, від Китаю до Фінляндії.

Своїм розумом і серцем, невтомною творчою діяльністю Педагог від Бога подарував Україні і світу надзвичайно цінний інтелектуальний скарб, значення якого в XXI столітті помітно зростає. На наше переконання, воно і надалі зростатиме. Одним із переконливих свідчень є біобібліографічний покажчик «Василь Олександрович Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження»².

В. О. Сухомлинський із учителями та гостями школи (середина 60-х років ХХ ст.)

<http://old.dnpp.gov.ua/id/544/>

Це фундаментальне видання підтверджує висновок його упорядників про те, що «важливе місце серед постатей української і світової педагогіки ХХ століття належить Василю Олександровичу Сухомлинському». Такий висновок є об'єктивним і закономірним. У цьому покажчику систематизовано 4095 публікацій, з них – 1677 належать перу видатного педагога, включаючи його епістолярну спадщину (напевно, ще далеко не повну).

«Головне – це те, що я народний вчитель. Творити людину – це найвище щастя» – ці слова належать В. О. Сухомлинському. Таку свою думку, що йшла від глибини душі і серця й стала афоризмом, він виклав у листі, надісланому доктору педагогічних наук, професору, завідувачу лабораторії Інституту теорії і історії педагогіки Академії педагогічних наук СРСР Е. Г. Костяшкіну 24 серпня 1967 р. Перечитуємо знову і знову цей глибоко філософський, духовний лист, й мимоволі виникає відчуття того, що це – сповідь педагога від Бога, мудрої людини, яка невтомно працювала, творила добро, страждала, боролася за долі своїх вихованців й ніколи не зупинялася в своїх творчих пошуках. В іншому листі Едуарду Георгійовичу він писав: «Я без школи не зміг би взагалі працювати» (лист 28.XII.1966 р.). Доречно згадати, що п'ять листів В. О. Сухомлинського, уперше опублікованих 2 жовтня 1983 р. в газеті «Советская Россия» (майже через 13 років після його смерті), відкривають внутрішній світ видатного педагога, його переживання і страждання, спричинені ранами, які не могли загоїтися до останніх днів життя...

Сказати, що Василь Олександрович багато працював – це мало. За його словами, він «прагнув працювати, працювати, працювати. Працював день і ніч...». Він щодня збагачував свій педагогічний досвід, бачив очі своїх учнів і відчував у них неповторну гаму чистих і світлих дитячих почуттів. Спокійно, виважено й талановито керував Павлівською середньою школою, проводив велику роботу з батьками... На

¹ Українська педагогіка в персоналіях. У двох книгах. Книга друга. За ред. О. В. Сухомлинської. – Київ: «Либідь», 2005. – С. 380–387.

² Василь Олександрович Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження: бібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; упоряд.: О. В. Сухомлинська, Л. Д. Березівська, Л. І. Страйгородська та ін.; наук. консультант О. В. Сухомлинська; наук. Ред. Л. Д. Березівська; бібліогр. ред. Є. Ф. Демида. – Вінниця: Твори, 2018. – 395 с. – (Серія «Видатні педагоги світу»; вип. 12)

прикладі його багатолітньої олюдненої творчої освітньо-виховної і просвітницької діяльності можна побачити й простежити вплив ідей талановитого сільського вчителя на педагогізацію суспільства. Зазначимо, що нині ці ідеї і багатий досвід на вагу золота.

Поряд із повсякденною управлінською, викладацькою і науковою діяльністю Василь Олександрович вивчав іноземні мови. Спочатку досконало оволодів німецькою мовою, на що були особливі причини... Згодом вивчив чеську і польську мови, потім – французьку й англійську. Як відомо, останнім часом так багато говориться і пишеться про риси «освітянина-європейчика». У зв'язку з цим хочеться наголосити, що в повоєнні роки В. О. Сухомлинський був вже сформованим «європейчиком» з притаманними йому рисами патріота своєї Вітчизни, інтернаціоналіста, великого гуманіста, який глибоко знав психологію дитини й поділяв думку А. С. Макаренка про те, що «психологія є компасом для педагогіки». Вважаємо, що Василь Олександрович у своїй багатолітній педагогічній діяльності вийшов на реальну психопедагогіку як інтегровану галузь наукового знання. На нашу думку, перед прізвищем відомого американського психолога Карла Роджерса, який 1968 р. видав книжку «Психопедагогіка», варто вписати ім'я видатного українського педагога – «знавця дитячих душ і сердець», яскравого представника гуманної педагогіки В. О. Сухомлинського, який своє серце віддав дітям й присвятив своє життя служінню освіті України.

Гуманістичні ідеї пронизують всю спадщину педагога-вченого. Вони простежуються навіть у назвах багатьох його праць: «Верьте в человека» (1960); «Як ми виховали мужнє покоління» (1960); «Виховання моральних стимулів до праці у молодого покоління» (1961); «Духовный мир школьника» (1961); «Людина неповторна» (1962); «Дума о человеке» (1963); «Нравственный идеал молодого поколения» (1963); «Шлях до серця дитини» (1963); «Моральні заповіді дитинства і юності» (1966); «Трудные судьбы» (1967); «Сердце отдаю детям» (1968); «Народження громадянина» (1970); «Как воспитать несовершеннолетнего человека» (1975).

Не трояндами був засипаний творчий шлях Василя Олександровича. Отих недобрих шипів, гальмування, бюрократизму й формалізму, особливо коли йшлося про видання його книжок, було чимало. Свідчень цьому – багато. Нелегкою була доля книжки «Серце віддаю дітям». Боляче нині дізнаватися про незаперечні факти, викладені О. В. Сухомлинською (донькою Василя Олександровича) в передмові «В поисках настоящего» до останнього видання цієї відомої праці, що стала «педагогічним

кредо і разом з цим педагогічним заповітом Василя Олександровича». Педагог розповідає про виховання людини... Цю працю червоною ниткою пронизує ідея «душевної серцевини Людини – її думок, переконань, почуттів, естетичних поглядів і смаків. Автор показує, як виховати Щасливу Людину, як досягнути того, щоб в нашому суспільстві не було жодної людської особистості з пустою душею». Так просто і мудро викладено анотацію на початку цього надзвичайно цінного видання, що має прогностичне значення.

Дослідниками спадщини В. О. Сухомлинського окреслено сім основних ідей, які ним обґрунтовано і поглиблено:

- Любов до дитини;
- Розвиток творчих сил кожної окремої особистості в умовах колективної співдружності на основі етико-естетичних цінностей, інтересів, потреб, який спрямований у кінцевому підсумку на творчу працю;
- Культ природи, природа як найважливіший засіб виховання почуття прекрасного і гармонії;
- Розробка демократичних педагогічних засобів і методів навчання й виховання (повага, заохочення, опора на позитивне, моральне покарання);
- Звернення до внутрішнього світу дитини, опора на її сили, внутрішні потенції, підтримка і розвиток того здорового, що є в кожній особистості;
- Розвиток ідеї «радості пізнання», тобто емоційне сприйняття процесу навчання;
- Демократизація структури управління навчально-виховним процесом у школі (психологічний і педагогічний семінари, школа для батьків тощо)³.

Перечитуючи й осмислюючи ці ідеї, ще і ще раз переконаємося в їх актуальності для української освіти, для реалізації завдань Нової української школи, для нашої багатостраждальної професійної (професійно-технічної) освіти.

Дуже важливо, щоб високі державні чиновники знаходили час для ознайомлення з працями педагога світового рівня В. О. Сухомлинського. І не лише читали їх, а й збагнули глибинну гуманістичну сутність філософії серця видатного педагога ХХ століття, генетичне джерело якої в філології серця Григорія Сковорди. Напевно, якби це сталося, то не було б допущено таких серйозних помилок у реалізації державної політики щодо професійної (професійно-технічної) освіти. Ці помилки на загальнодержавному рівні негативно вплинуть на долі мільйонів наших дітей, на економіку і майбутнє нашої держави.

³ Українська педагогіка в персоналіях. У двох книгах. Книга друга. За ред. О. В. Сухомлинської. – Київ: «Либідь», 2005. – С. 384.

ЗАКОНОТВОРЧИЙ ПРОЦЕС ПРО ПРОФЕСІЙНУ ОСВІТУ

Алла ЛУЦЬКА, головний консультант секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти

Законопроект про професійну освіту протягом останніх років вносився до Верховної Ради України кілька разів.

Уперше цей законопроект був розроблений у 2015 році на виконання вимог Закону України «Про вищу освіту» ініціативною (неофіційною) групою під нашим керівництвом. До роботи долучилися К. Мірошніченко керівник Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти м. Києва, та досвідчені керівники закладів професійно-технічної освіти: директор Державного професійно-технічного навчального закладу «Межрегіональний центр ювелірного мистецтва м. Києва» О. Авраменко; директор Науково-навчального центру професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України Д. Гоменюк; директор Київського вищого професійного училища швейного та перукарського мистецтва Н. Горбатюк; заступник начальника управління професійної освіти, начальник відділу професійної освіти Департаменту освіти і науки, молоді та спорту виконавчого органу Київради (Київської міської державної адміністрації) Т. Мусієнко. Вважаю правильним згадати їхні прізвища у цій статті (хоча на сьогодні авторів чинної редакції законопроекту набагато більше і вони інші).

Група була досить компактна і працездатна, тому що взяла на себе зобов'язання у короткий строк написати абсолютно новий законопроект, який відповідав би сучасним умовам соціального й економічного розвитку країни, не заважав працювати і розвиватися закладам професійної освіти, сприяв підвищенню якості освіти, що задовольняла б економічні запити держави, потреби суспільства й особистості. А в центрі уваги законопроекту повинна бути людина і реалізація її прав на професійну освіту з урахуванням нахилів і вподобань.

Для виконання поставленого завдання група працювала щодня, конструктивно і результативно. Відтак законопроект було винесено на громадське обговорення і направлено на

експертизу. Ця ініціатива була реалізована за два місяці: березень-квітень 2015 року. Назва Проекту Закону України «Про професійну освіту», апробована у неофіційному спілкуванні. Професій технічного спрямування, за якими навчають у закладах професійно-технічної освіти, мабуть близько 30 %. Окрім цього заходи з міжнародного співробітництва, міжнародні проекти, що стосувалися освіти у закладах, професійно-технічної освіти мали у назві слова: «Професійна освіта і навчання». Автори законопроекту передбачали необхідність приведення назви системи освіти до її сутності і були впевнені, що застосування положень Конституції України, на яку посилаються опоненти такої назви, не може ставити за мету обмеження учасників системи освіти щодо приведення її нормативно-правової бази у відповідність до логічності і розумності. Адже відповідно до пункту 6 статті 92 Конституції України виключно законами України визначаються, зокрема, засади регулювання освіти.

У подальшому законопроект було оприлюднено, винесено на громадське обговорення та доопрацьовано. І 06.10.2015 він був внесений Кабінетом Міністрів України у Верховну Раду України і зареєстрований за № 3231.

Головним науково-експертним управлінням Апарату Верховної Ради України зроблено висновок щодо доцільності повернення за результатами розгляду в першому читанні суб'єкту права законодавчої ініціативи законопроекту про професійну освіту на доопрацювання.

Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти розглянув на своєму засіданні 4 листопада 2015 року (протокол № 24) проект Закону України «Про професійну освіту» (реєстр. № 3231), поданий Кабінетом Міністрів України і направив його на доопрацювання, зважаючи на зауваження Головного науково-експертного управління, а також вказуючи на необхідність деякого коригування в частині:

- врегулювання категорійно-поняттєвого апарату законопроекту про професійну освіту та уточнення термінологічних визначень

відповідно до законодавчо затверджених для відповідної сфери діяльності;

- доопрацювання статті 15 «Повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері професійної освіти» з метою узгодження питань децентралізації з реальними можливостями місцевих органів влади;

- необхідності зазначення органу управління національною системою кваліфікацій для забезпечення механізмів валідації і сертифікації кваліфікацій та зв'язку професійної й освітньої діяльності, з урахуванням того, що його статус та повноваження будуть зазначені у проекті закону України «Про освіту».

11 листопада 2015 року проект Закону України «Про професійну освіту» Кабінетом Міністрів України (Міністерством освіти і науки України) було відкликано для доопрацювання.

Однак у цей же день 11 листопада 2015 року (помилки в даті немає) доопрацьований законопроект був знову поданий до Верховної Ради України.

Таким чином керівництво Міністерства освіти і науки України прийняло рішення перекласти відповідальність щодо доопрацювання законопроекту на Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти.

Попри все Комітет погодився на такий варіант, адже законопроект був і є актуальним, і, загалом, відповідав на низку викликів, поставлених суспільством, в цілому не містив непевних або шкідливих для громадян і суспільства положень. Тому, на засіданні Комітету 23 листопада 2015 року було прийняте рішення:

1. Рекомендувати Верховній Раді України відповідно до пункту 1 частини першої статті 114 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» проект Закону України про професійну освіту (реєстр. № 3231 (доопрацьований) від 11.11.2015 р.), внесений Кабінетом Міністрів України, прийняти за основу.

2. Доручити підкомітету з питань освіти (Кремінський Т. Д.) створити при Комітеті Верховної Ради з питань науки і освіти робочу групу з підготовки проекту закону України про професійну освіту (реєстр. № 3231 (доопрацьований) від 11.11.2015) до другого читання з залученням експертів, науковців, педагогів-практиків, фахівців у сфері професійної освіти.

Законопроект був оперативно внесений до порядку денного засідання Верховної Ради України 26.11.2015, але так і не був розглянутий.

Досі не знайшлося політичної волі щодо унормування законодавчого підґрунтя для професійної освіти.

Профтехосвітняни з нетерпінням очікували новий Закон, який регулював би професійну освіту в нових реальних умовах. Закон «Про професійно-технічну освіту», прийнятий у 1998 р., відповідав своєму часовому періоду, але цей період – минуле сторіччя. Чинний Закон України «Про професійно-технічну освіту» орієнтований на формальну професійно-технічну освіту в державних професійно-технічних навчальних закладах з державним фінансуванням. Ситуація змінилася. Наразі є нагальна потреба законодавчо врегулювати управління і фінансування в умовах децентралізації, відкрити дорогу новим формам освітнього процесу, зокрема, дистанційній, дуальній освіті, створити умови для підвищення якості професійної освіти, зокрема за рахунок зміщення акцентів з процесу на результат, розроблення освітніх стандартів заснованих на компетентністному підході, базуючись на професійних стандартах. Також законодавчо потрібно забезпечити право людини на визнання набутих нею професійних кваліфікацій, отриманих на основі неформального і спонтанного навчання. Одним із першочергових є завдання підвищити престижність професійної освіти, а на законодавчому рівні це можна здійснити підвищенням статусу (морального і матеріального) учасників освітнього процесу закладів професійної освіти.

Профтехосвітняни вважали, що нічого не повинно було завадити Верховній Раді України невідкладно розглянути законопроект про професійну освіту і прийняти його. Тому, Голда Виноградська, український модельєр і громадський діяч, 18 січня 2016 року ініціювала збір підписів під електронною петицією на сайті Верховної Ради України «Захистимо професійну освіту в Україні» з вимогою терміново прийняти Закон «Про професійну освіту» (реєстр. № 3231) (доопрацьований). Петиція набрала до 18 квітня 2016 року 25323 підписи.

Але ініціатива не була успішною, тому що 14 квітня 2016 року змінилося керівництво Міністерства освіти і науки України, яке очолила Л. Гриневич, і в той же день законопроект був відкликаний.

Це викликало розчарування працівників профтехосвіти і, природно, що окремі активні громадяни вирішили стимулювати процес.

Мабуть з вищезазначеної причини, 22 вересня 2016 р. у Верховній Раді України був зареєстрований проект Закону України «Про професійну освіту в Україні» (реєстр. № 5160), внесений народними депутатами України Д. Добродомовим, Б. Матківським, О. Мусієм, А. Антонишаком.

Оскільки, відповідно до частини другої статті 100 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» альтернативний законопроект може бути внесений не пізніше, як у 14-денний термін після дня надання народним депутатам першого законопроекту з відповідного питання, це простимулювало внесення 10 жовтня 2016 року Кабінетом Міністрів України проекту Закону України «Про професійну освіту», який зареєстровано як альтернативний за № 5160-1.

У цей же час у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти опрацьовувався базовий проект Закону про освіту, який 6 жовтня 2016 року був прийнятий у першому читанні. У його доопрацюванні активну участь брали численні зацікавлені групи і, за відстоювання інтересів кожної з них стало очевидним, що кожне засідання робочої групи з розроблення законопроекту про освіту могло внести неочікувані коригування його положень. У таких обставинах було б нерозумним розглядати першим законопроект про професійну освіту, який потім не узгоджувався б з базовим Законом про освіту.

05.09.2017 Закон України «Про освіту» було прийнято. Одразу фахівцями-професіоналами було зроблено порівняльну таблицю двох альтернативних законопроектів про професійну освіту і щойно прийнятого Закону України «Про освіту». Концептуально законопроекти і прийнятий Закон не відрізнялися, але все ж потрібно було в проекті скоригувати термінологію, наприклад не «навчальний заклад», а «заклад освіти», уточнити тлумачення понять, додати кілька статей: щодо особливостей відносин між закладами освіти та політичними партіями (об'єднаннями) і релігійними організаціями, щодо кваліфікацій, рамок кваліфікацій, зміну рівнів Національної рамки кваліфікацій та про Національне агентство кваліфікацій. А також узгодити обидва альтернативні законопроекти, взявши з кожного найбільш вдалі позиції і створити єдиний проект.

Тому, Постановою Верховної Ради України від 20 березня 2018 року № 2351-VIII «Про порядок денний восьмої сесії Верховної Ради України восьмого скликання» було повернуто суб'єктам права законодавчої ініціативи законопроекти як такі, що потребують доопрацювання, а саме: проекти законів «Про професійну освіту в Україні» (реєстр. № 5160) та «Про професійну освіту» (реєстр. № 5160-1).

Департамент професійної освіти Міністерства освіти і науки України на деякий час переорієнтувався з доопрацювання законопроекту на розроблення проекту концептуальних

засад «Сучасна професійна освіта», який 22 травня 2018 року було схвалено на колегії МОН.

Варто також зазначити, що наказом Міністерства освіти і науки України від 05.06.2018 № 593 було внесено зміни до наказу МОН від 29 грудня 2017 року №1733 «Про утворення робочої групи з розроблення проекту Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту», яким, зокрема, відтермінували завершення розроблення законопроекту з 1 лютого на 1 жовтня 2018 року.

Проект Закону про професійну освіту був переданий Департаментом професійної освіти на доопрацювання новоствореному Директорату професійної освіти Міністерства освіти і науки України.

3 липня 2018 року у Верховній Раді України відбулося обговорення загальних положень законопроекту «Про професійну (професійно-технічну) освіту» з участю представників Міністерства освіти і науки та народних депутатів України.

На зустрічі були присутні народні депутати України І. Констанкевич, Б. Матківський, головний консультант секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти А. Луцька, заступник міністра освіти і науки України П. Хобзей, генеральний директор Директорату професійної освіти Міністерства освіти і науки І. Шумік, державний експерт Директорату професійної освіти Ю. Єпіфанова, заступник директора департаменту професійної освіти – начальник відділу змісту та організації навчального процесу Міністерства освіти і науки К. Мірошніченко, помічники-консультанти народних депутатів України та ін.

Під час зустрічі представники Директорату професійної освіти профільного міністерства презентували основні позиції майбутнього документа.

Упродовж літніх місяців робоча група на базі Міністерства освіти і науки України доопрацьовувала вищезазначений законопроект.

Є сподівання, що робота над законопроектом скоро завершиться і його буде внесено до Верховної Ради України.

Чого ми очікуємо від нового Закону України «Про професійну освіту»?

Передусім законодавчо мають бути врегульовані інтереси усіх зацікавлених соціальних, економічних угруповань, окремих громадян, суспільства і держави стосовно професійної освіти і її результатів. Але попри все, у цьому законі в центрі соціально-економічної системи хотілося б поставити права дитини, людини – насамперед, на доступність і безоплатність професій-

ної освіти, відповідно до потреб і покликань, задля особистого соціального і професійного становлення. Державі не може бути не вигідно забезпечення здобуття професійної освіти її громадянами, незалежно від того де вони працевлаштовуються: на державних, комунальних, акціонерних чи приватних підприємствах, вони також можуть відкрити власну справу. Усі підприємства чи підприємці випускають продукцію або надають послуги, самі створюють робочі місця. І як наслідок отримання громадянами професійної освіти – результати праці випускників і податки в казну держави, що забезпечить її розвиток і зміцнить економічний фундамент України.

Необхідно вдосконалити систему управління так, щоб у розвитку професійної освіти були зацікавлені місцеві громади, бізнес, структури управління галузями економіки, але не втрачено і загальнодержавне регулювання з метою врахування стратегічного планування державної економіки, а також для забезпечення соціального і гуманітарного розвитку країни. На сьогодні, здається, державне регулювання структури і обсягів підготовки кваліфікованих працівників, формування мережі закладів професійної освіти повністю втрачається, і, на думку автора: рано чи пізно негативно позначиться на розвитку держави. Іноді потреби окремої громади і держави не збігаються. Закон повинен знайти розумний баланс.

Фінансування професійної освіти має бути багатоканальним, різнорівневим, логічним і прозорим. Разом з тим, закладених положень у Законі буде недостатньо. Необхідно підзаконними актами затвердити відповідні механізми, а для цього докласти зусиль для зрушення інерційної системи сучасного фінансування, бо якраз фінансові органи не зацікавлені у зміні звичних механізмів, а проблемами освіти вони чомусь не дуже переймаються. Тому, без підзаконних актів затверджених Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади, прийняті позитивні положення у Законі будуть «мертві». Потрібно передбачити появу і «відмирання» бюджетних програм, спрямованих на професійну освіту, зокрема цільових, а також субвенцій, ваучерів, цільових кредитів. Не потрібно перераховувати у Законі «Про професійну освіту» тільки ті програми, які на сьогодні впроваджені Кабінетом Міністрів України. Завтра можуть з'явитися ресурси і може виникнути необхідність в інших.

Система освітніх програм для отримання професійної освіти повинна бути гнучкою, незабюрократизованою, щоб заклад професійної

освіти міг оперативно реагувати на запити підприємств, громадян. Заклад професійної освіти повинен враховувати освітні потреби населення різного віку, від школярів та випускників шкіл до населення будь якого віку, в тому числі і пенсіонерів. Кваліфікації, які надаватимуть у закладах професійної освіти мають бути як частковими так і повними. З можливим накопиченням часткових кваліфікацій, які з часом утворюють повну кваліфікацію. Заклад професійної освіти має також бути спроможним надавати якісну профільну середню освіту.

Мають розвиватися усі форми здобуття освіти. Нині недостатньо розвинені такі форми освіти як вечірня, заочна, дистанційна, індивідуальна, мережева, екстернатна. Не вважають за потрібне освітянські керівники усіх рівнів приділяти увагу цим формам через інерційність мислення, зайвий клопіт. Але ж контингент здобувачів освіти значно збільшився б. Немає також достатньої нормативної бази для розвитку дуальної освіти і особливої зацікавленості роботодавців у ній. Цій формі у сфері професійної освіти потрібно приділяти особливу увагу. Тому в Законі має бути досить чітко прописано положення щодо розвитку усіх форм здобуття освіти, неспроможність закладу професійної освіти їх розвивати повинна впливати на оцінку діяльності закладу і його керівника.

Значним проривом у законотворчому процесі й у свідомості освітян вважаємо визнання інформальної та неформальної освіти, створення відповідних умов для підтвердження неформальної професійної освіти. Адже до цих пір освітянські закони регулювали лише офіційну (формальну) освіту. Це визнання є одним із аспектів підтвердження права і свободи людини у вільній країні. Адже якщо громадянин опанував відповідну професійну кваліфікацію впродовж певного відрізка свого життя без відвідування закладу освіти, то чому він не може мати документ, що підтвердить його кваліфікацію? Закон повинен дозволити це. Але знову повторюємося: багато чого залежить від підзаконних актів, щоб це не була процедура з зайвими складнощами.

Для професійної освіти важливо, що в основу здобуття освіти покладено результат, а не процес, введено поняття – компетентність.

Часткові кваліфікації, які дають можливість як у «лего» з опанованих часткових кваліфікацій скласти повну кваліфікацію.

Для закладу освіти також повинні бути створені умови для власної економічної діяльності. Вони начебто і зараз є. Окремі заклади

професійної освіти за рахунок випуску продукції, надання послуг мають достатні власні кошти, можуть за їх рахунок відновлювати навчально-матеріальну базу. Але систематизованих сучасних нормативно-правових актів для сприяння такій діяльності немає, тому є заклади освіти, які, не знаючи того, порушують окремі норми та наражаються на санкції контролюючих органів. Крім того, є керівники «нової генерації», які прийшли не зі сфери професійної освіти і не розуміють для чого займатися випуском продукції у майстернях закладу освіти. Буцімто навчальний процес – це не бізнес, то для чого той зайвий клопіт і ризик привертання особливої уваги перевіряючих. Але випуск продукції у майстернях закладу професійної освіти, по суті, зовсім не для розвитку бізнесу. Випуск продукції чи надання реальних послуг населенню набагато підвищує рівень якості професійної освіти, бо в здобувача освіти з'являється зовсім інша мотивація. Це не оцінка майстра виробничого навчання, а оцінка (задоволення чи не задоволення) отримувача послуг, продукції. Тобто, реальна незалежна оцінка результатів навчання. Перевірено власним досвідом. Пам'ятаю, як будучи ученицею Київського технічного училища № 9 хвилювалася, виготовляючи перше пальто для замовниці, як хотіла побачити її вираз обличчя, чи задоволена вона?

Положення про власну економічну діяльність повинні бути відображені в новому Законі.

Для підвищення якості освіти надважливим є сучасна матеріальна база, яка відповідала б потребам навчальних програм. Крім відповідальності засновника закладу професійної освіти за рівень навчально-матеріальної бази потрібно законодавчо передбачити можливість спільного використання більш дрібними закладами освіти потужної бази новостворених центрів професійної освіти, на модернізацію яких виділені кошти з державного бюджету або фінанси міжнародних партнерів.

Мережа і типи закладів професійної освіти повинні формуватися не за рівнем спроможності місцевою громадою утримувати заклади освіти, а за науково виваженими розрахунками на базі численних показників, серед яких не тільки кваліфікаційна структура промисловості в регіоні, а й показники внутрішньої міграції населення, кількість потенціальних здобувачів освіти, інші демографічні показники.

Важливим буде унормований законодавством високий статус педагогічного працівника. Потрібно дати йому академічну свободу,

можливість для творчості, для удосконалення майстерності і зарплату, що залежить від якості і результатів роботи.

Закон має сприяти підняттю престижності професійної освіти. Для цього є численні інструменти і механізми, що можуть бути закладені в «тіло» Закону. Згадуючи приказку: «Театр починається з гардеробу», можна навіть припустити, що на підняття престижності вплине визначений тип та назва закладу професійної освіти, визначення статусу здобувача освіти як студент тощо.

І нарешті, не менш важливо при розробленні законопроектів бути дуже пильними у використанні термінології, зворотів, визначень. Кожне слово має значення. Найменші суперечності, невизначеність обертаються проти освітян.

Такі ж вимоги і до розроблення підзаконних актів для реалізації Закону.

Можна навести минулі негативні приклади, які дуже важко, а то й неможливо виправити.

Варто згадати скільки обурення і нерозуміння виникло у педагогічних працівників, які однією постановою Кабінету Міністрів України були зараховані до когорти педагогічних працівників, а іншою постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 1993 р. № 909 «Про перелік закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років» їх не врахували в переліку педагогічних посад у професійно-технічних навчальних закладах: це вихователі гуртожитків, старші майстрів і керівники фізичного виховання. Логіки немає, це всі розуміли, але цю помилку так і не виправили через фінансові питання.

Ще один приклад. У чинному Законі України «Про професійно-технічну освіту» визначено, що перепідготовка робітників, підвищення кваліфікації робітників – це професійно-технічне навчання. А в підзаконних нормативних документах про ліцензування передбачено окреме ліцензування перепідготовки, підвищення кваліфікації і професійно-технічного навчання. Абсурд? Але ніхто цього не виправив, бо не зацікавлені.

Взагалі у одній статті неможливо описати усі сподівання, можливо автор пропустила те, що хтось вважає суперважливим. Наперед згодна, даруйте.

Отож, завершуючи роздуми про законопроект про професійну (професійно-технічну) освіту, будемо оптимістично сподіватися про його найшвидше ухвалення у редакції, яка підніме на новий високий рівень таку потрібну і багатостраждальну сферу освіти.

ЦЕНТРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДОСКОНАЛОСТІ І ВІДРОДЖЕННЯ ПРЕСТИЖНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Катерина МІРОШНИЧЕНКО, заступник директора департаменту професійної освіти Міністерства освіти і науки України

Професійна освіта – комплексна сфера політики на перетині освіти, навчання (підготовки) й економіки, що має безпосередній соціально-економічний вплив на формування і розвиток ринку праці. Професійна освіта має відповідати на сучасні та майбутні вимоги до рівня кваліфікації та компетентностей працівників, що потребує ринок праці, допомагати людям знайти роботу в коротко і довгостроковій перспективі, а також відповідати потребам суспільства у формуванні активного й інклюзивного громадянства. Інакше кажучи, професійна освіта має стати важливим елементом економічного зростання, соціальної єдності й зробити навчання впродовж життя реальністю нашого суспільства.

Досвід розвитку країн-партнерів Європейського Союзу доводить, що на швидкий розвиток економіки й технологій значно впливає стан професійної освіти й навчання як інструмент забезпечення високоякісних професійних навичок, що гарантує ефективну діяльність ринку праці. Якщо підготовка висококваліфікованих кадрів стане інноваційною, це допоможе здобувачам професійних кваліфікацій оволодіти широким діапазоном наскрізних і спеціальних професійних навичок та компетенцій, потрібних для працевлаштування. У багатьох країнах перехід від централізованого планування до вільної ринкової економіки призвели до посилення ролі навичок, пов'язаних із професійною діяльністю, з урахуванням великих масштабів економічно-галузевої реструктуризації та поточних процесів політичної й соціальної реформи.

Привабливість та компетентність у сфері професійної освіти залежать від прогнозування перспективних напрямів розвитку, врегулювання проблем та забезпечення гарантованої якості надання освітніх послуг.

Сучасна професійна освіта в Україні характеризується такими основними ознаками:

- наявність істотного сегмента високоякісної професійної освіти насамперед у сфері побуто-

та обслуговування, будівельній та автотранспортній галузі;

- збереження в мережі закладів освіти з невисокою якістю освітніх послуг, зокрема у малокомплектних сільських закладах професійної освіти;

- тенденція до зменшення контингенту здобувачів професійних кваліфікацій і серед молоді і дорослого населення загалом у державі;

- недостатня мотивація до здобуття професійних кваліфікацій через застарілий зміст освіти, недостатню мобільність організації освітнього процесу, відсутність визнання неформальної освіти та часткових кваліфікацій;

- професійна освіта в Україні соціально зорієнтована, зокрема виконує функцію захисту вразливих груп молоді (діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, діти з інвалідністю, діти військовослужбовців, які загинули під час виконання службових обов'язків та ін.).

Загалом сучасна українська професійна освіта має передумови для забезпечення успішної самореалізації особистості й підтверджує свою готовність та спроможність до реформування, розвитку й подолання наявних викликів.

Досвід подолання аналогічних виявів у країнах Східної Європи (Польща, Естонія, Литва) свідчить про істотний вплив реалізації освітніх реформ на якість професійної освіти та про можливість її перетворення на конкурентоздатну галузь, що має визнання на міжнародному рівні та забезпечує ефективний розвиток національної економіки.

Сучасна економічна ситуація в Україні потребує швидкого та ефективного реагування на запити ринку праці у кваліфікованих кадрах. Вперше з 2013 р. в Україні розпочалася стабілізація ситуації на ринку праці: зростання ВВП в першому кварталі 2018 р. становило 3,1 % порівняно з першим кварталом 2017 р. (Держкомстат 2018).

Врегулювати значну частину цих проблем можливо шляхом системного реформування професійної освіти.

Станом на 01.01.2018 р. в Україні на базі 774 закладів професійної (професійно-технічної) освіти 268 тис. учнів та слухачів здобували понад 400 робітничих професій та 65 спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста.

Упродовж 2011 – 2017 р. спостерігається тенденція зменшення кількості закладів професійної освіти, зокрема у 2017 р. вона скоротилася на 19 % порівняно з 2011 р. (функціонували 954 заклади).

Найбільше скорочення мережі відбулося у 2015 р. – на 13 % (130 закладів) порівняно з 2014 р. Політична криза, анексія Криму та військові дії на Сході країни у зазначені роки призвели до скорочення обсягів промислового виробництва, зменшення обсягів іноземних інвестицій, порушення виробничих зв'язків з підприємствами на окупованих територіях, зменшення рівня економічної активності населення, що істотно вплинуло на стан мережі закладів професійної освіти.

Зберігається тенденція до щорічного зменшення контингенту здобувачів професійної освіти. У 2017 р. загальний контингент учнів, слухачів закладів професійної освіти скоротився на 31,6 % порівняно з 2011 р. (навчалася 392 тис. осіб).

Найбільший відсоток здобувачів професійних кваліфікацій у державних закладах професійної освіти становить молодь 15 – 18 років із базовою та повною загальною середньою освітою, тобто випускники 9-х та 11-х класів закладів загальної середньої освіти (до 90 %). Проте моніторингові дослідження свідчать про низьку якість результатів набутої середньої освіти, оскільки до закладів професійної освіти переважно вступають особи з початковим та середнім рівнем якості знань (понад 84 %).

Спостерігається збільшення на 35 % порівняно з 2016 р. кількості осіб віком від 30 років і старше, що здобували робітничі кваліфікації у закладах професійної освіти. У порівнянні з 2015 р. цей показник зріс удвічі.

Професійна підготовка кваліфікованих кадрів здійснюється за галузевим спрямуванням: 28 % – для промисловості, 22 % – для сфери торгівлі й громадського харчування, 12 % – для транспортної галузі; 11 % – будівництво, 10 % – сільське господарство; 9 % – сфера житлово-комунального господарства, 9 % – зв'язок.

У 2017 р. для ринку праці підготовлено 140,5 тис. кваліфікованих робітників, у тому числі 29 тис. з числа працюючого та незайнятого населення. Із них 105,8 тис. осіб (75 % загального випуску) отримали дипломи кваліфікованого робітника, у тому числі 4,4 тис.

осіб – дипломи за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста (3 % загального випуску), 34,7 тис. осіб (22 %) – свідоцтва про робітничу професію.

Серед випускників закладів професійної освіти 83,6 тис. осіб отримали дві і більше професій, що становить 60 % загального випуску.

Працевлаштовано 126 тис. випускників (89,7 %), із них за обраною професією – 114,8 тис. осіб (81,7 %), продовжили навчання у закладах вищої освіти 10,2 тис. випускників (7,3 %).

Викликає занепокоєння той факт, що кількість вступників до закладів професійної освіти постійно скорочується, водночас вступ на програми вищої освіти зростає. Основне завдання реорганізація політики й системи підготовки кваліфікованих кадрів полягає в тому, щоб зробити професійну освіту привабливішою для здобувачів робітничих професій і для роботодавців, які вимагають від працівників все вищих професійних навичок.

Для забезпечення привабливості та досконалості професійних кваліфікацій варто визначити методи й засоби заохочення людей цілеспрямовано вибирати професійну освіту та навчання, що відкриє перспективи кар'єрного зростання. Гнучкість освіти дасть право вільно рухатися між професійною та академічною освітою, гарантуватиме якість надання освітніх послуг, сприятиме залученню зацікавлених сторін, у тому числі соціальних партнерів, урізноманітнить профорієнтацію та консультування серед молоді та дорослого населення.

У країнах ЄС визначено такі ключові елементи для формування привабливості та престижності професійної освіти, досягнення високої якості надання освітніх послуг:

1. Гнучка система управління:

- координація на національному рівні з делегуванням повноважень до нижчих рівнів (галузь, регіональний / місцевий рівень та надавач освітніх послуг) для узгодження політики розвитку професійної освіти та місцевого економічного розвитку (розумна спеціалізація);

- навчання впродовж життя для всіх категорій населення з урахуванням інклюзії;

- багаторівневість публічно-приватного партнерства (ППП), зокрема діяльність регіональних та галузевих рад для об'єднання інтересів здобувачів, надавачів освітніх послуг і підприємств, професійних та громадських спілок і об'єднань щодо участі у розвитку професійної освіти (наприклад, розробка освітніх програм, професійних та освітніх стандартів тощо);

- вимірювання ефективності професійної освіти на всіх рівнях та всіх категорій здобу-

вачів професійних кваліфікацій та замовників робітничих кадрів;

- розвиток закладів професійної освіти: автономія, фінансова гнучкість та підзвітність.

2. Забезпечення якості освіти:

- забезпечення сучасного освітнього середовища, діджиталізація освітнього процесу;

- наявність рамки оцінювання якості (визначення критеріїв та процедури визнання якості надання освітніх послуг);

- забезпечення якості навчання через постійне професійне вдосконалення педагогічного складу закладів освіти;

- постійне вдосконалення та оновлення стандартів професійної освіти та освітніх програм.

3. Актуальність та ефективність надання освітніх послуг:

- корегування пропозицій щодо рівнів кваліфікації та змісту освітніх програм відповідно до потреб часу;

- розвиток і впровадження виробничих інновацій у освітній процес,

- започаткування підприємництва – невід’ємна частина набуття професійних кваліфікацій;

- розроблення багатoproфільних та коротко-термінових освітніх програм;

- забезпечення набуття компетентностей за новими формами й методами навчання, у тому числі за дуальною формою навчання;

- розроблення механізмів для ранньої ідентифікації потреб особистості в розвитку професійних кваліфікацій.

4. Мобільність на ринку праці та навчання впродовж життя:

- формування компетентностей та професійних навичок в умовах наближених до реальних робочих місць та безпосередньо на виробництві;

- надання можливості для будь-яких форм, термінів і методів набуття професійних кваліфікацій на користь економіки, роботодавця та працівника;

- інтеграція системи професійної освіти в інші освітні програми, зокрема в програми на вищих рівнях освіти зі скороченими термінами навчання;

- запровадження комплексної системи підвищення кваліфікацій та набуття нових навичок для всіх вікових категорій.

5. Імідж професійної освіти:

- професійна освіта має стати першим етапом під час вибору освітньої траєкторії, а не другим чи третім варіантом;

- започаткування в рамках публічно-приватного партнерства нових підходів до профорієнтації як для всіх видів освітніх послуг професійної освіти, так і для всіх вікових

груп населення, починаючи з дошкільного та раннього шкільного віку з урахування інклюзії та гендерної рівності;

- модернізація наявних та новостворених закладів професійної освіти у **центри професійної досконалості**, що стануть взірцем сучасного закладу освіти, привабливого для всіх категорій і груп населення, у якому бажають навчатися та здобувати професійні кваліфікації упродовж життя молодь і доросле населення.

Підходи до формування концепції центрів професійної майстерності

Відносини між сферою професійної освіти і економікою знань, регіональним економічним розвитком, зростанням продуктивності та ринком праці (наприклад, зменшення прогалин чи дефіциту в певних кваліфікаціях, надання інноваційних професійних послуг для набуття сучасних навичок) – ключові загальнонаціональні основи для інвестування як у привабливість, так і у забезпечення найвищого рівня професійного розвитку (excellence), які у багатьох країнах стають основою для створення так званих центрів Професійної досконалості. Такі заклади також можна називати професійними навчальними інститутами, центрами професійної майстерності або просто багатофункціональними центрами.

Міжнародне співтовариство не має єдиного визначення Центрів професійної досконалості (Centers of excellence). Однак аналіз міжнародної практики показує, що цей термін зазвичай означає **партнерську мережу закладів професійної освіти і навчання, що створюється в різних регіонах**, водночас у їхній діяльності відображаються пріоритети національної політики кожного окремого регіону. Центри мають надавати високоякісні послуги в сфері професійної освіти і навчання для набуття високоспеціалізованих/високотехнологічних професій, які можуть бути пов’язані з набуттям попередньо вищої чи вищої фахової освіти й сфокусовані на інноваційному галузевому чи багатогалузевому навчанні, набутті компетенцій з метою задоволення потреб компаній і окремих осіб.

В умовах такої організації освітнього процесу особлива увага приділяється якості та інноваціям, при цьому партнери-заклади освіти надають в основному професійні кваліфікації середнього та вищого рівня, користуючись послугами і можливостями центру щодо організації публічно-приватного партнерства, пошуку стратегічних партнерів з метою залучення роботодавців та інших ключових регіональних і галузевих гравців. Водночас роль соціальних партнерів більш ніж важлива для того, щоб

центри професійної досконалості вчасно реагували на появу потреби у нових професійних навичках і технологічних компетентностях, які потрібні для сучасних професій. Центри професійної досконалості стають платформою для об'єднання закладів професійної освіти, бізнесу, торговельно-промислових палат, галузевих організацій та окремих роботодавців, профспілок, регіональних та/або місцевих органів влади.

Центри професійної досконалості можуть координувати діяльність закладів професійної освіти з регіональними та галузевими радами, визначати перспективні освітні програми (професії) для експертної підтримки з розроблення відповідних програм навчання у закладі освіти чи на робочому місці, продовження навчання чи підвищення кваліфікації, створювати служби професійної орієнтації (центри професійної кар'єри), визначати перелік професійних стандартів для оновлення чи розроблення, здійснювати аналіз потреб ринку праці у професійних навичках.

Ключові питання формування концепції Центрів професійної досконалості значною мірою стосуються нових підходів до запровадження та підвищення якості надання освітніх послуг, формування інноваційної культури й спроможності шляхом реалізації переваг і можливостей якісного багаторівневого управління та ефективного публічно-приватного партнерства (ППП).

Центри професійної досконалості та їх роль у формуванні державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти

Створення Центрів професійної досконалості при впровадженні системи багаторівневого управління стане важливим кроком для початку формування регіональної політики та діалогу в царині професійної освіти. Важливо вирішити як структурно вписати статус таких закладів, що базуються на публічно-приватному партнерстві, в інституційні та нормативно-правові рамки національної професійної освіти та забезпечити моніторинг діяльності таких центрів. Пропонується виділити три основних рівня управління в межах національної системи:

- *управління на регіональну рівні; де центри є невід'ємною частиною окремих екосистем.* Екосистема не обов'язково буде обмежена географічно; вона може також охоплювати сектор промисловості (аграрний сектор) та поширюватися на території інших регіонів та країни. Динаміка розвитку центрів професійної досконалості має відповідати потребам регіону та впливати на ефективний розвиток галузей еко-

номіки, забезпечувати інформаційний простір та професійну орієнтацію населення;

- *управління на рівні мережі закладів професійної освіти.* Відповідно до завдань щодо його створення в регіоні оптимальної та ефективної мережі центр професійної досконалості може складатися з декількох закладів професійної освіти, об'єднаних спільною метою, завданнями, спеціалізаціями, ступеневою освітою. Взаємодія учасників центру відбувається через взаємні консультації, перевірки та обмін досвідом;

- *управління на національному рівні, що забезпечує існування загальної системи моніторингу потреб ринку праці, якості надання освітніх послуг, функціонування центрів кваліфікацій та інституційного аудиту.*

Ефективна координація між різними рівнями управління для центрів керування може бути краще забезпечена внаслідок проведення національних або регіональних форумів, діяльності регіональних, галузевих та наглядних рад, формування системи показників якості надання освітніх послуг, взаємного навчання та обміну досвідом, рамки оцінки кваліфікацій, об'єктивному оцінюванню компетентностей, умінь та навичок тощо.

Центри професійної досконалості та забезпечення якості

Центри професійної майстерності можуть стати унікальною освітньою платформою для забезпечення відповідної якості професійних кваліфікацій, виступати в ролі гаранта упровадження внутрішньої системи забезпечення якості, вимірювання та оцінювання результатів надання освітніх послуг. Їхні основні завдання:

- обговорення та прийняття рішення про створення й упровадження нових стандартів, повних та часткових кваліфікацій, пропозицій щодо нового переліку професій у сфері професійної освіти;

- забезпечення відповідності професійних навичок вимогам роботодавців та ринку праці;

- оцінка, перевірка та сертифікація результатів навчання;

- побудова інтелектуальних систем обробки даних щодо ринку праці та навичок, збір даних для попередження дисбалансу між попитом та пропозицією кваліфікованих кадрів;

- розроблення критеріїв для самооцінки або оцінки діяльності закладу загалом щодо забезпечення якості надання освітніх послуг;

- створення регіональної системи зовнішнього оцінювання та визначення показників діяльності закладів освіти, що стане частиною національної системи моніторингу якості освіти.

Центри професійної досконалості можуть стати стратегічними майданчиками для формування маркетингової політики у професійній освіті. Проте створення таких центрів потребує високого рівня людських і фінансових можливостей, визначення необхідного обсягу державного (публічного) фінансування, що може стати поштовхом до мобілізації приватних ресурсів, ключовим питанням для створення і підтримки центрів професійної досконалості.

Центри професійної майстерності мають діяти як невід'ємна частина регіональної мережі закладів професійної освіти при збереженні їх у галузевій та регіональній екосистемі, що працюють у партнерських стосунках як у вертикальному розрізі (економічні та політичні суб'єкти на національному, регіональному, галузевому та місцевому рівнях), так і в горизонтальному розрізі (взаємодія в освітній галузі між надавачами освітніх послуг у професійній освіті).

Ефективність зв'язку між центрами та галузю в контексті регіональних стратегій розвитку – ключовий аспект для стабільної діяльності центрів (наприклад, партнерства для висококласного навчання на робочому місці, системи учнівства на підприємстві, розроблення актуальних навчальних програм тощо).

Питання залучення високопрофесійних майстрів виробничого навчання для центрів професійної досконалості має вирішуватися шляхом залучення до освітнього процесу кращих спеціалістів із підприємства, які мають професійні знання і досвід, їм достатньо опанувати педагогічні навички, це ефективніше, ніж перенавчати майстрів виробничого навчання закладів професійної освіти.

Міністерство освіти і науки України схвалило Концепцію розвитку сучасної професійної освіти, одним із складових елементів якої є створення центрів професійної досконалості.

Процес модернізації закладів професійної освіти України передбачає поетапну трансформацію кращих із них у багатофункціональні центри професійної досконалості (Centers of excellence). Набути статус центру професійної досконалості мають шанси наявні та новостворені заклади професійної освіти, що стануть взірцем сучасного закладу професійної освіти та забезпечуватимуть формування єдиного освітнього простору професійної освіти, якість надання освітніх послуг, визнання результатів формальної та неформальної освіти, сприятимуть підвищенню престижності професійної освіти.

Центри професійної досконалості – платформа для формування нового іміджу сучасної професійної освіти, майданчик для

діалогу із регіональними органами влади й регіональними радами професійної освіти, що об'єднує інтереси закладів професійної освіти та бізнесу, формує загальний інформаційно-комунікаційний простір щодо освітніх послуг у сфері професійної освіти в кожному регіоні.

Центри зможуть реалізовувати такі функції:

- забезпечити здобуття професійних кваліфікацій на всіх рівнях професійної освіти всіма категоріями населення впродовж життя з урахуванням доступності та гендерної рівності;
- створити систему зовнішнього оцінювання кваліфікацій як складової частини національної системи моніторингу якості та результативності професійної освіти;
- визначити критерії результативності внутрішньої системи забезпечення якості освіти;
- сформувати взаємну довіру між замовниками, надавачами та здобувачами освітніх послуг завдяки відповідності та якості надання освітніх послуг, об'єктивному підходу до визнання результатів професійної підготовки;
- забезпечити оновлення та модернізацію фахових та педагогічних навичок персоналу закладів професійної освіти та наставників з виробництва;
- сформувати сучасне освітнє середовище закладу професійної освіти: високотехнологічне, з відповідними матеріальними ресурсами, високим рівнем кадрового забезпечення, що моделює чи відтворює умови праці на робочому місці;
- забезпечити функціонування центрів розвитку професійної кар'єри та профорієнтації.

Нова структура закладів професійної освіти має забезпечити права здобувачів освіти вільно обирати або змінювати типи закладів освіти, рівні, форми та види здобуття професійної освіти як при первинній професійній підготовці, так і при підвищенні професійних кваліфікацій упродовж життя з урахуванням гендерної рівності та інклюзії.

Наразі триває робота щодо формування критеріїв конкурсного відбору закладів професійної освіти, на базі яких розпочнеться створення центрів професійної досконалості за вагомої фінансової підтримки країн Європейського Союзу. Тож перед освітянами поставлено престижне завдання: підготувати на конкурс проекти багатофункціональних центрів професійної досконалості, серед претендентів. Незалежна конкурсна комісія визначить переможців та забезпечить виділення інвестиційних грантів для реалізації амбітних проектів.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ УКРАЇНИ

В'ячеслав СУПРУН, віце-президент Громадської організації «Всеукраїнська асоціація працівників професійно-технічної освіти», професор кафедри публічного управління та менеджменту освіти ЦІППО ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, кандидат економічних наук, доцент

Розглядаються актуальні питання розвитку професійної (професійно-технічної) освіти в контексті державно-громадського партнерства як завдання управління, що мають супроводжувати її модернізацію в сучасних умовах реформування освітньої галузі України.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, державно-громадське управління, модернізація, фінансування, працевлаштування.

Вячеслав СУПРУН

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО(ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО) ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ

Рассматриваются актуальные вопросы развития профессионального (профессионально-технического) образования в контексте государственно-общественного партнерства как задачи управления, которая должна сопровождать ее модернизацию в современных условиях реформирования образования Украины.

Ключевые слова: профессиональное (профессионально-техническое) образование, государственно-общественное управление, модернизация, финансирование, трудоустройство.

Viacheslav SUPRUN

ACTUAL PROBLEMS OF MANAGEMENT DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION OF UKRAINE

The actual issues of professional (vocational) education development in the context of public-public partnership as a management task are to be considered, which should be accompanied by its modernization in the current conditions of reforming the educational branch of Ukraine.

Keywords: professional (vocational) education, state and public administration, modernization, financing, employment.

Кризові виклики сучасності, зокрема, політична та економічна криза, складна демографічна ситуація, трудова міграція, динаміка зменшення кількості працездатного населення, в основному, внаслідок старіння, високої та передчасної смертності, міграційних процесів, а також наявність значної кількості некваліфікованих працівників серед загальної кількості робочої сили, спричиняють значні проблеми з дефіцитом кваліфікованих кадрів.

Незважаючи на анонсовані Урядом пріоритети розвитку професійної (професійно-технічної) освіти (далі – професійної освіти), у підготовці кваліфікованих робітничих кадрів, існує низка суперечностей.

Головна проблема – відсутність належного фінансування закладів професійної освіти. Не менш болючими є питання відсутності перспектив їх розвитку. Фактично спостерігається неузгодженість місцевої політики щодо соціально-економічного розвитку, забез-

печення трудовими ресурсами з реальними потребами молоді та можливостями місцевих бюджетів фінансувати їх. Місцеві ради категорично заперечують можливість залучення власних доходів, що надходять до бюджетів міст обласного значення та спрямовування їх на підготовку кадрів у закладах професійної освіти. Відмовляються місцеві органи влади фінансувати навчання осіб з інших регіонів і населених пунктів, що суперечить нормативно-правовим вимогам та не дає можливості молоді обирати місце навчання, професію та заклад освіти.

Провідною суперечністю є невизначеність у формуванні контингенту учнів та забезпечення рівного доступу до здобуття професійної освіти тощо. Урядом затверджено обсяги державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 2018 р. Зокрема, прийом учнів на навчання за робітничими професіями за державним замовленням

у 2018 р. передбачено в обсязі 23 тис. осіб за професіями загальнодержавного значення. Водночас, у регіонах безсистемно формуються так звані планові обсяги прийому для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітників за найбільш дефіцитними професіями. Так, на Дніпропетровщині вже затверджено програму скорочення до 2020 р. мережі закладів професійної освіти шляхом їх об'єднання з 36 до 18 закладів. Окрім того, поставлено завдання зменшити план набору на 2018/2019 навчальний рік. Зокрема, семи закладам професійної освіти м. Дніпра взагалі не надано бюджетного замовлення, іншим – його зменшено втричі. Однак вступна компанія в училищах вже завершується, обсяги підтверджені договорами з роботодавцями, замовниками підготовки кадрів на навчання і працевлаштування молоді, статистичними даними центрів зайнятості та іншими документами. Ця ситуація ще більше ускладнюється тим, що серед батьків та молоді пріоритетним є здобуття вищої освіти.

Низький рівень мотивації учнівської молоді до вибору й оволодіння робітничими професіями зумовлюється наявністю застарілих технологій, методик і засобів навчання, морально зношеної матеріально-технічної бази. Постійно виникають нарікання щодо звуження доступу до безкоштовної освіти, ефективності використання та утримання державного майна тощо.

Отже, потребує подальшого вдосконалення профорієнтаційної роботи як на державному, так і регіональному рівні місцевих органів виконавчої влади і самоврядування та залучення ширших ресурсів: вже з початкової школи для пропаганди робітничих професій, у засобах масової інформації більше уваги приділяти кваліфікованому робітнику, пізнанню краси та поваги Людини Праці. Підтримуємо пропозиції Інституту професійно-технічної освіти НАПН України щодо необхідності здійснення переходу до консультування молоді з питань вибору і реалізації професійної кар'єри на базі закладів професійної освіти та підприємств, а також щодо створення в усіх регіонах мережі центрів професійної кар'єри з відповідними інформаційними ресурсами.

З огляду на таку ситуацію, фінансування професійної освіти доцільно здійснювати, *по-перше*, на основі субвенції на підготовку робітничих кадрів, що надається з державного бюджету України місцевим бюджетам, *по-друге*, за рахунок визначених законодавством обов'язкових відрахувань з доходів підприємств та впровадження механізмів мотивації участі роботодавців у підготовці робітничих кадрів.

Проблемним сьогодні є питання управління закладами професійної освіти в обласних центрах. Відсутні механізми призначення на посаду директорів, а також не вирішено питання щодо надання відпусток; трудові книжки передано в заклади освіти; не встановлюються надбавки за напруженість та складність у роботі, що передбачено контрактом; не вирішується питання преміювання тощо. Це спричинено тим, що прийняття розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 831-р «Питання управління державними закладами професійної (професійно-технічної) освіти, підпорядкованими Міністерству освіти і науки» суперечить чинному законодавству України.

На нашу думку, необхідно припинити ліквідацію закладів професійної (професійно-технічної) освіти, передачу їх майна та земельних угідь із державної у комунальну власність. Потребує також врегулювання розбіжностей в оплаті праці педагогічних працівників загальноосвітніх предметів та предметів професійно-теоретичної, професійно-практичної підготовки.

Доцільно забезпечити диференційований підхід до оплати праці штатних посад обслуговуючого персоналу, спеціалістів та педагогічних працівників закладів професійної освіти. Стипендіальне забезпечення учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти здійснювати на рівні технікумів.

Негативним чинником, що спричиняє дисбаланс на ринку праці, є недостатнє врегулювання механізму працевлаштування випускників. Часто через півроку після працевлаштування зменшується кількість працевлаштованих випускників до 60 – 75 %, а протягом трьох років цей показник становить уже 25 – 30 %.

Однією із причин є незацікавленість роботодавців у працевлаштуванні випускників закладів освіти, що пояснюється відсутністю у них відповідного досвіду роботи. Домінує також процес самостійного працевлаштування випускників на роботу, що дає можливість роботодавцям встановлювати їм свої вимоги та умови соціального захисту.

Зауважимо, що працевлаштування випускників закладів професійної освіти після закінчення навчання ускладнюється і через відсутність надання житла, що особливо стосується дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. За результатами анкетування роботодавців тільки до 2,5 % випускників мають можливість отримання службового житла. На працевлаштування та закріплення випускників закладів освіти значно впливають процеси, що пов'язані з проблемами в економіці держави (скорочення штатів, припинення ро-

боти та ліквідація підприємств, переведення підприємств на неповний робочий тиждень тощо). Отже, на цьому етапі суспільних змін та викликів сучасності доцільно функції працевлаштування передати державним службам зайнятості.

Сучасний зміст професійної освіти має спрямовуватись на формування професійної і загальної компетентностей особистості і базуватись на професійних стандартах. Освітній процес доцільно поєднувати з розвитком уподобань та інтересів майбутнього працівника, враховуючи тенденції розвитку сучасної економіки.

Розвиток професійної освіти у державі необхідно спрямовувати на задоволення потреб кожного регіону. Важливо й те, щоб представники бізнесу, які братимуть участь в організації освітнього процесу закладу професійної освіти, сприяли оновленню його матеріально-технічної бази.

Прикладом державно-громадського управління у сфері професійної освіти є діяльність Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти (ВАПП). ВАПП – це добровільна громадська організація, яка для реалізації спільних інтересів об'єднує колективи закладів освіти, що займаються підготовкою робітничих кадрів, та роботодавців.

Метою діяльності ВАПП є забезпечення соціально-правового захисту працівників і здобувачів професійної освіти та сприяння збереженню, розвитку та оновленню системи підготовки робітничих кадрів. Основними завданнями Асоціації, як раніше, так і на сучасному етапі розвитку суспільства є: об'єднання зусиль громадян, педагогічних колективів для збереження і оновлення системи професійної освіти та захисту їхніх інтересів; участь у створенні сучасних форм громадського самоврядування та громадсько-державного управління професійною освітою, розроблення пропозицій до відповідних законодавчих актів; налагодження зв'язків з міністерствами, відомствами, організаціями, підприємствами, закладами освіти, науковцями та керівниками суб'єктів господарювання з проблем підготовки робітничих кадрів; проведення конференцій, семінарів, симпозіумів, зустрічей з метою обміну досвідом, розроблення спільних рішень, рекомендацій щодо розбудови професійної освіти; сприяння правовому та соціальному захисту здобувачів і працівників закладів професійної освіти; здійснення громадського контролю за додержанням законодавства і нормативів у галузі професійної освіти; формування громадської думки щодо підвищення престижу робітничої професії і системи професійної освіти тощо.

Основою ВАПП є первинні осередки, створені в закладах освіти, які здійснюють підготовку робітничих кадрів, міські та обласні асоціації.

Наша Асоціація, створена у 1995 р., значну увагу приділяє вирішенню проблем становлення та розвитку державно-громадської моделі управління професійною освітою. Основними нашими завданнями є такі: реалізація визначених прав та обов'язків педагогічних працівників, здобувачів освіти та їхніх батьків на участь в управлінні закладами освіти; демократизація державного управління освітою; задоволення потреб та інтересів учасників освітнього процесу; розвиток погоджувальних механізмів у вирішенні спільних завдань.

Як відомо, частина керівників регіональних осередків ВАПП, закладів та установ професійної освіти працюють на громадських засадах помічниками-консультантами народних депутатів України.

У Верховній Раді України створено міжфракційне депутатське об'єднання «Профтехосвіта», яке ставить в пріоритеті законодавче забезпечення професійної освіти в Україні. У ньому є як представники коаліції – Блоку Петра Порошенка і Народного Фронту, так і представники опозиції – Опозиційного блоку, Радикальної партії, Батьківщини, Самопомочі. Про створення депутатського об'єднання буде заявлено на пленарному засіданні поточної сесії.

Враховуючи, що основна мета діяльності Асоціації полягає у забезпеченні соціально-правового захисту працівників і здобувачів професійної освіти та сприяння збереженню, розвитку та оновленню системи підготовки робітничих кадрів, Президія ВАПП звернулася до голів обласних рад та мерів міст щодо підвищення з 1 вересня посадових окладів педагогічним працівникам закладів професійної освіти.

Підготовлено пропозиції щодо подальшого розвитку професійної освіти, змін та доповнень до проекту Закону «Про професійну освіту» тощо. Неодноразово проводилися брифінги у Верховній Раді України.

Українській молоді потрібна професія, і в усьому світі перша професія надається безкоштовно. Саме від висококваліфікованого, конкурентоспроможного працівника залежить випуск продукції світових стандартів й відповідно – економічний розвиток держави.

Всеукраїнська асоціація працівників професійно-технічної освіти закликає усіх до активної роботи, спрямованої на захист інтересів системи професійної освіти та педагогічних колективів, подальшої спільної співпраці та участі в практичній діяльності щодо відтворення робітничих кадрів, винайдення шляхів вирішення наявних проблем.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ: РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Валентина РАДКЕВИЧ, директор Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України

Висвітлено питання науково-методичного забезпечення модернізації професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. Представлено результати здійснення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, спрямованих на розв'язання актуальних теоретичних, методологічних і практичних проблем педагогіки, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, фахова передвища освіта, науково-методичне забезпечення, наукові дослідження, модернізація.

Валентина РАДКЕВИЧ

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ МОДЕРНИЗАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ: РЕЗУЛЬТАТЫ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

Освещены вопросы научно-методического обеспечения модернизации профессионального (профессионально-технического) и профессионального предвысшего образования. Представлены результаты проведения фундаментальных и прикладных научных исследований, направленных на решение актуальных теоретических и практических проблем педагогике, профессионального (профессионально-технического) и профессионального предвысшего образования.

Ключевые слова: профессиональное (профессионально-техническое) образование, профессиональное предвысшее образование, научно-методическое обеспечение, научные исследования, модернизация.

Valentyna RADKEVYCH

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL SUPPORT FOR PROFESSIONAL (VOCATIONAL) AND PRE-HIGH OCCUPATIONAL EDUCATION: THE RESULTS OF SCIENTIFIC RESEARCHES

The scientific-methodological support issues for VET and occupational pre-high education modernisation are highlighted. The results of fundamental and applied scientific researches for solving up-to-date theoretical, methodological and applied pedagogic, VET and occupational pre-high education problems are represented.

Keywords: VET, occupational pre-high education, scientific-methodological support, scientific researches, modernisation.

У зростанні інноваційного потенціалу економіки України і суспільства загалом важливе значення має розбудова «економіки знань», створення передумов для реформування освітньої сфери і, зокрема, професійної та фахової передвищої освіти, які є основними постачальниками кадрів для національного та регіональних ринків праці. У зв'язку з цим зумовлюється необхідність у випереджувальному науково-методичному забезпеченні модернізації цих освітніх підсистем з метою підвищення рівня їх відповідності сучасним і перспективним потребам особистості, суспільства, держави.

У реалізації окреслених завдань важлива роль відводиться результатам науково-дослідних робіт [10], що виконуються співробітниками Інституту професійно-технічної освіти НАПН України з актуальних проблем теорії і методики професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти з урахуванням сучасних еконо-

мічних й освітніх трендів, а також засадничих висновків міжнародних і вітчизняних документів, що стосуються сталого розвитку суспільства, високотехнологічних галузей економіки, ринку праці.

Зокрема, вагомим внеском у розвиток сучасної професійної педагогіки є результати наукового дослідження «Методичні основи створення підручника нового покоління для професійно-технічних навчальних закладів» (науковий керівник: Гуменний О. Д., кандидат педагогічних наук) [5]. Цінність становлять підготовлені науковцями Інституту електронні підручники нового покоління зі спеціальних дисциплін, наприклад: «Механізація рільництва і садівництва», «Технологія опоряджувальних робіт», «Технологія штукатурних робіт», «Технологія кам'яних робіт», «Технологія токарної обробки», «Технологія електродугового зварювання», «Електротехніка з основами промислової електроніки» та інші електронні ресурси. Педагогічним працівникам

закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти було запропоновано методику й методичні рекомендації щодо створення електронних підручників нового покоління та їх застосування в освітньому процесі, а також концепцію та технологію формування контент-бібліотеки електронних підручників. Це сприяло підвищенню рівня їхньої готовності самостійно розробляти електронні підручники для проведення теоретичних і практичних занять.

Забезпеченню якості професійного навчання кваліфікованих робітників в умовах виробництва сприяють наукові результати теми НДР «Особливості професійного навчання робітників в умовах високотехнологічного виробництва» (науковий керівник: Радкевич В. О., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України) [8]. Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні *теоретичних і методичних основ* професійного навчання кваліфікованих робітників на виробництві; розробленні та експериментальній перевірці *кваліметричної моделі* професіоналізму кваліфікованого робітника високотехнологічного виробництва, *організаційно-педагогічних умов* професійного навчання робітників із використанням аспектів енергоефективності та культури безпеки професійної діяльності, *технології* відкритого професійного навчання на модульній основі різних верств населення, у тому числі тимчасово переміщених осіб для їх якнайшвидшого працевлаштування. Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні та впровадженні *методичних рекомендацій* щодо професійного навчання робітників в умовах високотехнологічного виробництва, *трьох дистанційних курсів* для підвищення кваліфікації педагогічних працівників структурних навчальних підрозділів підприємств. Упровадження отриманих результатів сприяло розвитку професійної компетентності кваліфікованих робітників, а також підвищенню рівня їхньої мобільності відповідно до вимог високотехнологічного виробництва.

Актуальними для педагогічної практики є результати дослідження теми «Підготовка учнівської молоді до вибору та реалізації професійної кар'єри» (науковий керівник: Закатнов Д. О., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник) [7]. Практичне значення мають розроблені науковцями: *інноваційна педагогічна технологія* підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри, що ґрунтується на рефлексивно-вольових механізмах учнів, які інтеріоризують проблему вибору освітньо-професійної траєкторії та актуалізують необхідність її реалізації в межах особистісно-професійного потенціалу та передбачають фор-

мування уявлення про професійний успіх із використанням можливостей впливу різних видів навчальних занять (спецкурсів і практикумів), тренінгів, бесід, обговорень життєвих ситуацій і літературних текстів на позитивні зміни означеного явища; *методики* (проведення інтерактивних заходів на підтримку здорового способу життя учнівської молоді; формування соціально-професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників; подолання викладачами негативних педагогічних стереотипів; морально-етичного розвитку особистості в контексті проблеми підготовки до вибору й реалізації професійної кар'єри; розвитку професійної успішності учнів); *програми курсів* для учнівської молоді («Технологія планування і реалізації професійної кар'єри», «Сходінки до професії»). Упровадження результатів дослідження позитивно позначилося на формуванні в учнівської молоді кар'єрної компетентності, підвищенні якості їхньої підготовки до професійної діяльності на ринку праці.

Дослідження питань проектування змісту професійної освіти на основі компетентнісного підходу (науковий керівник: Вайнтрауб М. А., доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник) дало змогу теоретично обґрунтувати *науково-методичні засади* проектування змісту професійної освіти [6], розробити та апробувати *державні стандарти* з нових, технологічно складних професій: «Оператор з обробки інформації та програмного забезпечення», «Оператор телекомунікаційних послуг», «Укладальник підлогових покриттів», «Підручничальний сталевара конвертерного виробництва (конвектора)», «Майстер ресторанного обслуговування», «Опоряджувальник будівельний», «Монтажник будівельний», «Деревообробник будівельний» тощо.

Важливу роль у забезпеченні модернізації професійної освіти відіграють результати науково-дослідної роботи з теми «Розвиток інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів» (науковий керівник: Ягупов В. В., доктор педагогічних наук, професор). Ідеться про обґрунтування, розроблення та експериментальну перевірку *теоретичних і методичних основ* розвитку інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти [11], а саме: *концепції, моделі та технології* розвитку інформаційно-аналітичної компетентності різних категорій педагогічних працівників у міжкурсовий період підвищення кваліфікації. Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні та впрова-

дженні у педагогічну практику *методик*: використання інформаційно-телекомунікаційних технологій у процесі професійної підготовки кваліфікованих робітників; розвитку інформаційно-аналітичної компетентності різних категорій педагогічних працівників. Упровадження означених результатів сприяло підвищенню рівня інформаційної культури педагогічних працівників і якості професійної підготовки ними майбутніх кваліфікованих робітників.

До основних наукових результатів теми науково-дослідної роботи «Удосконалення особистісно-розвивальних педагогічних технологій у професійно-технічній освіті» (науковий керівник: Романова Г. М., доктор педагогічних наук, професор) віднесено: *концепцію* вдосконалення особистісно-розвивальних педагогічних технологій у професійно-технічній освіті, що реалізує ідею створення особистісно-розвивального інноваційного середовища, в якому відбувається взаємодія науковців, методистів, педагогів і учнів закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, а результатами стають позитивні зміни як в освітньому процесі, так і в досвіді суб'єктів педагогічної взаємодії; *принципи* застосування особистісно-розвивальних педагогічних технологій; *дидактичні умови* ефективного використання особистісно-розвивальних педагогічних технологій; *проекти особистісно-розвивальних педагогічних технологій*: імітаційно-ігрового навчання, модульно-рейтингової, проблемно-розвивальної, проектної, коучингової, кейсової, колективної розумової діяльності, розвитку критичного мислення майбутніх фахівців; *методику* підготовки педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти до запровадження особистісно-розвивальних педагогічних технологій [3]. Для цього було розроблено *програму* та реалізовано спеціальний *тренінг-курс* з метою підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, методистів навчально(науково)-методичних центрів професійної освіти України.

У ході дослідження питань управління розвитком професійно-технічної освіти в умовах ринкової економіки (науковий керівник: Свистун В. І., доктор педагогічних наук, професор) було обґрунтовано, розроблено та впроваджено: комплекс *моделей* (управління маркетингом системи професійної освіти, розвитку соціального партнерства, розвитку організаційної культури закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти; *методики* управління конкурентоспроможністю закладів освіти на ринку освітніх послуг і оцінювання їхньої діяльності; *базові кваліметричні*

ні субмоделі моніторингу діяльності учасників освітнього процесу й *науково-методичні матеріали* щодо організації адаптивного управління, що використовуються в практичній роботі закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти; *субмоделі діяльності* керівника, майстра, викладача (для самоаналізу та атестації закладів освіти); *кваліметричний інструментарій* адаптивного управління (використовується в діяльності Державної інспекції закладів освіти України); *методичні рекомендації* щодо організації маркетингової служби та управління конкурентоспроможністю закладів освіти на ринку освітніх послуг тощо [12]. Соціальний ефект упровадження результатів науково-дослідної роботи полягає в підвищенні ефективності управлінської діяльності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

Важливими у здійсненні науково-методичного супроводу модернізації професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти є результати теми науково-дослідної роботи «Розвиток систем професійної освіти і навчання у країнах Європейського Союзу» (науковий керівник: Бородієнко О. В., кандидат географічних наук, доцент) [9, 100 – 121]. Теоретичне значення мають визначені науковцями *закономірності* розвитку систем професійної освіти і навчання в країнах ЄС (підвищення ефективності та якості професійної освіти; розширення доступу до систем професійної освіти і навчання та збільшення їх гнучкості; підняття престижу професійної освіти; оновлення й уніфікація низки правових актів, що регулюють процес освіти в країнах ЄС; запровадження інструментів інтеграції (Європасс (Europass)), Європейська рамка кваліфікацій (EFQ), Європейська система перезарахування кредитів у сфері професійної освіти (ECVET) та Європейська рамка гарантування якості професійної освіти (EQAVET) тощо) [2]. Досліджено *моделі: забезпечення якості* (ліберальна – відсутність регулювання з боку національних структур; потреба в навчанні, зміст та тривалість програм, що визначаються самими роботодавцями; регуляторна – держава має виняткове право на формування й реалізацію політики у сфері забезпечення якості навчання на базі продуктивної діяльності, іноді функції з контролю та нагляду покладаються на місцеві органи управління); *соціального партнерства* (взаємодія базового підприємства з партнерським підприємством – базове підприємство несе повну відповідальність за навчання учнів, проте навчання частково проводиться на партнерських підприємствах, навчання на замовлення – коли деякі частини програми навчання

реалізуються за межами базового підприємства на основі замовлення і відшкодування витрат; *навчального консорціуму* – коли декілька малих та середніх підприємств працюють разом і приймають учнів на роботу; якщо одне підприємство не може забезпечити певну частину змісту навчання, то учень іде на інше підприємство (принцип ротації); *навчальної асоціації* – коли окремі підприємства з метою проведення навчання створюють організацію, яка й бере на себе виконання організаційних завдань, тоді як головні підприємства проводять навчання; *фінансування – багаторівневого фінансування* (передбачає задіяння різних рівнів державної влади; у деяких країнах кошти акумулюються на рівні центрального уряду і направляються на більш низькі рівні у вигляді трансфертів, розрахованих згідно затвердженої формули, де вони розподіляються між навчальними закладами, у деяких – створені національні фонди, куди сходяться внески від підприємств у вигляді цільового податку на потреби професійної освіти і навчання, а освітні заклади фінансуються за рахунок коштів центрального уряду і національних фондів); *багатоканального фінансування* (різні варіанти залучення коштів від зацікавлених підприємств і сфер бізнесу), що здійснюється у формі багатосторонніх контрактів між освітніми закладами, підприємством (фірмою) і місцевими органами влади; ступінь державної участі у фінансуванні програм професійної освіти в системі безперервної освіти визначається тим, який офіційний статус мають ці програми і яке фінансування для них передбачено; *грантове фінансування* (навчальні заклади отримують фіксовану суму на одного студента та фіксовану суму на навчальний заклад. Частина фінансування передбачена як заохочення за позитивну результативність на основі національних цільових показників, узгоджених з керівними органами на рівні сектору [13, 131 – 132]; *управління професійною освітою – ліберальна модель* (компанії мають повну свободу встановлювати обсяг і якість початкової, базової і неперервної професійної освіти, а держава лише визначає рівні кваліфікаційних стандартів для випускників); *державного втручання* (держава розробляє систему в співробітництві з соціальними партнерами); *неокооперативна* (організацією фінансування займаються асоціації роботодавців і профспілки, а держава лише надає законні рішення, що приймаються на основі групового консенсусу). Результати означеного дослідження широко використовуються в розробленні сучасної моделі управління розвитком професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти відповідно до вітчизняного освітнього законодавства.

Науковий інтерес становлять результати дослідження питань проектування системи консультування з професійної кар'єри учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (науковий керівник: Закатнов Д. О., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник) [9, 7 – 22]. Ідеться про проектування *педагогічної системи* консультування з професійної кар'єри учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти і впровадження до освітнього процесу розробленої на її основі *технології* формування кар'єрної компетентності учнів, що дає змогу вирішити такі завдання: оптимізувати зміст, форми та методи психолого-педагогічної підтримки професійного та кар'єрного розвитку особистості з урахуванням особливостей учнів (соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, особистісні новоутворення тощо); підвищити ефективність кар'єрного консультування шляхом оптимізації його методів, використання засобів інформаційно-комунікативних технологій, впровадження кар'єрних тренінгів, взаємодії з соціальними партнерами, регіональними установами Служби зайнятості України та громадськими організаціями; сформувати в учнів кар'єрну компетентність на рівні, адекватному сучасним і перспективним потребам суспільства. Цінність результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні *методичних рекомендацій* щодо створення та бази закладів освіти центрів професійної кар'єри з відповідними інформаційними ресурсами щодо професій та попиту на них на ринку праці, що сприяє навчанню учнівської молоді у створенні індивідуальних освітньо-професійних траєкторій, згідно з якими вони можуть успішно реалізовувати свої кар'єрні плани. Це відповідає меті професійної освіти у частині «перспектив кар'єрного зростання впродовж життя» [1].

До важливих результатів науково-дослідної роботи «Методичні основи дистанційного навчання кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» (науковий керівник: Базельюк О. В., кандидат педагогічних наук) належать [9, 58 – 64]: *модель* дистанційного професійного навчання, що сприяє створенню організаційної системи дистанційного професійного навчання майбутніх фахівців; *технологія* дистанційного професійного навчання майбутніх кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів у закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, що здійснюється на двох етапах: перший – моделювання об'єкта (діагностично сформульовані цілі, орієнтація всіх навчальних процедур на гарантоване досягнення навчальних цілей, постійний зворотний зв'язок

(поточне і підсумкове оцінювання результатів), відтворення всього навчального циклу; другий – моделювання процесу дистанційного професійного навчання (цілі, зміст, технологія його засвоєння учнями або технологія організації/управління навчально-пізнавальною діяльністю або технологія самостійної діяльності учня/студента; вимірювання/оцінювання результатів навчання за певними критеріями і показниками). Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні *дистанційних курсів*: розроблення елементів електронного навчального контенту для дистанційного професійного навчання; створення інфографіки для дистанційного навчання; основи комп'ютерно орієнтованого дидактичного проектування електронних навчальних ресурсів підготовки кваліфікованих робітників за дистанційною формою; упровадження дистанційного навчання кваліфікованих робітників: теоретичні аспекти; створення та редагування тестових питань типу «Множинний вибір»; ефективна робота у програмі PowerPoint тощо.

Дослідження методичних засад проектних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної, будівельної та автотранспортної галузей (науковий керівник: Кулалаєва Н. В., кандидат хімічних наук, доцент) дало змогу розробити, експериментально перевірити та впровадити в педагогічну практику [9, 29 – 46]: *методику організації проектної діяльності учнів у закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти*; *методику розроблення проектних технологій*; *програми тренінг-курсів: для педагогічних працівників* – «Методика розроблення проектних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної, будівельної та автотранспортної галузі»; *для учнів* – «Проектна діяльність учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти». Використання проектних технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів дало змогу практично орієнтувати зміст теоретичного матеріалу, активізувати і спрямувати їхню навчальну діяльність на дослідження виробничих процесів, виконання конкретного продукту.

У ході дослідження теми науково-дослідної роботи «Проектування інформаційно-освітнього середовища закладів професійної (професійно-технічної) освіти» (науковий керівник: Гуменний О. Д., кандидат педагогічних наук) було обґрунтовано *методологічні підходи* та принципи проектування інформаційно-освітнього середовища закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої

освіти [9, 70 – 90]. Науковий інтерес становлять розроблені науковцями Інституту: *концепція* проектування інформаційно-освітнього середовища, провідна ідея якої полягає в створенні такого інформаційно-освітнього середовища, котре забезпечує безперервний процес професійного розвитку і саморозвитку майбутніх фахівців; *технологія* проектування інформаційно-освітнього середовища закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти за рахунок комплексного підпорядкованого використання інформаційних, комунікаційних і аудіовізуальних технологій, соціальних мереж та освітніх веб-сайтів; *контент* електронного ресурсу: «Інформаційно-освітнє середовище закладів професійної (професійно-технічної) освіти». Упровадження результатів дослідження сприяло підвищенню рівня інформаційної культури та готовності педагогічних працівників проектувати інформаційне освітнє середовище й розробляти електронні освітні ресурси.

Для здійснення науково-методичного супроводу підготовки молодших спеціалістів у закладах фахової передвищої освіти в Інституті в 2017 р. було започатковано дослідження з теми «Методичні основи стандартизації професійної освіти молодших спеціалістів у коледжах і технікумах» (науковий керівник Каленський А. А., доктор педагогічних наук, доцент). У ході дослідження вперше було науково обґрунтовано *концепцію* методичних основ стандартизації професійної освіти молодших спеціалістів як теоретичну основу формування готовності педагогічних працівників до компетентісно орієнтованої підготовки фахівців у коледжах і технікумах; розроблено та апробовано: *методичну систему* цілеспрямованого формування готовності педагогічних працівників до стандартизації професійної освіти молодших спеціалістів у коледжах і технікумах; *модель методичної системи* цілеспрямованого формування готовності педагогічних працівників до стандартизації професійної освіти молодших спеціалістів. Підготовлені науковцями методичні рекомендації щодо стандартизації професійної освіти молодших спеціалістів сприяють підвищенню якості їхньої професійної підготовки у технікумах і коледжах.

Напрацьовані вченими Інституту наукові здобутки проходять апробацію в процесі експериментальної роботи, масштаби якої нині значно розширилися. Загалом, упродовж останніх п'яти років завершено 14 експериментів різного рівня [4]. Висвітлення результатів діяльності лабораторій Інституту здійснюється в мережі Інтернет, на сайтах Національної академії педагогічних наук України (<http://naps.gov.ua/>), Інститу-

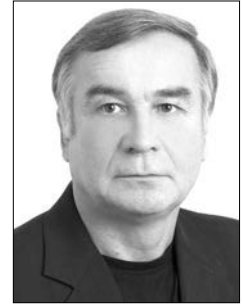
ту професійно-технічної освіти НАПН України (<http://ivet-ua.science/>), у соціальній мережі Facebook (<https://www.facebook.com/elearning.ivet/>) та в Електронній бібліотеці НАПН України (<http://lib.iitta.gov.ua/>).

Перспективи подальшого розвитку колектив Інституту бачить у започаткуванні нових досліджень, спрямованих на підготовку майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу, розвиток проектного менеджменту в закладах професійної та фахової передвищої освіти, розроблення SMART-комплексів та впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих кадрів; активній участі науковців у розробленні проектів законів «Про професійну освіту», «Про фахову передвищу освіту»; підвищенні якості дослідно-експериментальної роботи з актуальних проблем теорії і методики професійної освіти і навчання; започаткуванні експериментів на базі центрів професійної освіти державної служби зайнятості; розширенні освітньої діяльності шляхом відкриття магістратури зі спеціальності «011. Освітні, педагогічні науки», запровадження модульних програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту» / Урядовий кур'єр. – 186. – 4 жовтня 2017. – С. 9 – 19.
2. Бородієнко О., Пуховська Л., Радкевич О., Леу С. Дорожня карта професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу / О. Бородієнко, Л. Пуховська, О. Радкевич, С. Леу // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць: Вип. 13 / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України; [Ред. кол.: В.О. Радкевич (голова) та ін.]. – Павлоград: ТОВ «ІМА-прес», 2017. – С. 130-139
3. Застосування особистісно-розвивальних педагогічних технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників (методичні рекомендації для педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів, працівників науково-навчально-методичних центрів (кабінетів) професійно-технічної освіти МОН України) / М. В. Артюшина, Я. Ю. Білоконь, І. Б. Дремова, О. Б. Кошук, І. А. Мося, Т. М. Пащенко, Г. М. Романова; за ред. Г. М. Романової. – К.: Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України, 2014. – 132 с.
4. Інститут професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України (2013 – 2017): [довідник]. У 5-ти ч. Ч. 3: Експериментальна діяльність / за ред. В. О. Радкевич – К.: Інститут ПТО НАПН України, 2018. – 144 с.
5. Методичні рекомендації щодо розроблення електронного підручника для професійно-технічних навчальних закладів / А. Г. Гуралюк, О. В. Діденко, Г. В. Єльнікова, В. Т. Лозовецька, П. Г. Лузан, В. Д. Швець, В. В. Юрженко, Л. С. Гуменна, А. Б. Зуєва, В. С. Локшин, М. Л. Росток, І. М. Шупік / за наук. ред. Л. А. Карташової. – К., ТОВ «НВП Поліграфсервіс», – 2014. – 80 с.
6. Педагогічні основи формування змісту підготовки кваліфікованих робітників за інтегрованими професіями: посібник / С. Г. Кравець, Ю. І. Кравець, Н. П. Дерев'янка, О. Г. Оліферчук. – К.: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 152 с.
7. Підготовка учнів ПТНЗ до планування й реалізації професійної кар'єри: теорія і практика: монографія / С. В. Алексеева, Д. О. Закатнов, В. Ф. Орлов та ін.; за наук. ред. Д.О. Закатнова. – К.: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 196 с.
8. Професійне навчання кваліфікованих робітників в умовах високотехнологічного виробництва: теорія і практика [монографія] / авт. кол.: В. О. Радкевич, В. М. Аніщенко, Н. В. Кулалаєва, Г. І. Лук'яненко, А. М. Михайличенко, В. Є. Скульська; за наук. ред. В. О. Радкевич. – К.: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 251 с.
9. Професійно-технічна освіта: інформаційно-аналітичні матеріали за результатами констатувального етапу досліджень / за наук. ред. В. О. Радкевич, М. В. Артюшиної. – Київ: ІПТО НАПН України, 2017. – 158 с.
10. Радкевич В. Науково-методичний супровід модернізації вітчизняної системи професійної та фахової передвищої освіти у контексті євроінтеграційних процесів / В. Радкевич // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць: Вип. 15 / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України; [Ред. кол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – ЖЖКГВ «Полісся» ЖОР., 2018. – С. 5 – 16.
11. Розвиток інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників ПТНЗ: теорія і практика: монографія / В. В. Ягупов, Н. О. Величко, І. В. Гириловська, А. Г. Гуралюк, Д. О. Закатнов, Л. А. Майборода, В. В. Паржницький, за наук. ред. В. В. Ягупова: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 176 с.
12. Управління розвитком професійно-технічної освіти в сучасних умовах: теорія і практика: монографія / Г. В. Єльнікова та ін.; за ред. В. І. Свистун. – К.: «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 338 с.
13. Radkevych O. P. Legislative ensuring education and professional training in the Netherlands // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць: Вип. 12 / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України; [Ред. кол.: В.О. Радкевич (голова) та ін.]. – К.: ТОВ «Міленіум», 2016. – С. 127 – 135.

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ОСМИСЛЕННІ

Петро ЛУЗАН, головний науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у технікумах і коледжах Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

З'ясовано сутнісні характеристики стандартизації професійної освіти, конкретизовано визначення феномена як процедури системно-послідовного досягнення цілей нормативно-цільового, змістово-проектувального, організаційно-технологічного, діагностико-корекційного етапів.

Ключові слова: стандартизація, стандарт, кваліфікація, компетентність, освітні результати, кваліфікований робітник, професійна освіта.

Петр ЛУЗАН

СТАНДАРТИЗАЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ НАУЧНОМ ОСМЫСЛЕНИИ

Определены содержательные характеристики стандартизации профессионального образования, конкретизируется определение феномена как процедуры системно-последовательного достижения целей нормативно-целевого, содержательно-проектировочного, организационно-технологического, диагностико-коррекционного этапов.

Ключевые слова: стандартизация, стандарт, квалификация, компетентность, образовательные результаты, квалифицированный рабочий, профессиональное образование.

Peter LUZAN

STANDARDIZATION OF PROFESSIONAL EDUCATION IN MODERN SCIENTIFIC EVALUATION

The article analyzes the essential characteristics of the standardization of vocational education, specifies the phenomenon as a procedure for systematically and consistently achieving the objectives of normative-purpose, content-design, organizational-technological, diagnostic-correctional stages.

Key words: standardization, standard, qualification, competence, educational results, skilled worker, vocational education.

Сьогодні питанням ефективної і якісної підготовки робітничих кадрів, оптимізації закладів професійної освіти на основі потреб національного й регіонального ринків праці, поглибленню і розширенню соціального партнерства між роботодавцями і закладами професійної освіти, створенню механізмів забезпечення працевлаштування випускників та їхнього кар'єрного зростання приділяється особлива увага на державному рівні. Ці аспекти – предмет дослідження багатьох учених. Саме в цій освітній галузі, ефективність функціонування якої безпосередньо впливає на формування якості робочої сили в Україні, назріла низка проблем, які маємо розв'язати першочергово – від цього залежить майбутнє нації. Ключовою, центральною проблемою професійної освіти є стандартизація в контексті розроблення «ефективного механізму забезпечення якісної підготовки, оцінювання (визнання) та застосування на практиці професійних кваліфікацій в Україні» [1, 8].

Актуальність проблеми стандартизації професійної освіти зумовлена сучасними реаліями: маємо розбалансованість між обсягами й напрямками підготовки робітничих кадрів і потребами в них

на ринку праці (попитом і пропозицією); низький рівень соціального партнерства, пасивність роботодавців у розробленні сучасних професійних стандартів, запровадженні новітніх форм практичної підготовки кваліфікованих робітників, зміцненні матеріально-технічної бази закладів професійної освіти; зменшення кількості учнів у закладах професійно-технічної освіти, зниження престижності робітничих професій на тлі вкрай пасивної системи профорієнтаційної роботи та ін.

У висвітленні теоретико-методологічних засад розроблення освітніх стандартів, обґрунтуванні науково-методичного забезпечення створення національної системи кваліфікацій, порівняльному аналізі зарубіжного досвіду стандартизації взяли участь відомі вітчизняні вчені: С. Гончаренко, Ю. Зіньківський, В. Луговий, С. Калашнікова, Л. Лук'янова, В. Лозовецька, Н. Ничкало, Л. Пуховська, В. Радкевич, Ж. Таланова, Д. Чернілевський, О. Щербак та ін. Теоретичні основи професійної стандартизації в Україні та за її межами, засади створення професійних стандартів, що ґрунтуються на компетентностях, висвітлені в працях А. Варначева, М. Вайнтрауба, Л. Короткової, А. Каленського, Ю. Кравця, С. Кравець, Г. Лук'яненко, С. Мельника, І. Осипової, Л. Пу-

ховської, Г. Романової, Г. Романцева, І. Савченко, О. Тарасюка.

Основним інструментом досягнення мети компетентісно орієнтованого навчання вчені називають стандартизацію професійної освіти. Натомість педагогічна практика переконує: пріоритетні напрями розвитку професійної освіти пов'язуються з ідеями компетентісної парадигми, але стандартизація компетентісної освіти в аспекті обґрунтування цілей, змісту, методики оцінювання компетентісних досягнень учнів і випускників поки-що здійснюється неналежно. Крім того, зазвичай, учені пов'язують стандартизацію з розробленням та затвердженням освітніх (чи професійних) стандартів, залишаючи поза увагою важливі аспекти науково-методичного супроводу їх запровадження.

Мета статті – на основі з'ясованих сутнісних характеристик феномену запропонувати технологічні етапи стандартизації професійної освіти як процедури досягнення належних рівнів якості підготовки кваліфікованих робітників.

Українське місце в розробленні методології нашого дослідження маємо відвести обґрунтуванню поняття. В основі терміна «стандартизація освіти» лежить загальне поняття «стандарт». Стандарт (від англ. standart – норма, зразок) у широкому розумінні слова – зразок, еталон, модель, які беруть за основу для зіставлення з ними інших подібних об'єктів [7]. Стандарти мають стати засобом забезпечення державних гарантій стосовно якості освіти на фундаментальному рівні. Вони мають створювати максимальну варіативність змісту для того, щоб оперативнo врахувати зміну пріоритетів на ринку праці, бути своєрідним зв'язком між системою професійної освіти і ринком праці.

Майже в усіх європейських країнах послуговуються терміном «*кваліфікаційні стандарти*» – це норми і вимоги, які застосовують для таких аспектів кваліфікацій [5, 47]:

- *професійні стандарти* – затверджені в установленому порядку вимоги до кваліфікації працівників, їх компетентності, визначаються роботодавцями й служать підґрунтям для формування професійних кваліфікацій. Справедливо Л. Пуховська пояснює основну їх функцію – вони дають відповідь на запитання: що фахівець має уміти виконувати на робочому місці?;

- *освітні стандарти* – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності закладів професійної освіти за кожним рівнем освіти в межах кожної спеціальності. Освітні стандарти дають відповідь на запитання: чого учень (студент) має навчитися, щоб у майбутньому бути кваліфікованим працівником?;

- *оцінні стандарти* визначають об'єкт оцінки, критерії успішності, методи оцінювання, стандарти (еталони), а також склад комісії, яка надає

відповідну кваліфікацію. Оцінні стандарти дають відповідь на запитання: «Як ми пересвідчимось, що майбутній фахівець здобув потрібні знання й уміння (компетентності) для виконання робіт?».

Наразі доцільно висвітлити сутність поняття «*кваліфікація*», яке, на нашу думку, є провідним у дослідженні проблеми стандартизації професійної освіти. Насамперед, Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (The European Qualifications Frameworks for Lifelong learning – EQF, ЄРК) поняття «*кваліфікація*» тлумачить як «офіційний результат процедур оцінки й офіційного визнання, що присвоюється рішенням уповноваженого органу про досягнення особою (особистістю) результатів навчання відповідно до визначених стандартів» [8]. Легко помітити, що у цьому визначенні фокус уваги зміщується з освітньої програми, якою оволоділа особа, на реальні результати навчання, які вона може продемонструвати і які задовольняють відповідні стандартні вимоги.

На вітчизняному «кваліфікаційному полі» поняття «*кваліфікація*» тлумачиться Національною рамкою кваліфікацій (23. 11. 2013 р.): «*Кваліфікація* – офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган установив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами» [3].

Отже, кваліфікація особи тісно пов'язана з результатами навчання, які вона здобула (і продемонструвала перед уповноваженим компетентним органом) за наслідками оволодіння певною освітньою програмою. У Законі України «Про освіту» поняття «*результати навчання*» тлумачиться так: це знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особистісні якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити й виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів [2].

У цьому разі доцільно звернути увагу на той факт, що результати навчання оцінюють не за кількістю засвоєних навчальних дисциплін, модулів, практик, годин програми тощо, а за здатністю особи їх продемонструвати. Мова про те, що за такого тлумачення результатів компетентісного навчання змінюються й цілі: замість розпливчатих і неоднозначних понять, як «пізнати», «вивчити», «зрозуміти» застосовують дієслова доданого виду: перерахувати, описати, визначити, упорядкувати, запропонувати, створити, скласти, обчислити, класифікувати та ін.

Нарешті, звернемося безпосередньо до визначення поняття «*стандартизація професійної освіти*». Нагадаємо, що визначення (чи дефініція) поняття – це логічна операція, що розкриває зміст поняття, встановлює значення терміна. Будь-яке

визначення є переліком істотних і відмінних ознак того чи іншого предмета чи явища і відповідає на запитання: «Що це таке?» [4]. З огляду на теорію визначення понять [4], прогнозуємо, що визначення буде *атрибутивно-реляційним* – через найближчий рід і видові ознаки. Водночас, насамперед, важливо визначитися з найближчою родовою ознакою.

Варто відмітити, що при визначенні поняття «стандартизація» вчені найчастіше називають такі родові поняття, як *групування, процедура, процес, діяльність*. Не зупиняючись докладно на тлумаченні термінів, зазначимо, що найближчою родовою ознакою визначаємо процедуру – офіційно встановлений чи узвичаєний порядок здійснення, виконання або оформлення чого-небудь; ряд яких-небудь дій, хід виконання чого-небудь [6];

Орієнтуючись на основні правила визначення понять (1. Визначення має бути пропорційним; поняття, яке визначається, має дорівнювати поняттю, яке є визначальним (Dfd ° Dfn); 2. Визначення не має містити кола; 3. Визначення має бути чітким і зрозумілим; 4. Визначення не має зводитися лише до заперечення, [4, 15]), до видових ознак поняття «стандартизація професійної освіти» відносимо: встановлення нормативних вимог кваліфікаційних стандартів до освітніх результатів (компетентностей) випускників закладів професійної освіти; постійне зіставлення навчальних досягнень учнів, випускників з вимогами стандартів задля вчасної корекції процесу оволодіння майбутньою професійною діяльністю; спрямованість усіх етапів професійної освіти на забезпечення належних рівнів якості підготовки кваліфікованого робітника; засобами інноваційних технологій треба забезпечити конвертованість професійної освіти всередині держави та за її межами для безперешкодної участі випускників у міжнародному ринку праці.

Зазначені характеристики стандартизації професійної освіти зумовлюють виокремлення чотирьох взаємопов'язаних, послідовних етапів досягнення належних рівнів якості підготовки фахівців (мал. 1). Перший етап – *нормативно-цільовий* – розроблення та затвердження кваліфікаційних стандартів професійної освіти як інструментарію забезпечення якості освітнього процесу. За результатами першого етапу стандартизації професійної освіти на вітчизняному кваліфікаційному полі мають бути розроблені професійні та освітні стандарти. Щойно згадані стандарти – основа розроблення стандартів оцінювання, що мають бути засобом оцінювання результатів навчання.

Задекларовані в освітньому стандарті вимоги до компетентностей (освітніх результатів) є базисом проектування змісту й процесу компетентно орієнтованої підготовки фахівців (*змістово-проектувальний* етап). Документами,

які отримують у процесі педагогічного проектування на різних рівнях, найчастіше називають освітньо-професійні програми, навчальні плани, типові й робочі навчальні програми навчальних дисциплін; навчально-методичне забезпечення, до якого належать підручники, навчальні посібники, довідники, словники тощо.

Услід за модернізацією, удосконаленням змісту навчання варто змінювати (поліпшувати, вдосконалювати) й методики і технології компетентнісно орієнтованого навчання (третій етап).

Мал. 1. Етапи та результати стандартизації професійної освіти

Організаційно-технологічний етап стандартизації професійної освіти, про запровадження інноваційних технологій та методик навчання, які мають забезпечити системно-послідовне, гарантоване оволодіння майбутніми кваліфікованими робітниками професійною компетентністю.

Четвертий етап стандартизації професійної освіти (*діагностико-корекційний*) має на меті оцінювання компетентнісних досягнень учнів, випускників за стандартизованими критеріями і засобами вимірювання професійних знань, умінь, здатностей як у перебігу освітнього процесу (для зіставлення результатів з нормативними вимогами та корекції змісту, технологій, методик), так і для ухвалення рішення про присвоєння кваліфікацій (часткових чи повних).

Отже, за результатами дослідження конкретизовано, що стандартизація професійної освіти – це процедура, що визначає встановлення нормативних вимог кваліфікаційних стандартів до освітніх результатів (компетентностей) випускників закладів професійної освіти, забезпечує перманентне зі-

ставлення навчальних досягнень учнів, студентів з цілями їх компетентісно орієнтованої підготовки задля її корекції, забезпечує досягнення належних рівнів якості професійної підготовки фахівців у професійних навчальних закладах засобами інноваційності змісту й технологій навчання і сприяє конвертованості рівнів професійної освіти всередині держави та за її межами. Доведено, що при забезпеченні досягнення цілей нормативно-цільового, змістово-проектувального, організаційно-технологічного, діагностико-корекційного етапів стандартизації істотно підвищиться якість підготовки кваліфікованих робітників у системі професійної (професійно-технічної) освіти.

Перспективи подальших наукових розвідок пов'язуємо з розробленням та експериментальною перевіркою методичної системи цілеспрямованого розвитку готовності педагогічних працівників закладів професійної освіти до стандартизації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький: ТУП, 2002. 334 с.

2. Закон України «Про освіту», № 2145-19 від 05.09.2017 Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38 – 39, ст. 380. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.

3. Національна рамка кваліфікацій. Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>

4. Пасько Я. І. Логіка: навчально-методичний посібник / Я. І. Пасько, В. В. Білецький, М. Є. Савенкова, В. В. Бурега. – Донецьк: ДонДДУ, 2004. 51 с.

5. Професійні стандарти і кваліфікації у країнах з високою розвинутою економікою / Л. П. Пуховська, А. О. Варначев, С. В. Мельник, Ю. І. Кравець; за наук. ред. Л. П. Пуховської. К.: «НВП Поліграфсервіс», 2014. 176 с.

6. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Т. 8. – К.: Наукова думка, 1977. 840 с.

7. Чернілевський Д. В. Педагогіка вищої школи: Підручник / Д. В. Чернілевський. – Вінниця: Видво університету «Україна», 2008. 408 с.

8. The European Qualifications frameworks for lifelong learning: descriptors defining levels in The European Qualifications frameworks (EQF): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-efq/files/leaflet_en.pdf.

УДК 377

ДУАЛЬНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ: АНАЛІЗ ДОСВІДУ

Тетяна ПЯТНИЧУК, заступник начальника відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту професійної освіти ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ, кандидат педагогічних наук

Висвітлюються особливості дуальної системи професійного навчання Німеччини, переваги від її впровадження для усіх сторін-учасників, можливості застосування її елементів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти України і аналізується перший досвід такої роботи.

Ключові слова: дуальна система професійного навчання, професійна компетентність, професійна кваліфікація.

Татьяна ПЯТНИЧУК

ДУАЛЬНАЯ СИСТЕМА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ: АНАЛИЗ ОПЫТА

Отражены особенности дуальной системы профессионального обучения Германии, достоинства от ее внедрения для всех сторон-участников, возможности применения ее элементов в заведениях профессионального (профессионально-технического) образования Украины и анализируется первый опыт такой работы.

Ключевые слова: дуальная система профессионального образования, профессиональная компетентность, профессиональная квалификация.

Tetyana PYATNICHUK

DUAL PROFESSIONAL TRAINING SYSTEM: THE EXPERIENCE OF GERMANY AND UKRAINE

The article reflects the features of the dual system of vocational training in Germany, the dignity from its implementation for all parties involved, the possibility of applying its elements in the institutions of professional (vocational) education in Ukraine and analyzes the first experience of such work.

Keywords: dual system of professional education, professional competence, professional qualification.

© Пятничук Т., 2018

Країни з розвиненою ринковою економікою переконують у прямій залежності темпів економічного розвитку, модернізації виробництва, його конкурентоспроможності на світовому ринку від рівня професійної підготовки кадрів. Стабільний процес розвитку сучасного суспільства тісно пов'язаний із швидкими змінами національних систем освіти, зокрема, виникненням нових концептуальних підходів до організації, змісту та методів навчання, концептуальних розробок професійної освіти. У країнах ЄС склалася своя система професійного навчання та її державне регулювання. У Німеччині вона особлива порівняно з системами інших країн, з високою конкурентоспроможністю підприємств на світовому ринку; відносно низьким молодіжним безробіттям. Національна економіка та суспільство Німеччини завдячують саме дуальній системі професійного навчання.

Мета статті – проаналізувати особливості й переваги дуальної системи професійного навчання Німеччини та можливості застосування її елементів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти України.

Визначна риса дуальної системи Німеччини – тісний зв'язок між професійною освітою, роботодавцями, профспілками та урядом. Кожен учасник має визначене коло обов'язків та функцій.

Головна функція держави – координація і забезпечення законодавчої бази. Федеральний уряд розробляє концепції підготовки за професіями в рамках дуальної системи, затверджує перелік професій, яких потребує професійна освіта на загальнодержавному рівні, гарантує підготовку робітників з урахуванням основних принципів, узгоджених з галузями і Федеральними землями (Länder) та відповідно до норм, затверджених Федеральним урядом. На федеральному рівні в Німеччині прийнято Закони «Про професійну освіту», «Ремісничча підготовка», «Директива про придатність інструкторів», які регулюють стосунки учня з підприємством і освітньою установою. У федеральному уряді Німеччини за вирішення спільних питань політики у сфері професійної освіти і навчання відповідає Федеральне міністерство освіти і наукових досліджень (BMBWF).

Підприємствам у рамках дуальної системи відведена головна роль: вони здійснюють відбір учнів, укладають з кожним угоду, яка визначає мету навчання, вид трудової діяльності після закінчення навчання, спосіб, зміст, початок і тривалість навчання, навчальні заходи поза підприємством, тривалість робочого дня, тривалість випробувального терміну, розмір та терміни виплати заробітної плати, тривалість

відпустки, умови, за яких угоду можна розірвати. Прийом учнів відбувається після іспиту і спеціального тестування, вивчення атестата, бесіди з психологом, перевірки на «соціальне співробітництво». Роботодавці визначають потребу у висококваліфікованих робітниках та формують замовлення на їх підготовку.

Торговельно-промислові палати здійснюють нагляд за виробничим навчанням, проведенням іспиту та присвоєнням робітничої кваліфікації, реєструють угоди про виробниче навчання й зобов'язані встановлювати, чи має підприємство кадри й умови для забезпечення повноцінного навчання.

Профспілки беруть участь у регулюванні системи професійної освіти й навчання.

Професійно-технічні училища (професійні школи) виконують допоміжну функцію, на їх базі здійснюється теоретична підготовка. Мета навчання – забезпечити широку професійну компетентність учнів, передати їм знання та вміння, необхідні для кваліфікованої професійної діяльності [3].

Дуальна професійна освіта в Німеччині здійснюється упродовж 2 – 3,5 років та характеризується такими показниками: 55,7 % учнів однієї вікової групи починають дуальне навчання, 44,2 % закінчують його (1,4 млн учнів); у країні 327 офіційно визнаних професій; 5,4 % всіх зайнятих на виробництві – учні; високий рівень зайнятості (тільки 5 % випускників професійних коледжів шукають роботу порівнянно з 20 % без професійної освіти); 43,8 % учнів працюють за спеціальністю після завершення освіти; середня оплата праці під час професійного навчання становить 795 €/міс [3].

Сьогодні 20,7 % німецьких підприємств беруть участь у професійному навчанні в системі дуальної професійної освіти, в основному малі й середні підприємства (438 тис. з 2,1 млн). Вони щорічно навчають понад 500 тис. нових учнів і приймають на роботу 66 % випускників після закінчення навчання; інвестують у середньому 18 тис. € на учня за рік (з цього 62 % на оплату праці учнів); загалом вкладають 7,7 млрд € у професійну освіту (загальні чисті витрати; витрати бруто дорівнюють 25,6 млрд €). Водночас 76 % інвестицій амортизуються завдяки трудовому внеску учнів упродовж навчання на робочих місцях підприємств.

Держава вкладає кошти у розвиток дуальної системи професійної освіти:

- витрати державного бюджету становлять 5,4 млрд € на рік;
- 2,9 млрд € – на 1600 коледжів;
- 2,5 млрд € – на управління, моніторинг і підтримку.

Результати професійної освіти за дуальною системою Німеччини позитивно впливають на всі сторони-учасників.

Учні: набувають професійної кваліфікації та компетентності для роботи і трудової діяльності; отримують оплату праці в період професійного навчання; навчаються в реальних робочих умовах на виробництві (використовують машини, установки, робочі процеси тощо); ідентифікують себе з підприємством і обраною спеціальністю; набувають кваліфікацію для подальших освітніх планів.

Роботодавці: отримують компетентних фахівців, які відповідають вимогам підприємства (порівняно зі сторонніми кандидатами); підвищують продуктивність і якість послуг і продукції; досягають у середньостроковій перспективі більшої віддачі на вкладений капітал у результаті своїх освітніх зусиль; беруть участь у розробленні стандартів професійної освіти; економлять на витратах на підбір і перенавчання персоналу; роблять свій внесок у соціальну відповідальність бізнесу.

Держава: набуває політичних переваг завдяки позитивному впливу дуальної системи професійної освіти на економіку й суспільство; забезпечує потреби виробництва в спеціалістах з участю бізнесу; завдяки участі усіх сторін має надзвичайно здатну до модернізації систему професійної освіти; може ефективно керувати професійною освітою і забезпечувати її якість; підсилює формалізоване співробітництво з бізнесом завдяки регулюванню виробничого навчання; завчасно отримує сигнали про тенденції в економіці й на ринку праці.

Суспільство отримує міцну економіку і конкурентоспроможність продукції; узгодженість попиту і пропозиції робочої сили (роботодавці й працівники); соціальну та економічну інтеграцію молоді [3].

В Україні зроблено перші кроки з впровадження елементів дуальної системи підготовки кваліфікованих робітників. Закон України «Про освіту» визначає: дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (чи інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору [1, стаття 9].

На переконання Голови Ради Федерації роботодавців України Д. Олійника, професійне навчання має здійснюватися за програмами підготовки, які відповідають вимогам роботодавців, адже саме вони формують вимоги до кваліфікацій. Навчання у закладах освіти має здійснюватися за програмами, розробленими

на основі професійних стандартів та спільно з роботодавцями, як для здобуття повної кваліфікації, так і за окремими короткими програмами для потреб конкретних підприємств. У такий спосіб роботодавці мають реальні важелі впливу на вирішення питання, як здійснювати професійну підготовку на рівні навчального закладу і регіону [6].

З метою створення умов для якісної підготовки конкурентоспроможних робітників, здатних задовольнити вимоги загальнодержавного та регіональних ринків праці, забезпечення гнучкості та мобільності організації навчально-виробничого процесу, оновлення змісту освіти МОН України наказом № 916 від 23.06.2017 р. затвердило впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітничих кадрів та перелік закладів (49) для впровадження упродовж 2017 – 2020 рр. [2]. Цим наказом передбачено створення закладами професійної (професійно-технічної) освіти необхідних умов для проведення професійно-практичної підготовки здобувачів в умовах виробництва з використанням елементів дуальної форми навчання спільно з об'єднаннями роботодавців, підприємствами, установами, організаціями-замовниками робітничих кадрів.

У рамках виставки «Сучасні заклади освіти – 2018» у роботі науково-практичного семінару «Співпраця з роботодавцями щодо формування професійної компетентності та впровадження елементів дуальної системи» закладами професійної (професійно-технічної) освіти різних регіонів України висвітлено перший досвід роботи з цього напрямку.

Так, у державному навчальному закладі «Запорізьке машинобудівне вище професійне училище» для навчання за професією «Токар» впроваджувалися такі елементи дуальної системи: укладено угоду між училищем та підприємством АТ «Мотор Січ»; надано учнівських робочих місць відповідно до програм виробничого навчання і практики – 45; роботодавець забезпечив учнів спеціальним робочим одягом, взуттям та іншими індивідуальними засобами захисту (спецодяг, індивідуальні засоби захисту (окуляри); здійснив оплату заробітної плати учням за випуск реальної продукції виробництва – понад 160 тис. грн.; роботодавці беруть участь у професійній орієнтації молоді на робітничі професії (профорієнтаційний проект «START PROFІ. Обирай. Вирішуй. Дій»; «Марафон робітничих професій»; спільна профорієнтаційна робота в школах міста та області) [5].

У м. Києві професійне навчання з елементами дуальної системи у 2017 р. має такі результати:

- укладено 69 угод між 9-ма училищами та підприємствами (зокрема, за будівельни-

ми професіями: ТОВ «Будівельно-фінансова компанія ПАРТНЕР ЛТД», ТОВ «Виробнича фірма «МБТС», СМУ № 5, ПАТ «Трест Київ-електромонтаж», ТОВ «Елітспецбудгруп», ТОВ «Фінансовий будівельний холдінг», ТОВ «Північно-Український Будівельний Альянс», ТОВ «Металтехресурс»; по професії «Кухар» – із КГХ ДП «Антонов», ТОВ «Сушия»; з професії «Кравець»: із ПАТ ШФ «Воронін», ТОВ «ВТК «Глобал Швейсервіс»);

- підприємства надали 296 учнівських робочих місць відповідно до програм виробничого навчання і практики;

- роботодавці забезпечували учнів спеціальним робочим одягом, взуттям та іншими індивідуальними засобами захисту на суму 53973 грн (робочі костюми, комплекти будівельних рукавиць, захисних окулярів та монтажних касок);

- заробітна плата учнів за випуск продукції на виробництві становить близько 600 тис. грн;

- 32 роботодавці подали заявки училищам на підготовку кадрів з елементами дуальної форми навчання з 01.09.2018 р. [5].

Упровадження елементів дуальної системи підготовки кваліфікованих робітників у Сумській області має такі результати: у роботі взяли участь 6 закладів професійної (професійно-технічної) освіти із навчання з 7-ми робітничих професій (143 учні), укладено тристоронні договори з 20-ма підприємствами (зокрема, найбільші – ТОВ Науково-виробниче об'єднання «Червоний металіст», відокремлений підрозділ ремонтно-експлуатаційне вагонне депо Конотоп, філія «Південно-Західна залізниця» ПАТ «Укрзалізниця»). Результати підготовки у першому семестрі 2017 – 2018 навчального року показують:

- підвищення рівня навчальних досягнень учнів;

- складання навчальних планів і програм відбувається з урахуванням пропозицій роботодавців, що уможливило отримання учнями знань передусім пов'язаних з виробництвом. Результат – кваліфікація майбутніх фахівців відповідає професійним стандартам, що діють на підприємстві;

- майбутній робітник безпосередньо на робочому місці отримує професійні навички, уміння, формується його професійна компетентність. Результат – учень підготовлений до роботи на виробництві та вмотивований на виробничу діяльність;

- учні знайомляться з нормами корпоративної культури на практиці й засвоюють їх;

- підприємство економить на кадровому рекрутинзі. Результат – учні закладів працевлаштовуються на підприємстві, де проходили навчання й практику;

- кадрові служби підприємств здійснюють менше помилок – за час тривалої практики реально визначаються сильні й слабкі сторони учнів [5].

Дуже цікавою та показовою є робота щодо упровадження елементів дуальної системи у закладах професійної освіти Донецької області. Так, Краматорське вище професійне училище уклало угоду з ПрАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» з підготовки верстатників широкого профілю.

Підприємством:

- надало 109 робочих місць;

- забезпечило доступ учнів до сучасної техніки, забезпечило використання інноваційних технологій (сучасні надвеликі преси для обробки багатотонних розпечених заготовок; величезна нагрівальна піч; ливарний цех для виплавлення заготовок із металу для подальшого виготовлення з них деталей гігантських машин, корабельних двигунів на потужних токарних та фрезерних верстатах з комп'ютерним керуванням; прокатний стан для обробки великих плоских заготовок з металу);

- безоплатно передало училищу верстати на 343,2 тис. грн (5 токарно-гвинторізних; 1 горизонтально-фрезерний; 3 вертикально-фрезерних; плоскошліфувальний);

- оплата праці учнів у 2017 р. склала 187,6 тис. грн, за 2 місяці 2018 р. 35,5 тис. грн.

На думку НМЦ ПТО у Донецькій області, дуальна система може стати саме тим поштовхом, який необхідний українській професійній освіті для підвищення якості навчання, її відповідності державним та світовим стандартам і запитами сучасного ринку праці. Основні передумови для цього процесу такі:

- відсутність державних фінансових можливостей для модернізації матеріально-технічної бази державних закладів професійної освіти (особливо це стосується гірничо-видобувної, металургійної, машинобудівної, транспортно-будівної, енергетичної та інших важких, високовартісних галузей промисловості України);

- наявність можливостей у потужних підприємств України проводити професійне навчання майбутніх робітників на своєму сучасному, працюючому обладнанні, відповідно до конкретних вимог та діючих стандартів;

- дуже важливим є і те, що на робочому місці надаються конкретні знання та навички, які потребують технологічний процес підприємства, а після його працевлаштування не витрачається час на адаптацію до професії та підприємства;

- одне з головних досягнень професійного навчання безпосередньо на виробництві – швидка модернізація змісту освіти відповідно

до змін виробництва, технологій та процесів, модернізації обладнання, чого не може собі сьогодні дозволити жоден навчальний заклад України [5].

Основні проблеми упровадження елементів дуальної системи освіти у професійну підготовку, характерні для усіх закладів професійної (професійно-технічної) освіти:

- відсутність навчально-методичної підготовки наставників підприємства, які проводять навчання учнів;

- недостатня зацікавленість роботодавців у фінансуванні підготовки кваліфікованих робітників;

- неповна відповідність видів робіт, що виконують учні на підприємствах, змісту робочих навчальних програм;

- учасниками запровадження можуть бути лише постійно функціонуючі підприємства;

- проблемною є підготовка учнів з інтегрованих професій;

- з професій, які складаються з багатьох видів робіт, готувати за дуальною системою складно;

- навчання учнів робітничих професій з паралельним отриманням повної загальної середньої освіти ускладнено. Реалізація вимог виконання стандарту загальної середньої освіти ускладнює можливості підприємств;

- працівники підприємств, яких залучають до навчання учнів ПТНЗ, не володіють знаннями методики, Положення про організацію навчально-виробничого процесу;

- система потребує напрацювання методичних рекомендацій з досвіду учасників процесу формування професійної компетентності за дуальною формою навчання,

- у фінансуванні всіх витрат професійної підготовки варто враховувати роль роботодавців, які мають брати участь у соціальному (економічному) партнерстві із закладами освіти.

Усі заклади-учасники експерименту з упровадження елементів дуальної системи підкреслюють необхідність удосконалення законодавчої бази, зокрема, потребують доопрацювання:

«Закон про професійну (професійно-технічну) освіту»;

«Положення про організацію навчально-виробничого процесу в професійно-технічних навчальних закладах»;

Постанова Кабінету Міністрів № 992 від 07.06.1999 р. «Про затвердження Порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики»;

Положення про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників.

Потребують удосконалення:

- договір про дуальну форму навчання між підприємством та училищем;

- тристоронній договір між підприємством, учнем і училищем.

Необхідно розробити нормативні документи (на державному рівні) щодо мотивації роботодавців до співпраці з закладами професійної (професійно-технічної) освіти.

Зазначимо, що позитивні результати роботи закладів професійної (професійно-технічної) освіти переважають та переконують у необхідності її продовження. Впевнені у тому, що і проблеми поступово вирішуватимуться у процесі цієї роботи. Сьогодні понад 200 закладів мають намір (подали заявки) починати 2018 – 2019 навчальний рік з використанням елементів дуальної системи навчання у професійній підготовці робітників з понад 300 професій.

Отже, вже перший досвід упровадження елементів дуальної системи у професійну підготовку робітничих кадрів України засвідчує значний позитивний вплив такого підходу на формування професійної компетентності майбутніх робітників. Дуальна система уможливає постійне оновлення змісту професійної освіти, удосконалення навчальних програм і планів, орієнтована на ринок праці й тісно пов'язана з ним, надає змогу педагогічним працівникам удосконалювати професіоналізм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Наказ МОН України № 916 від 23.06.2017 р. «Про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників». <https://osvita.ua/legislation/proftech/56443/>.

3. Дуальна система професійного навчання в Німеччині // презентація / NORDMETALL / Київ, липень 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.google.com.ua/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2016.06.14-15_NORDMETALL/BildungD_2016.pdf&ved=2ahUKEwjvmlHKKq7rdAhUPiIsKHxgCDpEQFjA AegQIABAB&usq=AOvVaw0zbl4ykUbUIXROCZ5iKAP3

4. Federal Institute for Vocational Education and Training (BIBB). <https://www.bibb.de/en/461.php>.

5. «Про звітування щодо впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників у 2017 р.». Лист ДПО МОН України від 12.02.2018 р. № 3-148.

6. Реформування професійної освіти – передусім пріоритет роботодавців. Дмитро Олійник. <http://fru.ua/ua/events/fru-events/dmytro-oliinyk-reformuvannia-profesiinoi-osvity-peredusim-priorytet-robotodavtsiv>.

УДК 377.4

СТВОРЕННЯ РОЗВИВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Володимир БАЛАКІН, директор Міжрегіонального центру професійної перепідготовки звільнених у запас військовослужбовців м. Кривого Рогу Дніпропетровської області, кандидат педагогічних наук;

Оксана КРАПИВКІНА, викладач математики вищої категорії, викладач-методист Міжрегіонального центру професійної перепідготовки звільнених у запас військовослужбовців м. Кривого Рогу Дніпропетровської області

Висвітлено педагогічний досвід МЦППВ із упровадження в освітній процес розроблених індивідуальних домашніх завдань професійного спрямування, зокрема ІДЗ, репродуктивних, підвищеної складності, творчих. Проаналізовано дидактичний і розвивальний потенціал професійного спрямування, під час викладання математики, як одного із засобів формування розвивального освітнього середовища навчального закладу.

Ключові слова: ІДЗ (індивідуальні домашні завдання), професійне спрямування, математика в ПТНЗ.

Владимир БАЛАКИН, Оксана КРАПИВКИНА

СОЗДАНИЕ РАЗВИВАЮЩЕЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО (ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО) ОБРАЗОВАНИЯ

Анализируется педагогический опыт МЦППВ по внедрению в учебный процесс разработанных индивидуальных домашних заданий профессионального направления, в частности ИДЗ, репродуктивных, повышенной сложности, творческих. Проанализирован дидактический и развивающий потенциал профессионального содержания во время преподавания математики, как одного из способов формирования развивающей образовательной среды учебного заведения.

Ключевые слова: ИДЗ (индивидуальные домашние задания), профессиональное направление, математика в ПТУЗ.

Volodymyr BALAKIN, Oksana KRAPIVKINA

CREATION OF DEVELOPING EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION BY MEANS OF INDIVIDUAL HOMEWORK IN MATHEMATICS PROFESSIONAL ORIENTATION

The pedagogical experience of the Interregional Center of the Professional Retraining of the Retired Military Personnel has been tested and proposed for the introduction into the educational process of the developed varieties of IH (individual homework) of the professional orientation, in particular, reproductive IH, IH of the higher complexity, creative IH. The didactic and developmental potential of such IH is complicated by the professional orientation during teaching of mathematics in the vocational schools as one of the means of the formation of the developmental educational environment of the educational institution.

Keywords: IH (individual homework), professional orientation, mathematics in the vocational schools.

Сучасна педагогіка змінила ціннісну парадигму педагогічної діяльності – від орієнтації на глибоке знання предмета та доступне його подання – до розуміння того, що педагогам важливо засобами навчальної дисципліни спонукати учнів до розкриття індивідуальності. Такі умови практичної реалізації теоретичних ідей особистісно зорієнтованого навчання. По-перше, варто оновити методичні підходи до організації системи домашньої навчальної роботи. Наприклад, введення проєктування домашніх завдань, стане ефективним засобом супроводження домашньої роботи.

Однією із найактуальніших проблем для сучасної теорії та методики викладання математики є проблема організації роботи з домашніми завданнями. Домашнє завдання розглядається

© Балакін В., Крапивкіна О., 2017

як багатоаспектне явище, що виконує в навчальному процесі різні функції, адже воно є невід'ємною складовою навчально-виховного процесу.

Методичні функції та сутність домашнього завдання давно є предметом уваги науковців. Дослідники розглядають домашні завдання:

1) як форму організації навчального процесу (В. Сластьонін, П. Підкасистий та ін.);

2) як засіб індивідуалізації навчання (М. Поспелов твердить, що домашня робота – це індивідуальна форма навчальних занять, зважаючи на те, що вдома учні самостійно планують свою роботу, свідомо виконують отримані домашні завдання, здійснюють самоконтроль);

3) як різновид самостійної роботи (С. Рабунський, Г. Аракелян та ін.). Поширена думка, що домашні завдання – це певний вид навчального

заняття, якраз такий підхід дає змогу розглянути їх з позиції викладача й учня. У першому випадку домашнє завдання виступає засобом організації діяльності учнів, в іншому – засобом засвоєння змісту освіти.

Мета статті – з'ясувати дидактичний та розвивальний потенціал застосування різновидів ІДЗ (індивідуальних домашніх завдань) під час викладання математики в ПТНЗ.

Відмінності в розумінні поняття «домашнє завдання» пояснюються тим, що в одних дослідженнях домашнє завдання розглядається як дидактичне знаряддя, а в інших – організаційне. Спільним є те, що у методичному контексті домашнє завдання розглядається як багатоаспектне явище, зокрема, як форма організації навчальної діяльності учнів і форма самостійної роботи учнів. Кожен з аспектів є цікавим, тому для розуміння сутності домашнього завдання мають бути враховані всі означені аспекти.

У навчальному закладі готують кваліфікованих робітників із машинобудівної, автомобільної галузі, швейної та харчової промисловості, сфери послуг: токарів, слюсарів з ремонту автомобілів, кравців, кухарів, перукарів. Учні, які отримують ці професії, – об'єкт нашого дослідження щодо посилення мотивації до оволодіння математичними знаннями, які є невід'ємною складовою їхньої майбутньої професійної діяльності.

Зауважимо, що учні ПТНЗ мають значні складнощі у вивченні математики. Щорічно у навчальному закладі проводиться моніторинг навчальних досягнень учнів, який свідчить, що: *по-перше*, учні мають низький рівень шкільних математичних знань; *по-друге*, в учнів майже цілком відсутня навчальна мотивація до оволодіння математикою; *по-третє*, в учнів ПТНЗ відсутні вміння вчитися самостійно.

Запропонована методика розроблення індивідуальних домашніх завдань є сучасною технологією організації навчально-методичної роботи, адже ці методичні прийоми зорієнтовані на створення креативної дослідницько-пошукової складової. Індивідуальні домашні завдання, містять чіткість та діагностичність, зорієнтовані на саморозвивальні за своєю суттю та взаємоконтроль, мають змогу диференціювати і особисто вибирати обсяг завдань, рівень їх складності, форми подання. Індивідуальні домашні завдання мають творчий характер, розвивають та збагачують рівень навчальних досягнень учнів. Істотною особливістю досвіду використання індивідуальних домашніх завдань є їх професійне спрямування, адже «в профтехосвіті готується спеціаліст певної галузі, тут необхідно викладання математики спрямувати в русло певної професії» [5, 11]. Учні закладів профтехосвіти цікаво розв'язувати задачі, у яких інформація

органічно пов'язана з матеріалом професійно-теоретичної, професійно-практичної підготовки та виробничого навчання.

Отже, творчі індивідуальні домашні завдання виконують різноманітні функції під час оволодіння математикою. Такі творчі індивідуальні завдання є не тільки засобами закріплення знань учнів, а й містять великі дидактичні можливості й виконують рефлексивну, навчальну, розвивальну, виховну, інформаційну, дослідницьку, прогностичну, діагностичну та евристичну функції.

Особливим об'єктом нашої уваги є організація роботи з індивідуальними домашніми завданнями творчого характеру, коли викладач вирішує надзавдання – стимулювати учнів на вивчення прийомів самостійної роботи з метою розвитку вмінь самостійно працювати вдома. У такому разі викладач трохи змінює зміст своєї праці – з носія інформації він перетворюється на організатора самостійної діяльності учнів, готує новітній дидактичний матеріал, є порадиником учня, сприяє розвитку індивідуальних здібностей кожного учня.

Одним із засобів процесу формування професійних компетенцій учнів із професій «Слюсар з ремонту автомобілів», «Токар», «Електрогазозварник», «Кравець», «Кухар», «Перукар» із застосуванням законів і понять математики є система індивідуальних домашніх завдань репродуктивного характеру та завдань за професійним спрямуванням – підвищеної складності й творчих завдань.

В ІДЗ із професійним спрямуванням поєднуються всі види математичної та професійної компетентності і достовірності параметрів для дотримання технологічних вимог виробничого процесу.

Досвід впровадження ІДЗ підвищеної складності з професійним спрямуванням доводить практичну значущість математичних розрахунків для кваліфікованих робітників, зацікавленість учнів до поєднання математики з професією.

ІДЗ підвищеної складності з професійним спрямуванням подаються у вигляді розрахункових задач професійного змісту. Складання завдань потребує відповідної методики, основні принципи якої полягають у тому, що:

- зміст завдання має відповідати певній темі навчальної програми з математики;
- умова завдання має бути короткою, доступною для розуміння, з використанням знайомих учням технічних термінів відповідної галузі;
- методичний і технічний зміст завдання мають бути вдало поєднані;
- завдання, складені за допомогою матеріалу спецдисциплін, мають бути органічною складовою частиною задач і вправ із математики;

- до завдань доцільно пропонувати готові креслення, рисунки, моделі, деталі, вузли, інструкційно-технологічні карти, довідники, використання яких дає змогу економити час і стимулює зацікавленість в учнів.

Найбільша складність у розробленні індивідуальних домашніх завдань різних типів під час викладання математики (алгебри та початків аналізу і геометрії) й підготовки кваліфікованих робітників, хоча на перший погляд математичні науки найбільш абстраговані щодо реальних виробничих процесів, з якими ознайомлюються учні – майбутні кваліфіковані робітники.

Для гарантування ефективності математичної освіти, посилення мотивації учнів до володіння математичними знаннями розроблено систему організації домашньої роботи учнів, в основу якої покладено індивідуалізацію та диференціацію домашніх завдань та їх професійну спрямованість.

Міжпредметні зв'язки зі спецдисциплінами – запорука ефективності засвоєння математичних знань і глибоких знань зі спецдисциплін. Фахівці таких професій, як «Слюсар з ремонту автомобілів», «Електрогазозварювальник», «Токар» мають справу з деталями, конструкціями чи виготовляють деталі й конструкції безпосередньо геометричної форми (циліндри, конуси, зрізані конуси, кулі тощо); вони мають володіти поняттями паралельності та перпендикулярності прямих і площин у просторі. Якість виконаних ними робіт визначається правильністю виконаних розрахунків. Це може бути визначення площі листа необхідного матеріалу і площі бічної поверхні, поперечного перерізу або визначення катету шва при зварювальній за геометричними параметрами зварювальної поверхні тіл обертання. Технологічні процеси виконання слюсарних, зварювальних, токарних робіт супроводжується постійним виконанням математичних дій. Це також стосується і професій легкої промисловості й сфери обслуговування – кравців, кухарів та перукарів.

Під час підготовки кравців до змісту ІДЗ вносять такі поняття, як, паралельність та перпендикулярність прямих і площин, відкладання кутів різної величини у різних півплощинах, розрахунків площ фігур обертання, зображення фігур у стереометрії, розрахунок витрат матеріалу й тканини на пошиття з мінімальними відходами та затратами на виготовлення.

Математичні знання потрібні кухарям для проведення відсоткових розрахунків з метою визначення маси та об'єму харчових продуктів під час укладання інструкційно-технологічних карт, потрібні знання зі стереометрії про фігури та тіла обертання.

У процесі підготовки перукарів широко використовують значну кількість математичних понять, які в їхній майбутній повсякденній діяльності стають професійними термінами. Наприклад: горизонтальність, паралельність, точка, перпендикулярність, пряма лінія, крива лінія, симетрія, асиметрія, радіальність (радіальний проділ), кут, відкладання кутів, ламана лінія, пропорція. Майбутні перукарі мають вміти складати пропорції розрахунку кількості окислювача, фарби, мати уяву про плоскі геометричні фігури (трикутник, квадрат, овал, трапеція, прямокутник), об'єми і площі бічної поверхні фігур стереометрії (циліндр, конус, зрізаний конус, куля, піраміда, паралелепіпед), що забезпечує якісне виконання перукарських робіт.

Отже, завдання викладачів математики та викладачів професійно-практичної і професійно-теоретичної підготовки перукарів – поєднати дисципліни за відповідними темами навчальних програм, розробити задачі з професійним спрямуванням, які давали б змогу засвоювати знання з математики та пов'язувати їх з професійними покрововими діями під час виконання стрижок, зачісок та укладання волосся. Наприклад, поняття прямої лінії використовують розподіляючи волоссяний покрив голови на зони перед стрижкою, хімічною завивкою, фарбуванням, під час виконання класичних базових стрижок – «каре», «каскад», «російська проста коротка», фарбування в техніці мелірування.

Творчі ІДЗ спрямовані на застосування знань з математики шляхом дослідження – учням пропонують самостійно здійснювати пошук практичного застосування законів, формул, понять математики, у виробничо-технологічному процесі майбутньої професії. Для цього вони мають самостійно знайти і використати всі можливі джерела інформації: веб-ресурси, електронні посібники та підручники, інформаційні сайти, спеціальну фахову літературу, зокрема довідники, каталоги, словники, відеоблоги та блоги відомих професіоналів галузі. Крім того, учні можуть запропонувати свої власні фото та відеоматеріали.

Мета творчих ІДЗ не тільки закріплення математичних і професійних знань та вмінь, а й формування стійких навичок зацікавленості в розширенні та отриманні даних, які відповідали б сучасному рівню технологій та виробництва.

Зокрема, під час вивчення тем геометрії «Тіла обертання. Циліндр. Конус. Сфера» доцільно розв'язувати задачі, які застосовуються для електрогазозварників, – зварювання стику у вертикальному неперворотному положенні шва та визначення об'єму обичайки; для токарів – точіння бездефектової поверхні деталей, які мають

циліндричну, конусну та сферичну поверхню за даними розмірами; для слюсарів з ремонту автомобілів – визначення розміру второпластового листа для заміни внутрішнього вкладиша або «сухарика» під час реставрації кулькової опори механізму колеса; для кухарів – визначення об'єму коробки для торта або солодоців запропонованих розмірів; для перукарів – визначення об'єму упаковки для транспортування пастижерних прикрас з волосся.

Такі ІДЗ надаються як випереджальні домашні завдання, які подають у вигляді доповіді, реферату, презентації. Викладач супроводжує ІДЗ сучасними мультимедійними ресурсами.

Індивідуальні домашні завдання – це сукупність прийомів і способів педагогічного впливу, спрямованого на розвиток в учнів творчого самостійного мислення, активізацію пізнавальної діяльності, прагнення до творчості через розв'язання задач професійного спрямування. Уміле застосування індивідуальних домашніх завдань сприяє усвідомленню пізнання об'єктивно-реальних закономірностей у процесі навчання.

Ця робота має бути системною, а в ній наперед враховується індивідуальність учня, чітка диференціація, різноманітність, адже зростання інтересу учнів до математики має характер поступального розвитку творчих, пізнавальних здібностей учнів, що забезпечує розвиток мислення на фоні основних психічних процесів – відчуття, уяви, мислення, пам'яті. Оскільки провідним психічним процесом є мислення, то розроблення індивідуальних домашніх завдань є засобом активізувати мислення учнів. Але найголовнішим чинником успішної реалізації індивідуальних домашніх завдань є мотивація до успішної навчальної та пізнавальної діяльності, активізація бажання учнів вчитися, чого можна досягти шляхом створення ситуації успіху, коли учень починає виконувати ІДЗ і перемагає – вчасно завершує процес з успішним результатом.

ІДЗ творчого характеру (виникнення проблемної ситуації, пошук розв'язання проблеми, етапи розв'язання та перевірки) репродуктивного, так і творчого характеру формують мотиви навчання, головним з яких є інтерес до математики.

ІДЗ професійного спрямування характеризується підвищенням складності, адже учень має зробити висновки на основі індукції й дедукції, а самі завдання спрямовані не на відтворення раніше засвоєних завдань, а розраховані на самостійне мислення учнів, враховуючи особливості професії.

Підготовка ІДЗ такого типу потребує від педагога реальної підготовки – треба чітко вказати характер завдання, зорієнтувати учнів

на знання, які будуть потрібні учневі під час розв'язання ІДЗ професійного спрямування. ІДЗ проблемного характеру формуються спочатку у напрямі створення проблемної ситуації, після того її аналізу, а на другому етапі – учні проводять активний пошук розв'язання проблеми. Для упровадження ІДЗ використовують сервіси Google, поштового сервісу Gmail, що є невід'ємною частиною роботи нової формації викладача. Віртуальне розвивальне середовище розміщено у хмарі на Google диску у вигляді робочого місця викладача і учня.

Для практичної реалізації індивідуальних домашніх завдань з математики засобами комунікаційних технологій, реалізації саме хмарного середовища у навчанні, залучали учнів 1 й 2 курсів. Кожна група отримала Gmail інформативні листи, у яких були ІДЗ, створені викладачем на основі Google Форми. Учні ознайомилися з умовами, терміном та критеріями оцінювання виконання ІДЗ. Отже викладач бачить дату входу, спроби виправлення помилок та безпосередньо процес розв'язання ІДЗ. Учні ж відстежують таблицю індивідуальної успішності. За допомогою спеціального маркування видно, за якими темами є проблеми з розв'язанням задач в учнів. Ефективність виконання учнями ІДЗ з математики у хмарному середовищі показала на практиці, що якість рівня навчальних досягнень учнів 1 й 2 курсів зросла на 4 – 10 % залежно від професії.

Отже, сьогодні педагоги мають шукати нестандартні шляхи вирішення проблеми посилення мотивації учнів ПТНЗ до оволодіння математичними знаннями, пробуджувати їхній творчий потенціал, індивідуальні здібності, стимулювати до активної взаємодії з педагогом, обов'язково ураховуючи професійне спрямування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність. «Міністерство освіти і науки України»: Академія педагогічної майстерності. – К. 2008.
2. Глинський Я. М. Практикум з інформатики: навч. посіб. /Я. М. Глинський-Львів «СПД Глинський, 2007». – 296 с.
3. Наволокова М. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. – Х. Основа, 2011.
4. Пометун О. Сучасний урок. – К. «А.С.К.», 2006.
5. Павлюк Н. Застосування математичних знань у професійному навчанні // Профтехосвіта. – 2016. – № 12, С.11–13.
6. Ничкало Н. Г. Трансформація ПТО України: моногр. – К. : Педагогічна думка – 2008. – 200 с.
7. Сліпчишин Л. В. Психолого-педагогічні основи впровадження сучасних підходів до навчання у ПТНЗ, навч.-метод. посіб. – Львів : СПОЛОМ. – 2008. –148 с.

УДК 378.147-057.4:528.4

ПРАКТИЧНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ГЕОДЕЗИСТІВ У КОЛЕДЖАХ

Олександр ЯМКОВИЙ, заступник директора з навчально-виробничої роботи Коледжу інформаційних технологій та землевпорядкування Національного авіаційного університету, кандидат педагогічних наук

У статті розглядається практична підготовка майбутніх фахівців-геодезистів, визначено особливості проведення навчальної та виробничої практик.

Ключові слова: професійна підготовка, практична підготовка, навчальна практика, виробнича практика, молодший спеціаліст.

Александр ЯМКОВОЙ

ПРАКТИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА В СИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ГЕОДЕЗИСТОВ В КОЛЕДЖАХ

В статье рассматривается практическая подготовка будущих специалистов-геодезистов, определены особенности проведения учебной и производственной практик.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, практическая подготовка, учебная практика, производственная практика, младший специалист.

PRACTICAL TRAINING IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE SURVEYORS IN COLLEGE

In this article we scrutinize practical training the future_specialists-geodezists which determined special features to spend educational and industrial trainings.

Keywords: professional training, practical training, educational training, industrial training junior specialist.

У сучасних умовах реформування економіки України зростають і вимоги до підготовки висококваліфікованих та конкурентоздатних фахівців. Особливого значення на ринку праці набувають такі якості випускників вищих навчальних закладів, як висока професійна компетентність, комунікабельність, ініціативність, мобільність, креативність, здатність до самоосвіти тощо.

У процесі професійної підготовки фахівців, зокрема майбутніх геодезистів, особлива роль належить практичній підготовці, яка має забезпечити формування сукупності інтегрованих знань та вмінь, якостей особистості – професійну компетентність фахівця.

Проблемі практичного навчання студентів присвячено багато наукових праць вітчизняних учених-педагогів: С. Архангельського, С. Батишева, А. Дьоміна, С. Рубінштейна, Н. Талізної, Д. Тхоржевського, Н. Ничкало, С. Сисоевої, С. Гончаренка, І. Беха, С. Максименка та інших. Питання професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі геодезії та землеустрою відображено в працях І. Борового, С. Войтенко, Й. Дороша, Р. Шульца, І. Ковальчука, К. Третяка, І. Калинича, Н. Русіної, Л. Кочеригіна та ін. Біль-

шість праць науковців присвячена підготовці майбутніх геодезистів та землевпорядників у вищих навчальних закладах III – IV рівня акредитації. Питання практичної підготовки молодших спеціалістів, зокрема геодезистів, у коледжах та технікумах висвітлено недостатньо.

Мета статті – проаналізувати практичну підготовку майбутніх геодезистів освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» на прикладі Коледжу інформаційних технологій та землевпорядкування Національного авіаційного університету.

Однією із складових професійної підготовки студентів є практична підготовка, що в педагогічній літературі трактується як складова частина професійної освіти, що відображає закономірності, зміст, методи і форми організації процесу формування умінь і навичок, які спрямовані на формування здатності студентів до кваліфікаційної виробничої праці за обраною спеціальністю [1, 169]. Закон України «Про вищу освіту» визначає практичну підготовку однією з форм організації освітнього процесу та видом навчальних занять [2].

У Коледжі інформаційних технологій та землевпорядкування НАУ практичне навчання організовується відповідно до Закону України «Про

вищу освіту», «Рекомендацій про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», розроблених Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти та погоджених з Федерацією роботодавців України від 24 квітня 2013 року, «Положення про проходження практики студентами КІТЗ НАУ».

Під практичною підготовкою студентів розуміємо комплекс практичних та лабораторних занять, навчально-виробничих практик, що дають змогу набутти умінь, навичок, а також досвіду майбутньої професійної діяльності під час:

- лабораторних та практичних занять, на яких здійснюється формування первинних навичок (зі спеціальних дисциплін);
- навчальної практики, завданням якої є ознайомлення студентів зі специфікою майбутньої спеціальності, отримання первинних професійних умінь і навичок із загальнопрофесійних і спеціальних дисциплін, передбачених навчальним планом відповідної спеціальності;
- виробничої практики, що проводиться з метою узагальнення й удосконалення знань, практичних умінь та навичок на базі конкретного суб'єкта господарювання, оволодіння професійним досвідом та готовності майбутнього фахівця до самостійної трудової діяльності тощо.

Наприклад, на другому курсі студенти виконують цикли лабораторно-практичних робіт із дисциплін: «Геодезія», «Топографічне креслення», «Геодезичні прилади», «Вища геодезія». Під час виконання лабораторних та практичних робіт із фахових дисциплін студенти набувають навичок застосовувати геодезичні прилади (нівеліри, теодоліти), навчаються складати топографічні плани, обробляти матеріали польових вимірювань. Практичні навички та вміння, отримані студентами на лабораторних та практичних заняттях з фахових дисциплін,

закріплюються у процесі навчально-виробничих практик.

Практика є невід'ємною складовою підготовки фахівців, яку здійснюють на належно оснащених базах навчальних закладів, а також на сучасних підприємствах і в організаціях різних галузей господарства, освіти, охорони здоров'я, культури, державного управління [3, 509].

Відповідно до навчального плану спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій» (спеціалізація «Геодезичні роботи та експлуатація геодезичного обладнання») студенти проходять декілька видів практики, які різняться за часом і місцем проведення. Види практик та їх тривалість можна представити у вигляді *табл. 1*.

На II і III курсах студенти проходять навчальну практику, ознайомлюються зі специфікою майбутньої спеціальності, різними видами практичної діяльності, отримують первинні професійні вміння. Кожний вид геодезичної навчальної практики має чітко визначену мету і конкретні завдання.

Зазначимо, що навчальні практики проводяться в польових умовах, а програми практик передбачають повний комплекс топографічних робіт, необхідних для складання карт, розв'язання інженерно-геодезичних задач. Особливістю проведення геодезичних навчальних практик є бригадно-ланкова форма організації практики. Тобто, академічну групу у 25 осіб розподіляють на бригади по 4 – 6 студентів. Кожна бригада направляє на визначені ділянки роботи, де студенти індивідуально виконують навчально-виробничі завдання, після завершення яких переходять на інші робочі місця. За результатами практики студенти оформлюють індивідуальний або бригадний звіт, до якого входять щоденники, польові журнали вимірювань, схеми полігонів або зйомочних ходів,

Таблиця 1

Навчальні і виробничі практики

№	Назва практики	Курс	Семестр	Кількість тижнів/год
Навчальна практика		II, III	4,6	
1	Теодолітні роботи	II	4	1,5/54 год
2	Нівелювання IV кл	II	4	1,0/36 год
3	Тахеометрична зйомка	II	4	1,5/54 год
4	Спостереження пунктів триангуляції	II	4	1,0/36 год
5	Мензуальна зйомка	II	4	1,5/54 год
6	Нівелювання II кл	II	4	1,5/54 год
7	Полігонометрія 4 клас 1 та 2 розрядів	III	6	1,5/54 год
8	Польова практика з прикладної геодезії	III	6	1,5/54 год
9	Астрономічне визначення азимута	III	6	1,0/36 год
Виробнича практика		III, IV	6,7	
1	Виробнича практика	III	6	8,0/432 год
2	Виробнича (переддипломна)	IV	7	6,0/324 год

відомості обчислення координат і висот зйомочних точок, плани, профілі тощо.

Виробнича практика для студентів триває протягом 14 тижнів у два етапи: на III курсі (8 тижнів) та IV курсі (6 тижнів). Базами виробничої практики можуть бути державні та приватні геодезичні підприємства, маркшейдерські організації, будівельні компанії, науково-виробничі інститути, відділи земельних ресурсів, центри державного земельного кадастру. Залежно від бази та місця проходження практики кожен студент отримує індивідуальні практичні завдання, що виконуються на конкретному виробництві.

Під час виробничої практики студенти-геодезисти ознайомлюються із організаційною структурою підприємства, підрозділу, правилами внутрішнього розпорядку, технікою безпеки; вивчають посадові інструкції підрозділу; ознайомлюються з видами, методами, технологіями геодезичних та землепорядних робіт та оформляють щоденник практики за видами робіт: перенесення проектів у натуру; складання кадастрових планів; згущення геодезичних мереж (полігонометрія, нівелювання); геодезична зйомка кінематичним методом; топографічні роботи (дешифрування місцевості); складання виконавчих схем в процесі будівництва.

Виробнича практика надає студенту можливість реалізувати функції фахівця на робочому місці, студент виконує весь цикл обов'язків за своєю спеціальністю, усвідомлює механізм дії підрозділу, в якому проводиться виробнича практика, загальну картину всього об'єкта практики [4, 154].

У практичній підготовці важливим елементом є методи навчання. Під методом навчання розуміємо спосіб подання чи представлення інформації студентів у ході пізнавальної діяльності, реалізований через дії, які зв'язують викладача та студента. Зазначимо, що під час практики реалізуються специфічні методи навчання та форми активізації пізнавальної діяльності: реальне залучення студента у виробниче середовище, діалогова форма спілкування з фахівцями, самостійна постановка пошукових задач (залежно від індивідуального завдання), консультації з підготовки звіту про практику, захист звітів (участь у конференції практикантів) [5, 51].

На жаль, є певні труднощі та невіршені проблеми практичної підготовки студентів. Головна причина – це слабкий зв'язок ЗВО з виробництвом, а саме: відсутність реальних баз практик, готових прийняти студентів і створити їм належні умови. Причинами цього є: невідпрацьована нормативно-законодавча база, незацікавленість керівників підприємств у співпраці з навчальним закладом та в прийомі студентів-практикантів тощо.

Тому сьогодні більшість студентів мають право самостійно шукати та обирати собі місце проходження практики. Під час вибору бази практики вирішальну роль відіграють різні чинники, а саме: місцезнаходження (поряд з місцем проживання або безпосередньо в рідному селі), умови та оплата праці, відповідне оснащення підприємства або можливість формального проходження практики. Ефективність такої організації виробничих практик доволі низька: місця проходження практики інколи не відповідають завданням практики; не повністю досягається відповідність знайденої бази практики спеціальності, за якою навчається студент; часто підприємства просто ігнорують присутність студентів, не даючи їм можливості працювати за фахом і не доручаючи ніяких завдань; контроль з боку керівників практики від вищу практично відсутній через неможливість у відведений час проконтролювати присутність усіх студентів на своїх місцях практики протягом усього її періоду.

Тому в умовах сьогодення для удосконалення практичної підготовки студентів необхідно постійно працювати над вирішенням цих проблемних питань.

Отже, практична підготовка разом з теоретичною є важливою складовою всієї професійної освіти. Усі види практик, передбачені навчальним планом підготовки геодезистів освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст», спрямовані на формування професійних умінь і навичок, позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності. Професійно-практична підготовка майбутніх геодезистів відбувається за принципом наскрізності та безперервності практичного навчання і спрямована на те, щоб максимально пов'язати навчальний процес із реаліями розвитку сучасного топографо-геодезичного виробництва.

Перспективою подальших наукових розвідок є обґрунтування компетентнісного підходу до підготовки майбутніх фахівців в галузі геодезії та землеустрою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогіка туризму. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. К. Федорченко, Н. А. Фоменко, М. І. Скрипник, Г. С. Цехмістрова. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 296 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. // Урядовий кур'єр від 13.08.2014. – № 145.
3. Енциклопедія освіти / ред. В. Г. Кремень. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 704 с.
4. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / за ред. З. Н. Курлянд – К. : Знання, 2007. – 495 с.
5. Тридід О. Активізація людського капіталу в системі професійної підготовки / О. Тридід, В. Світлична // Новий Колегіум. – 2011. – № 2.– С. 49 – 54.

УДК 377

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Наталія НОВИК, директор Дніпрорудненського індустріального технікуму, Запорізька область;

Ірина ВИШНЕВСЬКА, викладач Дніпрорудненського індустріального технікуму, Запорізька область

Досліджується результативність застосування сучасного сервісу Google Classroom у процесі освітньої діяльності Дніпрорудненського індустріального технікуму. Пропонуються та роз'яснюються можливості ефективного використання цього ресурсу в навчальних закладах.

Ключові слова: освітні сервіси, навчання, інтерактивне заняття, Google Classroom, Google Клас.

Наталія НОВИК, Ирина ВИШНЕВСКАЯ

ИНФОРМАЦИОННЫЕ СИСТЕМЫ В ОРГАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Исследуется результативность применения современного сервиса Google Classroom в процессе образовательной деятельности Днепрорудненского индустриального техникума. Предлагаются и разъясняются возможности эффективного использования данного ресурса в учебных заведениях.

Ключевые слова: образовательные сервисы, обучение, интерактивное занятие, Google Classroom, Google Класс.

Natalia NOVIK, Iryna VISHNEVSKAYA

INFORMATION SYSTEMS FOR ORGANIZING THE EDUCATIONAL PROCESS

In the article effectiveness of application of modern service of Google Classroom is investigated in the process of educational activity of Dneprorudnensky industrial college.. Possibilities of the effective use of this resource are offered and explained in educational establishments.

Keywords: educational services, learning, interactive classroom, Google Classroom, Google Class.

Життя сучасної розвиненої людини не можливе без використання технічних засобів у побуті, на відпочинку, на роботі – усюди нас супроводжують засоби, прилади, механізми, які дають нам велику користь з точки зору полегшення фізичного, розумового, психологічного навантаження, тощо.

Використання сучасних інноваційних технологій дає змогу сприймати інформацію швидше, об'ємніше, легше. Зараз, скориставшись Інтернетом, можна в декілька кліків мишкою отримати безліч статей, відеоматеріалів, підручників, робит на обрану тему, тому використання таких засобів у процесі навчання безперечно ефективне. Але постає питання про доцільність, корисність, дійсність та відповідність цієї інформації, компетентності учнів під час її пошуку. Є поняття «інформаційний шум», це так звана проблема, що постає перед користувачем під час відбору матеріалів, а саме, отримання на свій запит великої кількості непотрібної інформації. Для вирішення цієї проблеми варто використовувати засоби фільтрування, тобто відбору потрібного та корисного матеріалу, проте його кількість неосяжна для сприймання людиною за короткий термін, тому окрім фільтрування

треба мати середовище для впорядкування та зберігання актуальної й корисної інформації.

Під час навчального процесу викладачі можуть істотно поліпшити якість засвоєння матеріалу студентами та збільшити його обсяги завдяки спеціально розробленим сервісам для спілкування на новому рівні, що не обмежується лише аудиторними заняттями. Актуальність дослідження зумовлена динамічним зростанням питомої ваги інформаційних технологій у сучасному освітньому середовищі як невід'ємної і найпрогресивнішої його частини в контексті глобальних інтеграційних процесів.

Викладачі Дніпрорудненського індустріального технікуму використовують в освітній діяльності сервісу Google Classroom, що поліпшує якість навчання завдяки своїм можливостям, а саме: простоті, зручності користування, економії часу та коштів на друк матеріалів, доступності, комунікації тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що запровадження комбінованих методів навчання ефективно, а саме у статтях Д. Осипенко, К. Вариводи, І. Побіженко, І. Малицької та інших сучасних науковців. Ідеться про перспективи подальших досліджень у використанні інноваційних засобів навчання та про потребу

у їх запровадженні та удосконаленні [1–3]. Також важливо гарантувати інформаційну безпеку, порушення якої призводить до негативних наслідків [4].

Упроваджуючи ефективне використання сучасних технологій у навчальній діяльності, викладацький склад навчального закладу має набути навичок використання платформи Google Classroom, яка була запущена в 2014 р. По суті – це все ті самі сервіси від Google, тільки організовані спеціально для навчання. Платформа дає змогу створити свій клас, ділитися зі студентами всіма потрібними документами, давати завдання, одразу оцінювати їх, тобто всі функції інтегровані та адаптовані для легкого здобуття знань.

У статті наведено аналітичний огляд функціональних особливостей та переваг сервісу Google Classroom на прикладі практичного застосування, що дає змогу підвищити ефективність освітнього процесу, а також обґрунтувати актуальність використання цього веб-сервісу як елемента комбінованої системи організації навчання.

Широке практичне використання Інтернет-ресурсів та інформаційних технологій у процесі навчання в навчальних закладах різних рівнів вже давно стало загальноприйнятою нормою і стандартною міжнародною практикою в сучасній сфері освіти. Їх впровадження тією чи іншою мірою у навчальний процес впливає на прагнення учасників процесу зробити викладання та навчання ефективнішим і менш трудомістким.

Наведемо огляд переваг комбінованої системи організації освітнього процесу на основі використання додатку Google Classroom у рамках його інтеграції в процес навчання двох академічних груп студентів Дніпрорудненського індустріального технікуму.

Мета дослідження – одержання позитивного досвіду та високих результатів завдяки функціональним особливостям та перевагам сервісу Google Classroom, що дають змогу підвищити ефективність освітнього процесу, а також обґрунтувати актуальність використання цього веб-сервісу.

Матеріал дослідження – завдання, складені й виконані з використанням різних функціональних можливостей сервісу Google Classroom.

Додаток Google Classroom – безкоштовний і доступний для викладачів та студентів. Доступ до робочого простору Google Classroom надається тільки зареєстрованим учасникам, що забезпечує належний рівень конфіденційності та захисту від несанкціонованого доступу. Функціонал додатку досить простий у використанні та гарантує реалізацію таких можливостей:

- створення окремих класів з різних дисциплін або для окремої групи студентів;

- створення індивідуальних оголошень, для групи або декількох груп;

- створення завдань із можливістю додавання посилань, різних типів файлів, Google форм, а також створення та зберігання файлів на Google Диску;

- установлення термінів виконання кожного конкретного завдання з точністю до хвилини;

- можливість автоматичної перевірки та аналізу тестових завдань;

- можливість виставлення оцінок за виконані студентами завдання з гнучкою шкалою оцінювання для кожного завдання;

- можливість відстеження виконаних студентами завдань у режимі реального часу та оперативного внесення в них рекомендацій;

- можливість редагування та коментування виконаних завдань з відображенням у режимі реального часу;

- зручна панель з відображенням поточних і наступних завдань, упорядкованих за термінами їх виконання.

Експериментально застосовувати Google Classroom у Дніпрорудненському індустріальному технікумі розпочали з лютого 2018 р. Учасники експерименту – студенти II і III курсів економічної та технічної спеціальностей. У рамках проведення експерименту під додаток Google Classroom були адаптовані окремі розділи дисциплін «Економіка підприємства» і «Металорізальні верстати й автоматичні лінії». Виходячи із специфіки дисципліни, викладачі адаптували додаток Google Classroom для викладання, тобто створили відповідні класи, теми занять і наповнили їх навчальними матеріалами у вигляді лекцій, презентацій, відеоматеріалів, тестів з автоматичною перевіркою і фіксацією результатів.

Для студентів створили індивідуальні завдання та різні види тестувань за темами у вигляді інтерактивних Google форм, з можливістю обмеження терміну їх виконання. Під час зміни форми подачі матеріалу та особливо під час автоматичного оцінювання знань зросла зацікавленість студентів. Нововведення викликали деякий підйом успішності у вивченні окремих тем, поліпшення самостійного опрацювання матеріалів з метою отримання вищих результатів.

Як доповнення Google Classroom може запропонувати широкий спектр можливостей. Так, наприклад, студенти можуть переглянути тематичні відеоролики з досліджуваної теми та прокоментувати їх, задати запитання або виконати завдання внаслідок переглянутих або прочитаних матеріалів у будь-який час. Механізм складання та перевірки завдань передбачає необмежений обсяг повернення студентам виправленого викладачем завдання з подальшим доопрацювання та повторною здачею студентом цього завдання.

До того ж викладач може не тільки вносити зміни, а й залишити коментарі.

У Google Classroom, на відміну від електронної пошти, за допомогою якої можна також приймати та відправляти роботи студентів, сортування завдань, відстеження їх термінів здачі та редагування не потребує додаткових витрат часу.

На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій навчальні завдання можна успішно реалізувати з використанням ряду інших додатків і платформ, проте, виходячи з набутого досвіду практичного застосування інформаційно-технологічних освітніх інструментів, їх реалізація в рамках єдиної глобальної платформи поряд з високим ступенем інтеграції, автоматизації та систематизації елементів навчального процесу, робить Google Classroom перспективним, ефективним та зручним у користуванні.

Отже, аналіз функціональних можливостей сервісу Google Classroom в рамках використання у навчальному закладі, дає право зробити висновок про те, що вибраний нами сервіс – ефективний інструмент для підвищення якості виконання завдань студентами, забезпечує контроль своєчасності їх виконання, доступність й збереження результатів, скорочує часові витрати на їх створення, редагування та відстеження, сприяє якіснішому розкриттю творчого потенціалу студентів.

Перспективним є розширення використання цього додатка для повноцінної реалізації віддаленого навчання та розроблення дистанційних курсів на його основі, зокрема, з метою забезпечення неперервності навчального процесу та його стійкості до різних чинників впливу, що перешкоджають нормальному навчальному процесу.

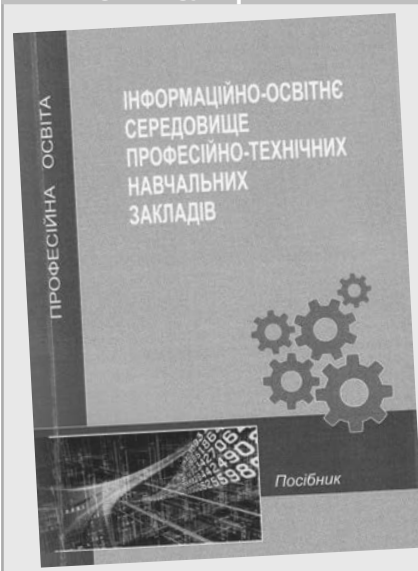
Варто відзначити, що можливості Google Classroom сприятимуть ефективному навчанню лише за наявності у викладача продуманої, доб-

ре розробленої програми курсу, а також текстів або презентацій лекцій, набору практичних завдань, що сприяють засвоєнню теоретичного матеріалу. Інакше кажучи, цей сервіс ніяк не замінює викладача, а лише дає нові можливості організації освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варивода К. С. Інформаційна безпека підлітків в Інтернет-мережі / К. С. Варивода // Молодий вчений. – 2016. – № 3. – С. 365–368. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/3/85.pdf>
2. Горденко С. І. Інформаційна безпека в сучасному світі, «Молодий вчений». № 9.1 (49.1). Вересень, 2017 р.
3. Дущенко О. Роль Інтернету в освіті: досвід Великобританії [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13383/244-246.pdf?sequence=1>
4. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1408372644690977>.
5. Малицька І. Д. ІТ-компетентність учнів: методи та інструменти оцінювання (досвід Великобританії) // Інформаційний бюлетень № 3, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/11084/1/buletен_3_2015.pdf – Назва з екрана.
6. Побіженко І. О. Перспективи використання хмарних технологій для організації навчального процесу у вищих навчальних закладах / І. О. Побіженко, Т. Г. Білова, В. О. Ярута // Зб. наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. – 2014. – Вип. 4. – С. 167–170. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZKhUPS_2014_4_42
7. Положення про дистанційне навчання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
8. Уставок Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.univer.kharkov.ua/docs/statute/statute_KhNU.pdf.

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічних навчальних закладів : посібник / за наук. ред. Лузана П. Г. – Київ : ІПТО НАПН України, 2017. – 124 с.

У збірнику інформаційно-освітнє середовище (ІОС) представлено як об'єкт інформатизації професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ), розкрито його сутність, зміст і структуру, охарактеризовано інноваційний потенціал електронних освітніх ресурсів. Обґрунтовано наукові основи проектування інформаційно-освітнього середовища (ПТНЗ): розкрито зміст інформаційно-комунікаційних технологій та описано комплекс взаємопов'язаних навчально-методичних, психолого-педагогічних, організаційних, технічних, технологічних, програмних, соціально-економічних і нормативних завдань, спрямованих на формування майбутнього фахівця як креативної особистості. Висвітлено ергономічні особливості розробки контенту інформаційно-освітнього середовища для системи професійно-технічної освіти та дидактичні аспекти його функціонування в ПТНЗ. Особлива увага приділяється використанню електронних навчальних ресурсів під час проведення занять у сучасних професійно-технічних навчальних закладах.

Посібник буде корисний педагогічним працівникам професійно-технічних навчальних закладів, методистам, студентам інженерно-педагогічних спеціальностей – усім, хто цікавиться проблемами комп'ютеризації навчання.

УДК 377:331.5:656.61.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА РОБІТНИКІВ МОРСЬКОГО ПРОФІЛЮ НА СУДНІ В УМОВАХ РЕЙСУ

Леонід GERGANOV, заступник начальника ВП «Учебний центр» ПрАТ «Українське Дунайське пароплавання», доктор педагогічних наук, доцент, м. Ізмаїл, Одеська область

Наголошується на необхідності професійної та сертифікаційної підготовки робітників морського профілю безпосередньо на робочому місці під час виконання професійної діяльності у складі суднового екіпажу на борту судна. Обґрунтовано критерії добору фахівців, які будуть задіяні у підготовці та оцінюванні компетентності моряків під час роботи на судні, забезпечення умов для попередження негативного впливу слухачів курсів на нормальну експлуатацію судна.

Ключові слова: кваліфікований робітник морського профілю, навчання на робочому місці, професійна підготовка під час роботи судна, оцінювання компетентності, Конвенція та Кодекс ПДНВ, навчання на виробництві.

Леонид GERGANOV

ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА РОБОТНИКОВ МОРСКОГО ПРОФИЛЯ НА СУДНЕ ВО ВРЕМЯ РЕЙСА

Акцентируется на необходимости профессиональной и сертификационной подготовки рабочих морского профиля непосредственно на рабочем месте в процессе выполнения профессиональной деятельности в составе судового экипажа на борту судна. Обоснованы критерии подбора специалистов, которые будут задействованы при подготовке и оценке компетентности моряков во время работы на судне, создание условий для предупреждения негативного влияния слушателей курсов на нормальную эксплуатацию судна.

Ключевые слова: квалифицированный рабочий морского профиля, обучение на рабочем месте, профессиональная подготовка во время работы судна, оценка компетентности, Конвенция и Кодекс ПДНВ, обучение на производстве.

Leonid GERGANOV

PROFESSIONAL TRAINING OF THE MARINE PROFILE EMPLOYEES ON A VESSEL DURING THE VOYAGE

In the given article the necessity of implementation of professional and certifying training is determined for workers of nautical profile directly on working place in the process of carrying out of professional activity consisting of ship's crew on board ship. The requirements of International Convention on Standards of Training Certification and Watch keeping for seafarers 1978 (with amendments) (STCW) are analyzed in accordance with chapter A-1/4 relatively the procedure of seafarers' competence evaluation on their working places, carrying out of appropriate actions when dangerous and emergency situations are arisen. The criteria persons' selection are specified, who will take part in training and evaluation of seafarers' competence during ship's work, creating conditions for prevention of negative influence of audience on normal maintenance of a ship. The usage of evaluation of competence during the period of training is specified and methods of demonstration noted in part A of STCW.

Keywords: qualified worker of nautical profile, the training on working place, professional training during ship's work, competence evaluation, Convention and STCW, on-the-job training.

У пріоритетному напрямі Стратегії щодо якісного забезпечення транспортних послуг та інтеграції транспортного комплексу України до міжнародної транспортної мережі зазначено про необхідність розроблення та реалізація спільних програм навчальних закладів, бізнес-сектору та органів державного керування з питань розвитку діяльності транспортно-логістичного комплексу України [1].

Заходи щодо забезпечення судноплавних компаній кваліфікованим персоналом повинні мати комплексний характер. Це насамперед такі, що надають професійну й сертифікаційну підготовку не тільки в умовах берегових тре-

нажерних центрів, а й на робочому місці під час роботи судна, що передбачено підпунктом 1.3 правила 1/4 Кодексу про підготовку й дипломування моряків та несення вахти 1978 р. (з поправками) (ПДНВ) [2, 136 – 138]. Такі зусилля передусім спрямовані на підвищення рівня компетентності та полегшення процесу адаптації робітників морського профілю під час працевлаштування їх на судна компанії або на судна «під прапорами» (іноземних компаній). Все це має сприяти забезпеченню однакового доступу моряків до якісної професійної освіти й навчання, а також отримання ними кваліфікації, що потребує дипломування згідно з Конвенцією ПДНВ.

© Герганов Л., 2018

Професійна мобільність робітників морського профілю, розуміння необхідності перенавчання та підвищення кваліфікації набуває першорядного значення. Зазначимо, що нові вимоги, які внесено до міжнародної Конвенції та Кодексу з питань підготовки, дипломування та несення вахти моряків 1978 р. (з поправками) (ПДНВ) [2] до професійної компетенції моряків, впровадження інформаційних технологій та автоматизованих систем керування на судах, скорочення суднового екіпажу призводять до швидкого знецінення раніше набутих професійних навичок і вмій, а це потребує зміни парадигми професійної підготовки кваліфікованих робітників морського профілю.

Мета статті – обґрунтування потреби поповнення екіпажу морських суден компанії шляхом професійної та сертифікаційної підготовки кваліфікованих робітників морського профілю на робочому місці під час виконання рейсу через постійний зв'язок між отриманням теоретичних знань та обслуговуванням суднового обладнання, набуття практичного досвіду професійної діяльності на судах необхідної потужності, а також тренування та підтримки психологічного й фізичного стану моряків у рейсі.

Професійний розвиток (саморозвиток), самореалізація як базові категорії фактично охоплюють усі аспекти конструктивних змін, що розширюють можливості фахівця у професійній діяльності. Водночас, доцільно в подальшому дослідженні виокремити поняття «професійне вдосконалення (самовдосконалення, саморозвиток)» як процес позитивних перетворень, що відбуваються на певному рівні досягнутої професійної компетентності, та «професійний розвиток (саморозвиток, самореалізація)», який передбачає розмаїття відповідних процесів, починаючи від первинного рівня. Так, «професійне вдосконалення (самовдосконалення, саморозвиток)» спирається на вже досягнутий рівень, тобто є своєрідною довідкою фахівця [2].

Аналіз наукових джерел з розвитку професійної компетентності та вимоги Конвенції ПДНВ до приведення компетентності рядового плавскладу суднових екіпажів до рівня якісного обслуговування сучасних суден світового флоту підтверджують, що впровадження сучасних форм, методів і технологій у навчання, внесення змін до навчальних планів і програм підготовки згідно з вимогами ринку праці в морській галузі та судновласників – актуальна проблема.

Для вирішення цієї проблеми інструкторсько-викладацький склад, задіяний на судні для проведення професійної підготовки робітників морського профілю, обов'язково має пройти до-

підготовку з питань професійної й спеціальної підготовки моряків та атестацію у незалежній комісії Укрррчморінспекції з Типового курсу ІМО 6.09. – «Курс підготовки для інструкторів» і Типового курсу ІМО 3.12. – «Оцінка компетентності, проведення екзаменів та дипломування моряків» і Резолюції MSC/64(67) [2, 117].

Професійне навчання робітників морського профілю, як на виробництві, так і під час виконання рейсу треба розглядати як окрему педагогічну систему, в основі якої лежать принципи андрагогіки, та яка спрямована надати допомогу судновласникам у комплектуванні екіпажів морських суден компетентним і кваліфікованим персоналом, а також розвитку професіоналізму, майстерності, сучасного економічного мислення моряків, уміння працювати у багатонаціональному екіпажі й виконувати спільні завдання в небезпечних та аварійних ситуаціях.

У разі такого підходу та з урахуванням серйозних вимог ІМО допрофесійної підготовки моряків, навчальному закладу та органам, які контролюють, варто дбати про достатній рівень освоєння моряками практичних навичок під час рейсу під керівництвом кваліфікованих інструкторів та викладачів з обслуговування обладнання сучасних суден у рамках вимог навчальної програми, Конвенції і Кодексу ПДНВ. Загалом це стосується практичних дій моряків, для яких мінімальні стандарти компетентності доповнено новими здібностями, а саме: застосування систем охорони судна для гарантування безпеки судноплавства; використання навичок і вмій працювати в команді; вимоги до безаварійної роботи персоналу судна тощо.

Досвід національних та міжнародних судноплавних компаній з навчання на робочому місці дає змогу зробити висновок, що це досить складний і тривалий процес, який залежить не тільки від інструкторсько-викладацького складу, а й від усього екіпажу судна й потребує опанування слухачами певних професійних навичок і значного практичного досвіду, розвитку професійно важливих якостей, передусім ділової активності, енергійності, вміння працювати в команді тощо. Ці вимоги відбито в мінімальних стандартах компетентності допоміжного рівня, що входять до складу навігаційної вахти (табл. А-II/4 колонка 1 Кодексу ПДНВ) і введені в сферу компетенції осіб рядового складу щодо вміння працювати в команді, прагнення до лідерства та взаємодії. Аналогічні компетенції внесено і в специфікації мінімальних стандартів компетентності допоміжного рівня машинної команди (табл. А – III/4 колонка 1 Кодексу ПДНВ).

Під час виконання рейсу інструктори та викладачі з професійного навчання мають звер-

нути увагу слухачів на те, що досвід, навіть при багаторічному плаванні на судах, сам по собі не забезпечує набуття в потрібному обсязі професійних навичок і вмінь, не розвиває достатню професійну компетентність моряка. Причому, помилки виникають не від недостатніх знань, а від неправильного оцінювання навігаційної обстановки, прогнозу її розвитку й прийняття правильного рішення щодо виконання дій на судні. Зазначені поправки в Кодексі ПДНВ ще раз свідчать про значну увагу міжнародної морської спільноти до ролі професійної компетентності моряків у гарантуванні безпеки морського судноплавства, а також особливої уваги до отримання моряками якісної професійної освіти.

Судновласник змушений використовувати внутрішні резерви для розвитку професійно підготовлених екіпажів суден шляхом організації підготовки персоналу під час виконання рейсу, що має характеризуватися високим ступенем гнучкості, неперервності та відкритості. Така підготовка має забезпечувати потреби судновласника у кваліфікованих робітниках та розвиток їхньої професійної компетентності відповідно до рівня кваліфікації. Кодекс ПДНВ зазначає, що рівень професійної підготовки має відповідати вимогам належного виконання моряком функцій на судні із урахуванням критеріїв, узгоджених на міжнародному рівні, і охоплювати прописані стандарти чи рівень знань, умінь і продемонстрованих навичок. Крім цього, у Кодексі ПДНВ чітко прописано таке важливе поняття, як професійна придатність, що встановлюється шляхом: з'ясування наявності стажу роботи на судні під час виконання функцій згідно з наявним дипломом; проходження встановленої перевірки або успішного закінчення відповідного курсу; проходження курсів перепідготовки та підвищення кваліфікації щодо охорони життя на морі, охорони і захисту морського середовища, а також швидко сприймати будь-які вдосконалення відповідного стандарту компетентності [2, 152].

Для проведення такої спеціальної підготовки моряків та відпрацювання дій у небезпечних та екстремальних ситуаціях на борту судна, тоді коли відсутня підтримка і постійний контроль з боку берегових служб, дає змогу в реальних обставинах відпрацювати необхідні дії з особистої безпеки людини в процесі її професійної діяльності, визначити порядок надання допомоги членам екіпажу під час безпеки, що цілком відповідає вимогам безпеки судноплавства.

Для проведення спеціальної професійної підготовки моряків на борту судна у процесі рейсу та освоєння моряками практичних дій кваліфіковані інструктори проходять навчання

з питань професійної й спеціальної підготовки моряків та атестацію у незалежній комісії Укр-транбезпеки з Типового курсу ІМО 6.09. – «Курс підготовки для інструкторів» і Типового курсу ІМО 3.12. – «Оцінка компетентності, проведення екзаменів та дипломування моряків» і Резолюції MSC/64(67) [4, 166 – 170, 173 – 174].

ПрАТ «Українське Дунайське пароплавство» особливу увагу приділяє забезпеченню безаварійної роботи флоту, через чинну єдину систему управління судноплавної діяльності, основним складником якої є Система управління безпекою (СУБ). Мета системи – гарантування безпеки на флоті, запобігання нещасних випадків або загибелі моряків, захист навколишнього середовища та захист від усіх виявлених ризиків. Морські судна цього року перевіряли в іноземних портах 11 разів Інспекції контролю держави (PSC), які виявили недоліки з технічного забезпечення суден (5), недостатнє кадрове забезпечення та низьку професійну компетентність плавскладу під час виконання практичних дій в аварійних ситуаціях (12), недостатню обізнаність з процедурами інформаційної безпеки у пароплаванні (15).

З метою подальшого гарантування безпечної роботи флоту пароплавства у відокремленому підрозділі «Учебний центр» ПрАТ «Українське Дунайське пароплавство» розробило, відповідно до чинної Системи управління безпекою, процесуальний підхід до підвищення професійної компетентності робітників морського профілю під час виконання рейсу, який має такий вигляд:

НМЗ – це розроблене навчально-методичне забезпечення навчального процесу на судні, що охоплює: навчальний план і програму професійного навчання, лекційний матеріал, методичні вказівки до практичних і лабораторних робіт, методичні вказівки до виконання професійних обов'язків на судні, таблиці з професійної компетентності згідно з мінімальними стандартами ПДНВ, рекомендовану навчальну, довідкову та спеціальну літературу, критерії оцінювання, графік виконання робіт та атестації, вихідні дані куратора навчального підрозділу компанії.

НП на судні – навчальний процес на судні під час рейсу, що складається з проведення інструкторами практичних занять згідно із затвердженим графіком і виконанням робіт з професії у складі екіпажу судна.

Методи демонстрації передбачають: роль за відповідним мовним контактом та

візуальним спостереженням за діяльністю особи, яка проходить професійну підготовку, а також звіти про оцінку, які складають до і після занять; ефективно опитування осіб, які проходять професійну підготовку, для забезпечення досягнення цілей підготовки та встановленого стандарту компетентності з експлуатаційних навичок, продемонстрованих під час занять.

Критерії оцінювання компетентності передбачають: використання у якісній і чіткій формі дійсність та доступність для слухачів критеріїв з виконання завдань; чітке встановлення та висловлення критеріїв оцінювання для гарантування надійності й одноманітності оцінювання, а також підвищення об'єктивності виміру й оцінки для зведення до мінімуму суб'єктивного підходу; отримання чіткого інструктажу слухачами курсів стосовно завдань та навичок, що підлягають оцінюванню, а також завдань та критеріїв їх виконання, на основі яких визначатиметься професійна компетентність слухача.

Наприклад, у судноплавній компанії ПрАТ «Українське Дунайське пароплавство» спільно з Інститутом професійно-технічної освіти НАПН України розроблено процесуальний підхід до розвитку професійної компетентності робітників морського профілю під час виконання рейсу, який має такий вигляд:

План – це розроблене навчально-методична гарантія навчального процесу на судні, що охоплює: навчальний план і програму професійного навчання, лекційний матеріал, методичні вказівки допрактичних і лабораторних робіт, методичні вказівки виконання професійних обов'язків на судні, таблиці з професійної компетентності згідно з мінімальними стандартами ПДНВ, рекомендовану навчальну, довідкову та спеціальну літературу, критерії оцінювання, графік виконання робіт та атестації, вихідні дані куратора навчального підрозділу компанії.

Дія – навчальний процес на судні під час рейсу, що складається з проведення інструкторами і викладачами теоретичних і практичних занять з затвердженим графіком і безпосереднього виконання робіт з професії у складі екіпажу судна.

Контроль передбачає: ефективний контроль занять, супровід відповідним мовним контактом та візуальним спостереженням за діяльністю особи, яка проходить професійну підготовку, а також звіти про оцінку, які скла-

даються до і після занять; ефективно опитування осіб, які проходять професійну підготовку для гарантування досягнення цілей підготовки та встановленого стандарту компетентності з експлуатаційних навичок, продемонстрованих під час занять.

Оцінювання навчання та удосконалення передбачає: використання в якісній і чіткій формі дійсність та доступність для слухачів критеріїв з виконання завдань; чітке встановлення та висловлення критеріїв оцінювання для гарантування надійності й одноманітності оцінювання, а також підвищення об'єктивності виміру й оцінки для зведення до мінімуму суб'єктивного підходу; отримання чіткого інструктажу слухачами курсів стосовно завдань та навичок, що підлягають оцінюванню, а також завдань та критеріїв їх виконання, на основі яких визначатиметься професійна компетентність слухача; урахування в оцінюванні роботи звичайних експлуатаційних процедур та будь-якої поведінкової взаємодії з іншими слухачами на реальному обладнанні під час проведення контролю або екіпажем судна, що обслуговує обладнання; використання у процесі контролю методів демонстрації компетентності зазначених у відповідних таблицях мінімального стандарту компетентності Кодексу ПДНВ, а також, як головний критерій оцінювання компетентності, здатність слухача безпечно та ефективно демонструвати виконання завдання згідно з вимогами навчальної програми.

Навчальний підрозділ судноплавної компанії надає капітанам суден, до яких направлені для професійного навчання і сертифікації слухачі курсів, письмові інструкції, у яких викладено політику й процедури з системи менеджменту та якості судноплавної компанії, що підлягають виконанню для забезпечення обґрунтованої можливості для всіх моряків, направлених для професійного навчання на судно, ознайомитися досконало з судовим обладнанням, експлуатаційними процедурами та іншими заходами, необхідними для належного виконання їхніх професійних обов'язків.

Перспективами пропонованого підходу до розвитку професійної компетентності моряків за такими напрямками:

- сприяння адаптації у початковий період професійної діяльності робітника морського профілю на судні з урахуванням нових вимог мінімальних стандартів компетентності, зазначених у Кодексі ПДНВ;
- упровадження, у вирішенні завдань в аварійних і нестандартних ситуаціях, що пов'язані зі специфікою праці екіпажу в морі;

- створення умов для самоосвіти слухачів курсів, уміння під час несення вахт самостійно вирішувати питання, які виникають, приймати рішення й відповідати за них;
- формування соціальної толерантності моряків, уміння правильно й адекватно реагувати на потенційно можливі міжособистісні конфлікти у роботі в змішаних екіпажах на судах «під прапорами»;
- удосконалення і професійне зростання кваліфікації робітників морського профілю на етапі первинного професійного навчання, яке спирається на енергію молодості, мотивацію професійного зростання й пошук себе як особистості (Я-концепція) та фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна транспортна стратегія на період до 2030 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: /http://dsv.ua/proekt – nacionalnoy – transportnoy – strategii – ukraine – na period – do – 2030goda
2. Міжнародна конвенція про підготовку й дипломування моряків та несення вахти 1978 р. (консолідований текст з манільськими поправками) – К. : ВПК «Експрес-Поліграф», 2012. – 568 с.
3. Бідюк Н. М. Концептуальні засади прогностичного розвитку системи професійного навчання безробітних України / Н. М. Бідюк // Педагогіка психологія. Вісник НАПН України. – 2011. – № 1 (70). – С. 87 – 95.
4. Тематический указатель документов ИМО по безопасности судоходства и предотвращению загрязнения окружающей среды: [в 12 т.]. – Т.1.[Серия: Официальная библиотека моряка]. – Одесса: Инф.-изд. центр «Укрморинформ», 2000. – 240 с.

ХРОНІКА

МАЙСТЕРНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ – ЗАПОРУКА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ УЧНІВ

Наталія КУЛАЛАЄВА, завідувач лабораторії технологій професійного навчання Інституту ПТО НАПН України, кандидат хімічних наук

У Комунальному навчальному закладі Київської обласної ради «Васильківський професійний ліцей» відбулося засідання обласного методичного об'єднання педагогічних працівників закладів ПТО будівельного напрямку **«Напрями реалізації інноваційних ресурсозберігаючих технологій у будівництві»** за участі співробітників Інституту ПТО НАПН України.

Під час засідання обговорювалися питання, пов'язані з використанням технологій сучасного та «зеленого» будівництва, поліпшення професійної підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів для будівельної індустрії.

Директор Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Васильківський професійний ліцей» **Л. Постоленко**, розповіла про напрями діяльності та перспективи розвитку закладу.

Науковці презентували тренінг-курс «Підготовка педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів до розроблення та застосування проектних технологій професійного навчання». Особливий інтерес у педагогів викликали тренінги спрямовані на мотивацію учнів до проектного навчання.

На базі цього відбувся II (обласний) етап Всеукраїнського конкурсу фахової майстерності серед учнів професійно-технічних навчальних закладів з професії «Муляр».

Теоретичний тур конкурсу передбачав перевірку знань зі спеціальних предметів: «Технологія

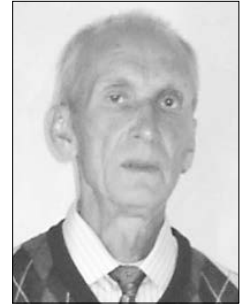
кам'яних робіт», «Матеріалознавство», «Будівельні креслення», «Охорона праці» та «Електротехніка». Під час практичного туру учасники змагалися з виробничою майстерністю.

Роботу конкурсантів оцінювало компетентне журі: голова журі – В. Стрілець, заступник директора підприємства «Калета&Олійник груп Україна», м. Київ; заступник голови журі – В. Когут, завідувач відділення «Професійна освіта (будівництво)» Ржищівського індустріально-педагогічного технікуму; члени журі – О. Гаврилюк, викладач спеціальних дисциплін ДНЗ «Богуславський центр професійної освіти», О. Попченко, викладач спеціальних дисциплін Ржищівського будівельного технікуму та М. Кисюк, старший майстер ДПТНЗ «Броварський професійний ліцей».

Учасники конкурсу продемонстрували високий рівень фахової майстерності. Переможцем за підсумками турніру став учень ДНЗ «Тетіївське професійно-технічне училище» *Бондаренко Сергій*, який представлятиме професійно-технічну освіту Київської області на завершальному III етапі Всеукраїнського конкурсу фахової майстерності з професії «Муляр» у місті Рівне. Друге місце розділили учні Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Васильківський професійний ліцей» *Острівець Сергій* та ДПТНЗ «Білоцерківське вище професійне училище будівництва та сервісу» *Осадчук Руслан*. Третє місце посів учень ДПТНЗ «Яготинський центр професійно-технічної освіти» *Погребняк Олександр*.

УДК 629.4.072: 377

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЗАЛІЗНИЧНИКІВ

Володимир БАГЛАЙ, викладач-методист Харківського професійного ліцею залізничного транспорту

Висвітлено роль подальшого розвитку соціального партнерства між Харківським професійним лицеем залізничного транспорту і роботодавцем – Регіональною філією «Південна залізниця» ПАТ «Укрзалізниця» з метою упровадження та апробації елементів дуальної форми навчання майбутніх залізничників-помічників машиніста.

Ключові слова: Регіональна філія «Південна залізниця» ПАТ «Укрзалізниця», Харківський професійний лицей залізничного транспорту, соціальне партнерство, дуальна система навчання, помічник машиніста.

Владимир БАГЛАЙ

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНИКОВ

Освітлено роль подальшого розвитку соціального партнерства між Харківським професійним лицеем залізничного транспорту і роботодавцем – Регіональним філіалом «Южная железная дорога» ПАО «Украинская железная дорога» з метою впровадження та апробації елементів дуального навчання майбутніх залізничників-помічників машиніста.

Ключевые слова: регіональний філіал «Південна залізниця» ПАО «Украинская железная дорога», Харківський професійний лицей залізничного транспорту, соціальне партнерство, дуальна система навчання, помічник машиніста.

Vladimir BAGLAI

THE ROLE OF SOCIAL PARTNERSHIP IN IMPROVING THE TRAINING OF RAILWAY

The article describes the role in the further development of social partnership between the Employer, the Regional branch of the «Southern Railway» PJSC «Ukrzaliznytsia» and the Kharkiv professional Lyceum of railway transport with the purpose of implementation and testing of elements of the dual training of future assistant engineer.

Keywords: Regional Filial Pivdenny zaliznytsya PAT «UZ», Kharkiv professional Lyceum of railway transport, social partnership, dual training system, assistant engineer.

Реформування вітчизняної економіки, зміна соціальних відносин працедавців, працівників і державних інститутів в умовах роздержавлення підприємств і цілих галузей виробництва, розвиток конкуренції та підвищення вимог ринку праці до якості робочої сили загострили вимоги роботодавців й до якості підготовки кваліфікованих робітників, зокрема й до підготовки кваліфікованих робітників залізничної галузі країни.

Нині в Україні «...впроваджується Проект у рамках реалізації дослідної-експериментальної роботи Всеукраїнського рівня на тему: «Професійна підготовка кваліфікованих робітників з використанням елементів дуальної системи навчання», затвердженої Наказом Міністерства освіти і науки України від 16 березня 2017 р. за № 298.

Організація навчально-виробничого процесу з елементами використання дуальної форми навчання формується на співпраці підприємств, установ, організацій та

© Баглай В., 2018

професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ), «...які мають взаємні права й обов'язки, що регулюються складеним тристороннім договором між роботодавцем, професійно-технічним навчальним закладом (ПТНЗ) та здобувачем професійної освіти – учнем навчального закладу» [2; 4; 5; 8].

Мета статті – розкрити роль розвитку соціального партнерства між Харківським професійним лицеем залізничного транспорту (ХПЛЗТ) і Регіональною філією «Південна залізниця» ПАТ «Укрзалізниця» у контексті удосконалення фахової підготовки учнів ліцею й започаткування формування професійних компетенцій залізничників насамперед майбутніх працівників локомотивного господарства: майбутніх машиністів (помічників машиніста) тягового рухомого складу Укрзалізниці.

У педагогіці поняття «дуальна система» навчання, почали використовувати у Німеччині з середини 60-х років минулого століття щодо визначення прогресивної форми організації

професійної освіти і навчання молоді, яка в наступному історичному періоді розвитку мала широке визнання у світовій практиці професійної освіти громадян багатьох розвинутих країн і навіть поширилася у навчальному просторі декількох континентів світу.

Проблему розвитку освіти на основі використання елементів дуальної форми навчання широко висвітлено в наукових працях і дослідженнях зарубіжних і вітчизняних науковців (Н. Абашкіної, Г. Андрощука, І. Бойчевської, В. Землянського, Я. Канакіна, А. Кудряченка, Н. Кравець, Н. Пазюри, Л. Скакун, Н. Удовиченко, Л. Щербак та ін).

На жаль, практику використання елементів дуального навчання в підготовці майбутніх працівників залізничної галузі висвітлено недостатньо і потребує подальших розвідок і досліджень.

З аналізу наукових публікацій випливає, що дуальна система професійної підготовки робітників будується на принципах міцної взаємодії двох самостійних в організаційно-правовому відношенні навчально-виховних середовищ, яка реалізується в рамках офіційно визнаної системи професійної освіти і навчання молоді та виконується відповідно до вимог чинного законодавства про професійну освіту громадян держави. Ця система органічно об'єднує навчальні середовища приватного (акціонерного) підприємства і державного професійно-технічного навчального закладу – ПТНЗ відповідного профілю, які виконують спільно навчальну й виховну діяльність для досягнення поставленої мети – *«підвищення якості професійної підготовки робітників»*, зокрема й майбутніх працівників локомотивного господарства залізничної галузі України.

Соціальне партнерство ми розглядаємо як особливий тип взаємодії навчального закладу з усіма суб'єктами ринку праці й освітніх послуг, спрямований на максимальне узгодження і реалізацію інтересів усіх учасників навчально-виробничого процесу. Дослідники й науковці зазначають, що *«...соціальне партнерство вони розглядають як ефективний засіб формування та реалізації політики держави у галузі професійної освіти»* і нами підтримується висвітлена точка зору, а загальному успіху спонукає система принципів, в основу яких покладено глибоку інтегративну ідею: *«Роботодавець визначає, чого навчати молодь, а освітній заклад – як навчати»*. З цього твердження й виокремлюється назва провідного принципу: *«Орієнтація змісту професійної освіти громадян і технології навчання молоді на зростаючі потреби внутрішнього і зовнішнього ринку праці»* [4, 3].

У сучасних соціально-економічних умовах ПТНЗ залізничного профілю здійснюють підготовку робітничих кадрів для міського моторвагонного рухомого складу метрополітенів міст-мегаполісів і залізничного транспорту в умовах, пов'язаних із розв'язанням багатьох нагальних проблем, а саме:

- недосконалість змісту, обсягів і структури підготовки робітничих кадрів і спеціалістів середньої ланки перспективам розвитку високотехнологічного виробництва, міського у метрополітенах сучасних мегаполісів моторвагонного і залізничного транспорту;

- недосконалість ступеню розвитку механізмів соціального партнерства ПТНЗ і працедавця (у нашому разі Харківського професійного ліцею залізничного транспорту і Регіональної філії «Південна залізниця» ПАТ «Укрзалізниця»;

- невідповідність стану розвитку техніко-технологічної й навчально-методичної бази навчального закладу сучасному стану розвитку високотехнологічного виробництва залізничної галузі країни, а також, рівня розвитку інженерно-педагогічного й кадрового потенціалу ПТНЗ, спроможного вирішувати перспективні інноваційні завдання шляхом подальшого розвитку галузі й промислового виробництва;

- невідповідність програмного навчального й методичного забезпечення навчального процесу завданням підготовки кадрів, орієнтованих на формування як загальних, так і професійних компетенцій конкурентоздатного спеціаліста;

- недостатній рівень реалізації інноваційних форм і методів навчання молоді; відсутність ефективної системи незалежного оцінювання (сертифікації) навчальних досягнень майбутніх спеціалістів з боку працедавця тощо.

Подолання цих суперечностей можливе, на нашу думку, на основі інтеграції професійної освіти та сучасного виробництва, введення елементів дуальної форми навчання, яка у змінених умовах господарювання тільки що розпочинає використовуватися вітчизняною освітою. Доцільно й відновлення набутого кращого досвіду взаємодії навчальних закладів і базових підприємств України, втраченого в останні десятиліття, викликаних роздержавленням підприємств, установ, закладів і галузей економіки.

З метою реалізації першочергових заходів щодо формування платформи налагодження стійких зв'язків і соціального партнерства між структурними підрозділами Регіональної філії «Південна залізниця» ПАТ «Укрзалізни-

ця», відділ підготовки і підвищення кваліфікації кадрів служби кадрової і соціальної політики та Харківський професійний ліцей залізничного транспорту (ХПЛЗТ) розробили й узгодили спільну «дорожню карту» – план першочергових і перспективних заходів з метою упровадження й апробації елементів дуального навчання майбутніх помічників машиніста на 2017 – 2019 навчальні роки.

Мета системи професійної освіти й навчання із використанням елементів дуального навчання: суттєво наблизити якість підготовки майбутніх працівників локомотивних бригад до потреб працедавця – Регіональної філії «Південна залізниця» ПАТ «Укрзалізниця» і вимог сучасного ринку праці; закладання основ щодо створення сучасної техніко-технологічної і навчально-методичної бази навчального закладу, спроможного надавати випускникам ліцею найсучасніші компетенції й професійну кваліфікацію.

Розроблено дорожню карту що передбачає вирішення таких першочергових і перспективних завдань:

- забезпечити безпосередню участь працедавця в розробленні та корегуванні професійних і освітніх стандартів, навчальних програм та окремих тем з фахових дисциплін й розробити ефективні критерії оцінювання (сертифікації) навчальних досягнень учнів-випускників, відповідно до кваліфікаційних вимог професії (спеціальності);

- створити умови безперешкодної можливості учням у проходженні чергових етапів професійного навчання, стажування та практичної підготовки на оплачуваних робочих місцях відокремленого експлуатаційного чи ремонтного підрозділу (ВП), Регіональної філії «Південна залізниця» ПАТ «Укрзалізниця» – локомотивного, вагонного чи моторвагонного депо;

- удосконалити механізми фінансування учнів-практикантів на період проходження виробничої практики й стажування; напрацювати механізми заохочення працівників освіти й залізничної галузі з підготовки фахівців залізничного профілю за спільно узгодженими навчальними програмами із використанням елементів дуального навчання учнів ХПЛЗТ.

Випускники Харківського професійного ліцею залізничного транспорту – це майбутні працівники локомотивних бригад – локомотивного господарства Укрзалізниці, а тому на них поширюються й підвищуються вимоги до знань чинних нормативних актів, чинних наказів, вказівок, рекомендацій, правил та інструкцій з ремонту, обслуговування та експлуатації рухомого складу з метою гаран-

тування безпеки руху поїздів, якісного обслуговування рухомого складу, культурного обслуговування пасажирів у поїздах, вокзалах і залізничних станціях.

Роботодавець – Регіональна філія «Південна залізниця» ПАТ «Укрзалізниця» ставить підвищені вимоги до навчального закладу і кожного випускника в освоєнні й набутті конкретного обсягу знань працівниками залізничної галузі. Кваліфікаційні вимоги до майбутнього помічника машиніста визначено в Освітньо-кваліфікаційній характеристиці професії 8311.1 Машиніст електровоза; Кваліфікація – помічник машиніста електровоза [7]. Зокрема, працівники локомотивного господарства мають знати вимоги Інструкції із сигналізації на залізницях України (ІСІ) у повному обсязі, а Правила з технічної експлуатації (ПТЕ) та інструкцію з руху поїздів (ІРП) у обсязі, затверджені наказом Міністерства транспорту та зв'язку України за № 499 від 14.06.2007 р. сучасний етап розвитку соціального партнерства між ХПЛЗТ і роботодавцем – Регіональною філією «Південна залізниця» ПАТ «Укрзалізниця» характеризується перенесення акцентів з організаційних аспектів на практичні – змістовні аспекти взаємодії навчального закладу із відокремленими виробничими підрозділами залізничної галузі.

Як показує багаторічна практика роботи локомотивного господарства, результати професійного навчання об'єктивно оцінюються в процесі реалізації поточних і перспективних вимог до характеру і змісту праці спеціалістів залізничної галузі. Тому доцільно формувати дуальну цільову підготовку майбутніх залізничників «...на моделі професійної діяльності спеціаліста». Тобто, як зазначають дослідники В. Землянський, Я. Канакін та інші «...на перший порядок виходить завдання актуалізації змісту професійної освіти і навчання, вирішення якої забезпечується шляхом узгодження якої забезпечується шляхом узгодження освітніх і професійних стандартів» [4].

Професійні стандарти дають змогу встановлювати й підтримувати єдині вимоги до якості праці працівників залізничної галузі; з'ясувати нові актуальні тенденції, закладати основу знань, умінь та практичних навичок для атестації і сертифікації майбутніх працівників за єдиними критеріями.

Закладені в їх основу вимоги до якісного виконання працівниками трудових функцій дають можливість виокремити мету, структуру, зміст освітнього стандарту професійної освіти і навчання й закласти основу з використанням модульних освітніх – виховних програм, заснованих на компетенції працівників залізничної галузі.

На нашу думку, модульно-компетентнісний підхід [1] дасть змогу розробити механізми чіткої узгодженості професійного й освітнього стандартів відповідно до вимог сучасного наукоємного виробництва й залізничної галузі зокрема. З'єднає в єдину систему вимоги ринку праці та освітніх послуг, а єдність має досягатися внаслідок трансформації вимог ринку праці до компетенцій майбутнього працівника залізничної галузі та вимог до позитивного кінцевого результату роботи навчального закладу: якісно реалізованого навчально-виховного процесу.

Отже, створення та апробація системи професійної освіти й навчання майбутніх помічників машиніста тягового рухомого складу залізниць України з використанням елементів дуального навчання дасть можливість ХПЛЗТ на якісно новій основі забезпечити взаємодію навчального закладу та працедавця – Регіональної філії «Південна залізниця» ПАТ «Укрзалізниця» й суттєво підвищити якість підготовки майбутніх працівників локомотивних і поїзних бригад у майбутньому.

Як зазначає А. Вітко, президент Громадської організації Всеукраїнська асоціація працівників професійно-технічної освіти, народний депутат України: «На наше глибоке переконання, професійно-технічна освіта має бути однією з пріоритетів розвитку української економіки й надавати змогу педагогам й майстрам виробничого навчання працювати й професійно зростати у цій системі, а сотням тисяч дітей гарантувати право на здобуття робітничих професій...» [3, 11].

Доцільно зазначити, що важливими організаційно-економічними аспектами розвитку професійної освіти і навчання молоді з використанням елементів дуального навчання, є залучення матеріально-технічних ресурсів і можливостей роботодавця до подальшого розвитку ліцею, особливо в умовах поступових якісних змін виробничих технологій, обладнання й оновлення локомотивного парку сучасного тягового рухомого складу залізниць України.

Питання удосконалення механізмів фінансування учнів-практикантів у період проходження виробничої практики на робочих місцях працедавця, заохочення педагогічних працівників і фахівців залізничної галузі, які мають працювати за спільно узгодженими програмами з використанням елементів дуальної системи навчання та подальші шляхи розвитку кадрової політики й навчально-методичної бази ПТНЗ, залишаються ще далеко не вивченими й спонукають нас до подальших розвідок і досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баглай В. Компетентнісний підхід у навчальному процесі ПТНЗ залізничного профілю / Володимир Баглай // Професійно-технічна освіта № 4, 2017. – С. 12 – 14.
2. Булгакова Г. П. Створення галузевих центрів (дільниць) нових виробничих технологій у рамках соціального партнерства / Г. П. Булгакова. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https:// docviewer. yandex. ua / view/ 0/?* =wHPJm5MhCl091AOS..](https://docviewer.yandex.ua/view/0/?*=wHPJm5MhCl091AOS..); час доступу: 25.11.2017.
3. Вітко А. Актуальні проблеми професійно-технічної освіти та роль Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти у їх вирішенні / А. Вітко // Професійно-технічна освіта № 4, 2017. – С. 11.
4. Землянський В. В. Теоретические аспекты дуальной целевой подготовки специалистов / В. В. Землянський, Я. В. Канакин. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https:// docviewer. yandex. ua / view/0/?*=Kio04IV4RW3pdos1..](https://docviewer.yandex.ua/view/0/?*=Kio04IV4RW3pdos1..); время доступа: 10.12.2017.
5. Кудряченко А. І. Соціальне партнерство: європейський досвід і Україна: / А. І. Кудряченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https:// docviewer. yandex. ua/view/0/?*=UbEnyELRlt%2B40BWak..](https://docviewer.yandex.ua/view/0/?*=UbEnyELRlt%2B40BWak..); час доступу: 10.12.2017.
6. Кучинський М. С. Положення про впровадження елементів дуальної форми навчання у підготовку кваліфікованих робітників: / М. С. Кучинський. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https:// docviewer. yandex. ua/view/0/?*=QRHTFFi..](https://docviewer.yandex.ua/view/0/?*=QRHTFFi..); час доступу: 05.10.2017.
7. Освітньо-кваліфікаційна характеристика. Професія – 8311.1 Машиніст електровоза: Кваліфікація – помічник машиніста електровоза. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https:// docviewer. yandex. ua / view /0/?* =zw3hhwvTnqQ4u..](https://docviewer.yandex.ua/view/0/?*=zw3hhwvTnqQ4u..); час доступу: 30.12.2017.
8. Професійна підготовка кваліфікованих робітників з використанням дуальної системи навчання у Державному навчальному закладі «Київське регіональне вище училище будівництва». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https:// docviewer. yandex. ua/view/0/?*=uqmF64AGGXfHjqQ2..](https://docviewer.yandex.ua/view/0/?*=uqmF64AGGXfHjqQ2..); час доступу: 05.10.2017.
9. Профессиональная педагогика: учебник для студентов, обучающихся по педагогическим специальностям и направлениям [под ред. С. Я. Батышева, А. М. Новикова; – изд. 3-е, перераб.] – М.: Из-во ЭГВЕС, 2009. – 500 с.
10. Соціальне партнерство професійно-технічних навчальних закладів Харківської області: матеріали з досвіду роботи щодо створення та забезпечення ефективності соціального партнерства у сфері професійно-технічної освіти. – К.: Геопринт, 2008. – 36 с.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ

Марина НАЙИБОВА, соціальний педагог ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг»;
Віктор ЛІСІЦІН, практичний психолог ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг»

Як зазначено у Законі України «Про освіту», основна увага в закладі освіти має приділятися формуванню гармонійної особистості, яка буде наділеною критичним мисленням, здатністю адекватно реагувати на виклики сьогодення та впевнено й виважено підходити до прийняття будь-яких рішень. У закладі професійної (професійно-технічної) освіти (ЗПО) визначальний вплив на формування особистості має особистий приклад викладача, майстра-виробничого навчання – наставників, які своїми знаннями, уміннями й навичками формують фахові компетенції молодого фахівця, а над формуванням повноцінної, гармонійно розвиненої, самодостатньої особистості працюють фахівці психологічної служби закладу освіти. Саме завдяки раціонально й виправдано організованій роботі психологічної служби ЗПО щодо здійснення психолого-педагогічного супроводу формування особистості вихованців системи професійної освіти залежить позитивний кінцевий результат освітньої діяльності.

Діяльність психологічної служби ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» спрямована на підтримку, регулювання, формування здорового соціально-психологічного клімату в педагогічному та учнівському колективах і передбачає проведення психодіагностичної, консультативної, психокорекційної та просвітницької роботи з учнями.

Основні напрями діяльності психологічної служби Центру:

- здійснення психодіагностики учнів;
- надання консультативної допомоги учням, педагогічним працівникам та батькам учнів;
- проведення просвітницьких та розвивальних занять;
- проведення спеціальних психокорекційних занять;
- розроблення програм особистісного розвитку учнів ЗПО;
- здійснення моніторингу соціально-побутових умов проживання учнів та вивчення психологічного клімату в учнівських колективах.

Ефективність здійснюваної у ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг» психодіагностичної роботи досягається через використання проєктивних методик, зокрема: «Неіснуюча тварина», «Будинок. Дерево. Людина», «Людина під дощем», «Кактус», «Баранець у пляшці», «Малюнок сім'ї», «Малюнок навчальної групи» тощо. Зауважимо, що тематик для малювання може бути різноманітною, залежно від завдань, які ставить перед собою практичний психолог. Саме такий психодіагностичний інструментарій дає змогу з'ясувати внутрішній стан особистості учня, встановити реальну картину взаємин в учнівському колективі.

Паралельно із виконанням психодіагностичної роботи працівники психологічної служби впроваджують систему індивідуальних та групових консультацій із представниками потенційної цільової аудиторії, результатом чого стає нормалізація психологічного клімату в учнівських колективах, зниження рівня тривожності, підвищення адаптаційних механізмів учнівської молоді, зростання їхнього інтересу до навчально-пізнавальної діяльності, активізація зацікавленості професією, яку вони здобувають.

Цільовою аудиторією такого напрямку роботи психологічної служби ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг» як проведення просвітницьких та розвивальних занять є не тільки учнівська молодь, а й педагогічна спільнота ЗПО.

Особливою популярністю серед учнівського загалу Центру користуються просвітницькі та розвивальні бесіди з учнями щодо профілактики Інтернет та комп'ютерної залежності, попередження суїцидальних тенденцій, агресивності, тривожності, девіантної, делінквентної та кримінальної поведінки, розвитку толерантності й стресостійкості, поліпшення процесу адаптації до умов навколишнього середовища, психології міжособистісних та міжстатевих взаємин тощо. Такі бесіди дають змогу розширити світогляд учнівської молоді, попередити можливі правопорушення та відхилення в майбутньому.

Для педагогічних працівників соціальний педагог та практичний психолог спільно проводять психолого-педагогічні лекторії, предметом розмови

яких є проблеми психологічного здоров'я учнів, шляхи та методи роботи з юнаками та дівчатами, які мають особистісні та поведінкові порушення.

Не менш важливою у здійсненні належного психолого-педагогічного супроводу є система *проведення спеціальних психокорекційних занять* з учнівською молоддю, яка за даними попередньо проведеної психодіагностики належить до груп ризику за різними ознаками. Особливої уваги практичного психолога потребують учні з вираженими акцентуаціями характеру. Значне загострення (акцентуація) рис характеру в юнацькому віці призводить до ускладнення взаємин юнака або дівчини з оточуючими. Саме такі учні потребують спеціальних психокорекційних занять. У межах таких психокорекційних занять також застосовують такі форми роботи, як: психогімнастичні вправи, казкотерапія, фототерапія (як елемент арт-терапії), робота із асоціаціями та метафорами, використання асоціативних карт «Креатив», мотиваційні ігри тощо.

Одним із проблемних питань у роботі психологічної служби нашого закладу освіти є *соціально-педагогічна робота*, спрямована на профілактику різних форм дезадаптації юнаків та дівчат та подолання їх наслідків (девіантна, делінквентна, адиктивна, суїцидальна поведінка). У цьому віковому періоді посилюється негативізм, демонстративна поведінка стосовно дорослих, юнаки та дівчата потрапляють під сильний вплив референтної групи.

Працівники психологічної служби систематично здійснюють діагностику причин агресії та девіантної поведінки в учнів, а також пошук ефективних шляхів зниження їх рівня. Подальша робота служби спрямована на пошук та ефективне застосування методів практичної психології та соціальної роботи в процесі взаємодії з учнівським контингентом, який має відхилення у поведінці або приховані форми агресивності, що є передумовами девіацій.

Розроблення програм особистісного розвитку учнів ЗПО – неодмінна прерогатива психологічної служби ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг». Робота психологічної служби нашого Центру зосереджена на складанні програм індивідуальної та групової роботи з учнями, які є групою ризику. Особливого значення для реалізації програм індивідуальної роботи з учнями має вміння практичного психолога та соціального педагога знайти, побачити, відчуті домінанту у складній системі життєвих планів та інтересів учнів. Такою домінантою може бути бажання учнів досягти певних результатів, знайти себе, своє місце, улюблену справу тощо. Якщо така домінанта відсутня, практичному психологу та соціальному педагогу варто створити її в процесі індивідуальної роботи, навчити критично оціню-

вати власні можливості, побачити власні недоліки, сформувані нові позитивні інтереси. Це надає нам, як фахівцям, істотну допомогу в мінімізації старих негативних і вихованні нових позитивних якостей особистості.

Водночас діяльність психологічної служби передбачає здійснення *моніторингу соціально-побутових умов проживання учнів та вивчення психологічного клімату в учнівських колективах*. Так, соціальний педагог і практичний психолог систематично відвідують учнів за місцем проживання у гуртожитках Центру, проводять діагностичні та профілактичні бесіди з учнями та вихователями. Особливу увагу водночас приділяють учням-сиротам та учням, які становлять групу ризику. З метою діагностики психологічного клімату в учнівських групах та в гуртожитках Центру використовують такі методики, як: «Соціометрія», «Анкета вивчення задоволеності умовами проживання в гуртожитку», «Анкета діагностики проявів насильства в учнівському колективі» тощо.

Велику увагу працівники психологічної служби Центру приділяють впровадженню так званого недирективного підходу в процесі соціально-педагогічного супроводу, застосування інноваційних арт-терапевтичних технік, елементів психодрами у проведенні тренінгових занять з учнівською молоддю.

Основа недирективного підходу в соціально-педагогічному супроводі й основна відмінна особливість роботи психологічної служби Центру – застосування проєктивних діагностичних методик, арт-терапевтичних технік у процесі роботи з учнями, а також елементів психодрами у проведенні групових тренінгових занять з учнівською молоддю. Підґрунтям для такого підходу в роботі є терапія взаємин. Взаємини між дитиною і дорослим – це значуще переживання зростання і розвитку особистості.

Використання арт-терапевтичних методик ґрунтується на системному підході, у якому дитина та її відчуття перебувають під впливом взаємин із батьками. Ранній досвід взаємин батьків із дітьми впливає на самовідчуття дитини як сприйняття своєї «позитивності» або «негативності».

За допомогою діагностичних методик через малюнок можемо дослідити взаємини в сім'ї, сімейну ієрархію, сімейну систему цінностей. Пропрацьовуємо через кольоровий малюнок негативні почуття та емоції учнів, травмуючі ситуації та образи з минулого, що залишилися. Шукаємо шляхи досягнення особистісної гармонії в процесі групових та індивідуальних занять.

В освітньому закладі психологічна служба організовує також групові тренінгові заняття з елементами психодрами. Психодрама – це рольова гра з основною метою – допомогти у вирішенні актуальних проблем. Під час заняття учасники

розігрують сценки, що зображають реальні життєві ситуації, фантазії, внутрішні стани тощо. Метод психодрами також надає змогу учням програти ситуації, де треба приймати рішення, здатність брати на себе відповідальність не брати на себе чужої відповідальності; дослідити межі особистості, розвинути комунікативні навички, зняти напругу через рухливі вправи. Такі заняття розвивають впевненість у собі, розуміння того, як формується впевненість як властивість характеру особистості, що на неї впливає і як її примножувати.

Під час тренінгових занять учні краще розуміють своє «Я», програють соціальні ролі, поступово приходить розуміння того, які ролі їм допомагають, а які заважають в житті та в процесі взаємодії з оточуючими.

Отже, обравши пріоритетами своєї роботи здійснення психодіагностики учнів, надання консультативної допомоги представникам цільової аудиторії, проведення просвітницьких та розвивальних занять, спеціальних психокорекційних занять, розроблення програм особистісного розвитку учнів ЗПО, здійснення моніторингу соціально-побутових умов проживання учнів та вивчення психологічного клімату, психологічна служба активно використовує наявний у її амплуа традиційний та упевнено впроваджує інноваційний методологічний інструментарій у роботі

з учнівською молоддю, членами педагогічного колективу та батьками учнів.

Перспективами подальшої модернізації діяльності психологічної служби ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг» у контексті новітніх викликів освітнього законодавства варто вважати: подальше розроблення, апробацію й упровадження авторських методик роботи із представниками цільової аудиторії; запровадження системи спільних тренінгових занять з участю адміністрації, педагогічної спільноти та учнівської молоді; подальше активне залучення батьківської / опікунської спільноти до співпраці у напрямі налагодження сприятливого психологічного клімату в учнівських колективах; розширення об'єктів застосування ІКТ у психодіагностичній, консультативній і профілактичній роботі з учнівською молоддю; налагодження конструктивного співробітництва між соціальними службами для дітей і молоді, психопрофілактичними закладами з метою залучення їхніх фахівців до проектування програм індивідуального розвитку та корекційних програм щодо роботи з учнями групи ризику.

Отже, робота психологічної служби освітнього закладу – творча, багатогранна. Наші фахівці постійно займаються підвищенням своєї кваліфікації: беруть участь у семінарах, конференціях, займаються самоосвітою, спілкуються та проводять обмін досвідом із науковцями, колегами.

ХРОНІКА

ПРОФЕСІЙНА І ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА: НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Людмила БАЗИЛЬ, учений секретар Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент

В Інституті професійно-технічної освіти НАПН України проведено XII Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання», на якій проаналізовано науково-освітні інновації професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, обговорено проблемні питання модернізації змісту системи професійної освіти та механізми впровадження новітніх технологій професійного навчання, визначено конструктивні способи розв'язання суперечливих моментів інноваційного розвитку закладів освіти.

Особливістю організації конференції стало проведення секційних засідань у формі вебінарів за участю близько 200 осіб із управлінь (департаментів) освіти і науки обласних державних адміністрацій, обласних навчально (науково)-методичних центрів професійно-технічної освіти, закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. Під час вебінарів обговорювалися актуальні проблеми щодо консультування учнівської молоді з планування та реалізації професійної кар'єри; стандартизації фахової передвищої освіти з метою забезпечення якості професійної підготовки молодших спеціалістів; вивчення та адаптованого використання інноваційного зарубіжного досвіду професійної освіти і навчання; упровадження дистанційного навчання, проектних технологій у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників; створення інформаційно-освітнього середовища закладів професійної та фахової передвищої освіти.

© Базиль Л., 2018

У пленарних засіданнях конференції на базі Науково-навчального центру професійно-технічної освіти НАПН України взяли участь представники Національної академії педагогічних наук України, Міністерства освіти і науки України, Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», управлінь (департаментів) освіти і науки обласних державних адміністрацій, обласних навчально (науково)-методичних центрів професійно-технічної освіти, закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, вищих навчальних закладів.

Під час пленарного засідання відбулося нагородження 27 педагогічних колективів закладів професійної (професійно-технічної) освіти переможців Всеукраїнського конкурсу на кращий екологічний проект «Збережемо Землю для наступних поколінь».

За результатами пленарних та секційних засідань сформульовано проект **Рекомендацій XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної) «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання»**, з яким присутніх ознайомила заступник директора з наукової роботи Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, професор **Г. Романова**.

Рекомендації XII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» (звітної) односторонньо схвалено її учасниками.

УДК 377

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Олег ГРИЩЕНКО, викладач історії Криворізького професійного гірничо-технологічного ліцею, Дніпропетровська область

Висвітлено прогресивні здобутки польської освіти, які можна використати для реформування системи професійно-технічної освіти України.

Ключові слова: професійний навчальний заклад, децентралізація, автономія, реформи.

Олег ГРИЩЕНКО

ОСОБЕННОСТИ РЕФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ ПОЛЬША

Исследованы прогрессивные достижения польского образования, которые можно использовать для реформирования системы профессионально-технического образования Украины.

Ключевые слова: профессиональное учебное заведение, децентрализация, автономия, реформы.

Oleg GRYSHCENKO

FEATURES OF THE PROFESSIONAL EDUCATION SYSTEM REFORMING IN THE REPUBLIC OF POLAND

This article examines progressive achievements of Polish education, that can be used for reformation of the system of vocational education of Ukraine.

Keywords: professional educational establishment, decentralization, autonomy, reforms.

Нині Україна перебуває в стані глибокого й всеохоплюючого реформування майже всіх сфер життєдіяльності. Цей процес цілком об'єктивний і зумовлений широкомасштабними змінами як в економіці, так і в українському суспільстві. Не залишаються осторонь й професійно-технічні навчальні заклади, створені ще за радянських часів, проте без істотних реорганізацій існують і сьогодні. Як наслідок – ця система залишається неповороткою, консервативною, слабо пристосованою до українських реалій і тому недостатньо відповідає викликам сучасності.

Однак світовий досвід стверджує, що успішне реформування має обов'язково супроводжуватися впровадженням найпрогресивнішими здобутками провідних країн світу. Оскільки Україна обрала стратегічний курс на інтеграцію до європейської спільноти, то залучення передового освітнього досвіду країн Європейського Союзу є найбільш оптимальним варіантом. Це також пояснюється тим, що в цих державах підготовка молодого фахівця завжди проводиться з урахуванням вимог ринкової економіки та з використанням найновіших досягнень науково-технічної революції.

З-поміж багатьох європейських країн найдоріднішими прикладом для успішного реформування системи професійної освіти України можна назвати Польщу. Будучи декілька десяти-

тиліть скованою комуністичною диктатурою та командно-адміністративною економікою, вона все ж змогла знайти в собі сили в 1990-х роках провести всеохоплюючі реформи та врешті-решт вийти на рівень однієї з найрозвинутіших держав Європи й отримати повноцінне членство в Європейському Союзі.

Мета статті – виявлення найпрогресивніших здобутків Польщі для ефективного реформування системи професійно-технічної освіти України.

Задля досягнення поставленої мети проаналізовано та узагальнено наявну наукову та науково-популярну літературу, а також публіцистичні видання з вказаної проблеми як українських авторів, так і перекладених українською мовою праць польських колег. Варто підкреслити, що історіографічна база цього дослідження є досить слабкою та недостатньо репрезентативною. І хоча успішні польські реформи завжди були об'єктом пильної уваги українських учених та експертів, однак, освітня сфера все ж незаслужено залишилася на узбіччі наукових інтересів. До того ж навіть наявні доробки щодо перетворень у польській освіті передусім присвячені вищій школі, особливостям впровадження Болонського процесу та українсько-польським академічним зв'язкам. Натомість реформування закладів із підготовки робітничих кадрів здебільшого розглядається поверхово й контекстуально. Серед напрацьованих варто згадати роботи таких вітчизняних

дослідників, як С. Бочарова [1], М. Гнатюка [3-4], С. Деркач [5], Ю. Євтушенко [6], М. Пальчук [8] та Р. Шияна [9], а також доробки польських учених М. Гербста [2], А. Мушинського та Г. Гоцловського [7].

Поваливши у 1989 р. комуністичну диктатуру, Польща розпочала складний і тривалий шлях, спрямований на утвердження демократичного ладу країни, прищеплення гуманістичних цінностей та, звичайно ж, – перехід до ринкової економіки. Демонтаж командно-адміністративної моделі господарювання потребував докорінної зміни системи соціально-економічних відносин. Не залишилася осторонь і галузь професійної освіти. Нові умови життя потребували підготовки вже не слухняного виконавця, відданого правлячому тоталітарному режимові, а ініціативного й конкурентоспроможного професіонала, здатного швидко пристосовуватися до постійних змін та бути затребуваним на ринку праці. Варто підкреслити, що з абсолютно тотожними завданнями стала перед проблемою й вітчизняна система професійно-технічної освіти, після здобуття Україною незалежності й остаточного відходу від радянської планової моделі суспільно-економічного життя. Тому фактично можна констатувати надзвичайну подібність стартових умов, за яких Польща та Україна стали на шлях адаптації наявних систем вимог та норм підготовки робітничих кадрів у західному цивілізаційному просторі.

Однак моделі реформування, які обрали уряди цих двох сусідніх держав, істотно відрізнялися одна від одної. Якщо Україна пішла шляхом півзаходів та максимального консервування залишених у спадок від СРСР освітніх інституцій, то Польща навпаки – розпочала широкомасштабні й докорінні зміни. Щоправда, модернізація польської освітньої галузі розпочалася з певним запізненням – у 1999 р., коли більшість прогресивних реформ була завершена та реалізована на практиці. Її основними пріоритетами стали демократизація, плюралізм, повага до особистості, примат цінностей і вмінь над знаннями, інноваційність, багатобічний розвиток особистості учнів [6].

Не вдаючись до детального аналізу всієї новоствореної системи освіти, варто лише зазначити, що середня школа була побудована за поширеним в Європі принципом «6+3+3», тобто складалася з трьох окремих структурних елементів [3, 60]. Після закінчення 6-річної початкової школи польські учні навчалися у 3-річній гімназії і після її закінчення здавали обов'язковий іспит, що вирішував їхню подальшу долю: або 3-річний профільний ліцей з перспективою подальшого вступу до вищого

навчального закладу або здобуття фаху в одному з професійних навчальних закладів.

Основним видом професійних освітніх інституцій в Польщі стали базові професійні училища (польськ. – *zasadnicza szkoła zawodowa*), навчання в яких зазвичай було безкоштовним і здійснювалося протягом двох або трьох років. У цих закладах паралельно із загальноосвітньою підготовкою підлітки здобували першу робітничу професію. За умови успішного складання кваліфікаційних іспитів, випускники отримували диплом про присвоєння кваліфікації [4, 56]. Окрім цього, були створені поліцейські училища (польськ. – *szkoła policealna*), які зараховували учнів з повною середньою освітою і за скороченим терміном (1 – 2 роки) здійснювали підготовку кваліфікованих робітників [3, 60].

Однак навіть ті новаторські підходи та принципи організації, що були закладені реформою 1999 р., з часом застаріли й потребували структурного оновлення. Тому з метою приведення у відповідність польської системи освіти постійно змінюваним вимогам часу, уряд Польщі підготував новий Закон про освіту, який почали реалізовувати з 1 вересня 2017 р. Нова освітня реформа передбачає реорганізацію з 2019 р. базових професійних училищ у двоступеневі промислові школи (польськ. – *szkoła przemysłowa*). Передбачається, що закінчення промислової школи першого ступеня надасть право на трудову діяльність згідно з отриманим фахом. Дипломом про закінчення промислової школи другого ступеня відкриє можливість вступати до вищих навчальних закладів [7, 139].

У процесі детального аналізу обох освітніх реформ в Польщі варто виокремити чотири наріжні камені, ефективна реалізація яких в українських умовах має привести до кардинальних змін у структурі та особливостях функціонування вітчизняних закладів професійно-технічної освіти. У перспективі зазначені заходи мають сприяти якісній підготовці мобільного й конкурентоспроможного професіонала та водночас – наблизити нашу державу до європейського цивілізаційного простору.

Першою сходинкою на цьому шляху має стати повномасштабна децентралізація системи управління та фінансування професійно-технічних навчальних закладів, а також впровадження їх автономії. У цьому разі польський досвід абсолютно доречний, оскільки реформування в цьому напрямі було не просто вдалим, а й надзвичайно добре поєднаним з адміністративною й податковою реформами. У результаті, розширення польського самоврядування більшість повноважень центральної виконавчої влади перейшли до адміністративно-територіальних одиниць: воєводств, повітів та

гмін. Місцеві органи влади отримали значні фінансові ресурси та право самостійно ними розпоряджатися. Левова частка коштів була спрямована на потреби освіти [2].

Одночасно з децентралізацією була впроваджена автономія практично всіх навчальних інституцій, що зумовила істотне підвищення їх самостійності та відповідальності. У минуле відійшли єдині для всієї країни навчальні плани, програми, посібники та підручники. Кожен освітянський осередок одержав право самостійно вирішувати чому і яким чином навчати молодь. Міністерство національної освіти Польщі лише визначало стандарт, організувало проведення іспитів та визначало, які мають бути кінцеві результати. А наповнення навчальних програм, їх зміст, форма, процеси та інші деталі перейшли виключно до компетенції навчальних закладів та органів місцевого самоврядування. Навчальний заклад одержав свободу у виборі змісту навчання, а викладачі – змогу вибирати або створювати авторські варіанти програм [6]. Зокрема, широка фінансова підтримка з боку місцевих громад надала змогу модернізувати матеріально-технічну базу, необхідну для навчального процесу [2].

Загалом відхід від централізованої моделі сприяв не лише впровадженню новітніх методів та прийомів навчання, а також істотно демократизував і саму організацію навчального процесу, а також принципи їх внутрішнього керування та фінансування. Більше того, автономія закладів професійної освіти Польщі фактично перетворила їх із бездумного гвинтика державної машини на незалежну й самоврядну структуру [6].

Щодо України, то автономія закладів професійної освіти та децентралізація системи керування мають обов'язково супроводжуватися істотним зменшенням контролю з боку держави та наданням фінансової самостійності всім без винятку освітнім осередкам. Окрім цього, впровадження принципів автономії та самоврядності має бути тісно поєднані з децентралізацією органів державної влади загалом та передачею на місця значних грошових коштів, без яких неможливе будь-яке реформування.

Наступною сходинкою має стати зміна принципів фінансування професійно-технічних закладів. Від архаїчного пострадянського державного замовлення треба перейти до ринкового принципу «гроші ходять за дитиною». Саме у такому напрямі відбувалося реформування польської освіти. Цей підхід передбачав виділення місцевою владою ввірених їм коштів не самим закладам, а учням, які побажали в них навчатися. Згідно з розробленою методикою вираховувалась вартість навчання в певному закладі (так званий фінансовий стандарт),

а вже потім ним виділялись кошти відповідно до кількості учнів [1]. Тим самим було закладено фундамент для відкритої та прозорої конкуренції в освіті. Перевагу отримали великі багатопрофільні професійні училища, які надавали освітні послуги з найбільш затребуваних спеціальностей і тому користувалися популярністю серед абітурієнтів [2]. В українських умовах такий підхід безумовно сприяє оптимізації та укрупненню мережі професійно-технічних навчальних закладів. Безперспективні, малопопулярні, малі та вузькопрофільні заклади, що не зможуть витримати конкуренції, будуть змушені або об'єднатися, або самоліквідуватися. Натомість найбільш пристосовані до вимог сьогодення заклади стануть осередком надання якісних сучасних освітніх послуг та формування конкурентоспроможних робітничих кадрів. Це яскраво підтверджує польський досвід: якщо в 2000 р. нараховувалося 2372 базових професійних училища, то в 2014 р. їх кількість становила вже 1712 [4, 58].

Третью сходинкою на шляху реформування має стати налагодження тісного та гнучкого зв'язку закладів професійної освіти з підприємствами різних галузей економіки. Як і в Україні, за умов руйнування планової соціалістичної моделі господарювання, польські заклади професійної освіти мали чимало труднощів. Далеко не всі підприємства, що звикли до стабільності й передбачуваності, витримали перехід до ринкової економіки та жорсткої конкуренції. Тому підтримка великими державними підприємствами професійної освіти фактично припинилася. Своєю чергою втрата традиційних замовників кадрів спричинила серйозні проблеми з працевлаштуванням випускників і, як наслідок, – сприяла падінню популярності професійної освіти загалом [9]. Виходом із цієї ситуації стало налагодження одночасної співпраці з різними замовниками кадрів. По суті відбулася переорієнтація з великих державних підприємств на малий та середній бізнес. За таких умов перевагу отримали багатопрофільні заклади, які могли налагодити зв'язки із потенційними роботодавцями, що представляли різні галузі польської економіки. Варто зазначити, що взаємодія торкнулася й самого змісту освіти. Навчальні програми почали складати відповідно до вимог і побажань самих підприємців. Тим самим було приведено у відповідність наповнення професійної освіти сучасним виробничим потребам [8].

Активне впровадження в Україні такої диверсифікації серед замовників кадрів має сприяти більшій гнучкості та пристосованості до постійних змін на вітчизняному ринку праці, узгодження змісту освіти з потребами сучасної економіки, надасть молодим спеці-

алістам гарантоване перше робоче місце та подолає високий рівень безробіття у нашій країні. Підхід «бізнес замовляє – держава готує» обов'язково має впроваджуватися одночасно з прогнозуванням вимог ринку праці та потреб у певних кваліфікаціях хоча б у короткостроковій перспективі (на 2 – 3 роки вперед). Урешті-решт це приведе до збалансування потреб ринку праці та пропозицій закладів професійної освіти.

Останньою сходинкою має стати входження до єдиного європейського простору в галузі професійної освіти. Як і інші соціалістичні країни Східної Європи польська освітня система декілька десятиліть перебувала у фактичній самоізоляції. Лише падіння «залізної завіси» надало змогу для тісної взаємодії Польщі з країнами Західної Європи. Після скасування заборони вільного виїзду з країни, що було притаманно майже для всіх соціалістичних держав, чимало польських громадян залишили батьківщину в зв'язку з працевлаштуванням. Проте трудові мігранти не змогли ефективно конкурувати на ринку праці і тому були змушені здебільшого виконувати роль некваліфікованої робочої сили. Причиною такого стану справ стала значна розбіжність у навчальних програмах та кваліфікаційних стандартах, у різних підходах до оцінювання здобутих знань. Як наслідок – європейські роботодавці не в змозі належно оцінити рівень компетентності польських робітників [5]. Тому вкрай актуальним стало взаємовизнання польських дипломів серед інших країн Європи. За умов постійного збільшення трудової мобільності серед молодих фахівців все більшого значення набуло питання щодо уніфікації системи оцінювання знань та умінь випускників відповідно до загальноєвропейських вимог, а також створення ефективного механізму взаємного визнання набутих компетенцій та кваліфікацій [9]. Приєднання Польщі у 1999 р. до Болонського та у 2002 р. до Копенгагенського процесів сприяло входженню держави до єдиного європейського освітнього простору як у сфері вищої, так і в професійній освіті.

Для України таке реформування має передусім супроводжуватися уніфікацією та узгодженням вітчизняних освітніх вимог відповідно до Європейської рамки кваліфікацій, що своєю чергою сприяє визнанню набутих в Україні професійних умінь та компетенцій, а також прискорить процес інтеграції нашої держави до європейського освітнього простору.

Введення України до європейської спільноти потребує докорінної модернізації чинної системи професійно-технічних навчальних закладів. Залучення зарубіжного досвіду – важлива запорука на шляху її успішного реформування.

Найкращим зразком для нашої держави є вдало реалізовані польські реформи, які вже давно стали еталоном перетворення відсталого пост-соціалістичної країни на сучасну високотехнологічну розвинуту країну Європейського Союзу. Далеко не другорядну роль відіграли зміни в системі професійної освіти Польщі, яка була адаптована до європейських стандартів та вимог ринкової економіки і тому сприяла підвищенню рівня фахової підготовки випускників та посиленню їх конкурентоспроможності не лише на внутрішньому, а й на європейському ринку праці. Тому Україні варто використати досвід західного сусіда та впровадити його найпрогресивніші досягнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бочаров С. В. Модернізація польської системи освіти на рубежі XX – XXI століть / С. В. Бочаров. – [Електронний ресурс] – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/32885/04Bocharov.pdf?sequence=1>. – Заголовок з екрана.
2. Гербст М. Децентралізація освіти у Польщі: Досвід 25 років / М. Гербст, Я. Герчинський. – [Електронний ресурс] – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Decentralizaciya-osvitii-u-Pol==schi-2.pdf>. – Заголовок з екрана.
3. Гнатюк М. Вплив політично-економічних чинників на зміни в системі освіти в Польщі / М. Гнатюк // Професійно-технічна освіта. – 2016. – № 1. – С. 57 – 61.
4. Гнатюк М. Модернізація польської професійної освіти / М. Гнатюк // Професійно-технічна освіта. – 2017. – № 1. – С. 55 – 59.
5. Деркач С. Освітні реформи в Польщі / С. Деркач. – [Електронний ресурс] – Електрон. дані. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob_lsilsk_shkolu/21/visnuk_24.pdf. – Заголовок з екрана.
6. Євтушенко Ю. Польська реформа у сфері освіти – приклад успішного досвіду / Ю. Євтушенко. – [Електронний ресурс] – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://bhfoundation.com.ua/image/data/file/doc/639x3.doc>. – Заголовок з екрана.
7. Мушинський А. Професійно-технічна освіта за спеціальністю «зварник» в Польщі (на прикладі центру підготовки зварників компанії Н. Segielski – Poznań S. A.) / А. Мушинський, Г. Гоцловський // Наук. записки Тернопільського нац. пед. університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. – 2017. – № 1. – С. 137 – 142.
8. Пальчук М. Модель професійної освіти і навчання у Польщі – четвертий етап європейської інтеграції / М. Пальчук [Електронний ресурс] – Електрон. дані. – Режим доступу: <https://khnu.km.ua/root/res/2-7002-31.pdf>. – Заголовок з екрана.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ОСКАР В АГРАРНІЙ ОСВІТІ

Тетяна ІЩЕНКО, виконувач обов'язків директора ДУ «НМЦ Агроосвіта», кандидат педагогічних наук, доцент

Для виявлення та підтримки творчої діяльності педагогів, залучення широкого кола освітян до створення, вивчення та поширення сучасних інноваційних освітніх технологій та педагогічних практик у поточному навчальному році в НМЦ «Агроосвіта» проведено конкурс професійної майстерності педагогічних працівників технікумів та коледжів «Педагогічний ОСКАР-2018». Конкурс відбувався двома етапами: відбірковий – у навчальному закладі та завершальний – у НМЦ «Агроосвіта». На завершальний етап конкурсу представлено 215 творчих робіт за 10 номінаціями із 85 закладів вищої освіти.

Урочисте вручення нагород переможцям конкурсу відбулося за участю Президента Національної академії педагогічних наук України, доктора філософських наук, голови конкурсної комісії **В. Кременя**, народного депутата України, голови підкомітету з питань позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти та освіти дорослих Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти **І. Констанкевич**, заступника завідувача секретаріату Комітету з питань науки й освіти Верховної Ради України **О. Козієвської**, членів конкурсної комісії.

До номінації «**Інноватика в організації практичного навчання студентів**» подано 56 творчих робіт. Серед них переважна більшість – робочі зошити для лабораторних і практичних занять, методичні рекомендації з виконання курсових (дипломних) робіт, практикуми, комплекси методичного забезпечення різних видів практик.

До номінації «**Педагогічний досвід та інноваційна діяльність викладача**» подано 31 роботу. Творчі роботи номінації передбачали опис досвіду використання методу проектів під час вивчення дисциплін, використання ігрових технологій, розвиток критичного мислення, формування професійних компетентностей засобами інтерактивного навчання, інтегрованих занять, занять на виробництві.

У номінації «**Електронний навчальний посібник (підручник), ресурс**» змагалися 17 творчих робіт. Електронний ресурс повинен мати модульну структуру і максимально враховувати можливість застосування сучасних ІК технологій. Під час створення таких ресурсів у гіпертекстовому середовищі використовувалось різне програмне забезпечення. Більшість їх подано у вигляді електронних НМК з дисциплін. Окрім традиційних складових, вони доповнені мультимедійними презентаціями, аудіосупрово-

дом, відеофайлами, контролюючими тестовими програмами, посиланням на інтернет-сторінки, електронні бібліотеки, корисні сайти тощо.

У номінації «**Сучасний навчальний посібник (підручник)**» (28 робіт) подано друковані підручники. Рекомендовано під час їх створення застосовувати більше прийомів візуалізації навчального матеріалу в поєднанні з теоретичним викладом, а також завдання, що спонукають студентів до самостійної діяльності, творчого застосування здобутих знань: опорні конспекти, схеми, завдання контролю знань, тлумачні словники, глосарій тощо.

Персональний сайт викладача – інноваційний інструмент педагогічної діяльності та інтегрує педагога в єдиний освітній простір. На конкурс в цій номінації подано 12 творчих робіт. Створені сайти за допомогою таких облонок: Jimbo, Webnode, UCOZ, Wordpress. сервісів Google. Сайти мають певну структуру, контент, динамічні. Використання їх в освітній діяльності підсилює мотивацію до вивчення дисциплін, стимулює пізнавальну активність студентів, реалізує принцип індивідуалізації навчання, підвищує ефективність і результативність навчання.

У номінації «**Сучасний НМК з дисципліни**» (10 робіт) – методичні розробки проведених занять, форм контролю, організації самостійної роботи студентів тощо.

Серед робіт номінації «**Сучасні засоби унаочнення**» (18 робіт) переважна більшість мультимедійні презентації, створені у Microsoft Office Power Point, атласи, плакати, таблиці. Серед визначених переможців ті, які поєднують різні види унаочнення. Визначено чотири призових місця.

«**Інноватика в організації виховної роботи**» (14 робіт) подана збірками сценаріїв, методичними розробками виховних заходів, досвідом проектної діяльності за різними напрямками виховання.

«**Інноваційна діяльність методичного (педагогічного) кабінету та предметних (циклових) комісій**» (10 творчих робіт), серед яких організація та проведення тижнів циклових комісій, робота педагогічних майстерень, досвід роботи над педагогічною проблемою.

«**Інноватика в організації позааудиторної (гурткової) роботи з навчальної дисципліни**» представлена 19 творчими роботами. Досвід проведення квестів, тренінгів, методичні рекомендації функціонування з проведення екологічних, спортивно-масових заходів, конкурсів, студентських конференцій.

З кожної номінації визначено три призових місця.

Сучасний навчально-методичний комплекс з дисципліни	
I місце	
Богдан Ірина Миколаївна – викладач Харківського державного професійно-педагогічного коледжу імені В. І. Вернадського	УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) Навчально-методичний комплекс з дисципліни
II місце	
Банар Лариса Василівна, Піддубна Ліана Василівна – викладачі Новоушицького коледжу Подільського державного аграрно-технічного університету	ІНОЗЕМНА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) Навчально-методичний комплекс з дисципліни
III місце	
Пономаренко Наталія Петрівна – викладач Машинобудівного коледжу Сумського державного університету	УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) Навчально-методичний комплекс з дисципліни
Сучасний навчальний посібник (підручник)	
I місце	
Калініченко Людмила Єгорівна, Калініченко Олександр Павлович, Опімах Ольга Григорівна – викладачі Маловисторпського коледжу імені П. С. Рибалка Сумського національного аграрного університету	ОСНОВИ ГЕНЕТИКИ Навчальний посібник
II місце	
Косова Тетяна Миколаївна – викладач Машинобудівного коледжу Сумського державного університету	ПРОФЕСІЙНА ТЕХНІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В ГАЛУЗІ МАШИНОБУДУВАННЯ Навчальний посібник (співавтор)
Гандзій Роман Ярославович – викладач Галицького коледжу імені В'ячеслава Чорновола	ФІЗИКА Навчальний посібник
III місце	
Стрельник Наталія Дмитрівна – викладач КВНЗ «Олександрійський коледж культури і мистецтв»	ХОРОЗНАВСТВО І МЕТОДИКА РОБОТИ З ХОРОМ Навчальний посібник
Електронний навчальний посібник (підручник), ресурс	
I місце	
Продан Наталія Степанівна, Кобилянський Віталій Франкович – викладачі Борщівського агротехнічного коледжу	БУДІВЕЛЬНЕ МАТЕРІАЛОЗНАВСТВО Електронний навчальний посібник
II місце	
Суржик Олександр Сергійович – викладач Лозівської філії Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу	ТЕХНОЛОГІЯ МАШИНОБУДУВАННЯ. ОСНОВИ ПРОЕКТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ Електронний освітній ресурс
Корюков Ігор В'ячеславович – викладач ДВНЗ «Маріупольський будівельний коледж»	ІНФОРМАТИКА ТА КОМП'ЮТЕРНА ТЕХНІКА Електронний навчально-методичний комплекс
III місце	
Дуль Олена Володимирівна – викладач Красноградського коледжу КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради	ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ Електронний посібник
Освітній веб-сайт викладача	
I місце	
Гурський Степан Петрович, Загоруйко Ольга Валеріївна – викладачі Технологічно-економічного коледжу Білоцерківського національного аграрного університету	ОСВІТНІЙ ВЕБ-САЙТ ВИКЛАДАЧА ІСТОРІЇ http://gurskihistory.at.ua
II місце	
Вовненко Наталя Миколаївна – викладач Вінницького коледжу будівництва і архітектури Київського національного університету будівництва і архітектури	ФУНКЦІОПЕДІЯ Навчальний веб-сайт https://natalyanatalya0009.wixsite.com/functionpedia
III місце	
Герасимюк Віктор Іванович – викладач Павлоградського коледжу ДВНЗ «Національний гірничий університет»	ПРОГРАМУВАННЯ Освітній веб-сайт викладача http://cpp.dp.ua
Сучасні засоби унаочнення	
I місце	
Даценко Володимир Васильович – викладач Каховського державного агротехнічного коледжу	БОТАНІКА. МІКРОМЕГАСПОРОГЕНЕЗ. ЗАПИЛЕННЯ, ЗАПЛІДНЕННЯ Відеолекція
II місце	
Яблонська Ніна Олександрівна – бібліотекар КВНЗ «Олександрійський коледж культури і мистецтв»	КАМЕНЯРІ Буктрейлер до нового прочитання поезії Івана Франка
III місце	
Корнєнкова Марина Михайлівна – викладач Харківського державного професійно-педагогічного коледжу імені В. І. Вернадського	ЕЛЕКТРОТЕХНІКА З ОСНОВАМИ ЕЛЕКТРОНІКИ Мультимедійні презентації з дисципліни
Біляєва Галина Миколаївна – викладач Новокаховського приладобудівного технікуму	ДИСКРЕТНА МАТЕМАТИКА Посібник у схемах і таблицях

Інноватика в організації практичного навчання студентів, курсового (дипломного) проектування	
I місце	
Слободнюк Руслан Євгенійович – викладач ДЗН «Дніпровський технологічно-економічний коледж»	ХІМІЯ Розрахункові задачі. Зошит-практикум. Відеопрактикум
II місце	
Бахомент Світлана Павлівна, Борбич Наталія Віталіївна, Хомячук Алла Петрівна, Шевчук Надія Іванівна – викладачі Луцького педагогічного коледжу	ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІДПОЧИНКУ І ОЗДОРОВЛЕННЯ ДІТЕЙ В СУЧАСНОМУ ДИТЯЧОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ЗАКЛАДІ Теоретичні й практичні аспекти, щоденник студента-практиканта з літньої педагогічної практики
III місце	
Беленченко Лідія Федорівна, Петренко Ольга Миколаївна, Мамічева Антоніна Василівна, Смірнова Віталіна Францізна – викладачі, Галаніна Олена Михайлівна – завідувач відділу працевлаштування та організації навчальної практики Харківського державного професійно-педагогічного коледжу імені В. І. Вернадського	КОМПЛЕКС МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ
Інноватика в організації позааудиторної (гурткової) роботи з навчальної дисципліни	
I місце	
Матковська Ірина Дмитрівна – викладач ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»	ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА: ПРОСТОРОВА ОСНОВА УТВОРЕННЯ І ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ Інтерактивний правовий проект
II місце	
Чемерис Олена Андріївна – викладач Токмацького механічного технікуму Запорізького національного університету	КВЕСТ-КТП: КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПОШУК Мультимедійний електронний міждисциплінарний фаховий позакласний ігровий захід
III місце	
Наріжна Вікторія Дмитрівна – викладач Красноградського коледжу КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради	ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕРЕЗ ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ АКЦІЙ
Інноватика в організації виховної роботи	
I місце	
Бахомент Світлана Павлівна, Оксенчук Тетяна Володимирівна – викладачі Луцького педагогічного коледжу	ЗБІРНИК СЦЕНАРІЇВ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ ВИКЛАДАЧІВ КОЛЕДЖУ
II місце	
Галуша Алла Вікторівна – викладач Вінницького коледжу будівництва й архітектури Київського національного університету будівництва й архітектури	ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЮ ГРУПОЮ Сторінка класного керівника http://valen925.wixsite.com/grupa17
III місце	
Вороніна Лариса Олексіївна – заступник директора з виховної роботи ВКНЗ Сумської обласної ради «Путівський педагогічний коледж імені С. В. Руднева»	КНИГА ЖИТТЯ Збірник сценаріїв загальноколеджанських та виховних заходів
Педагогічний досвід та інноваційна діяльність викладача	
I місце	
Дронець Вікторія Василівна – викладач Прилуцького агротехнічного коледжу	УПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОР-МАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА З досвіду роботи викладача природничих дисциплін
II місце	
Ткаченко Лідія Микитівна – викладач Красноградського коледжу КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради	ПОРТФОЛІО ВИКЛАДАЧА ПЕДАГОГІКИ
Недашківська Ярослава Вікторівна, Олійник Віктор Григорович – викладачі Новгород-Сіверського медичного училища	УКРАЇНСЬКА (ЗАРУБІЖНА) ЛІТЕРАТУРА ТА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ) Інтегровані заняття як засіб розвитку особистості
Довгоруць Лариса Петрівна – викладач Новгород-Сіверського медичного училища	НІМЕЦЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) Використання німецької мови в професійно-орієнтованій освіті
III місце	
Константинова Наталія Володимирівна – викладач Криворізького державного комерційно-економічного технікуму	КОМПЛЕКСНА ДІЛОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ-ТОВАРОЗНАВЦІВ
Сгорова Олена Миколаївна – викладач Криворізького державного комерційно-економічного технікуму	ІННОВАЦІЙНІ ПРИЙОМИ ТА ЗАСОБИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН
Інноваційна діяльність методичного (педагогічного) кабінету та предметних (циклових) комісій	
I місце	
Булєйко Ольга Іванівна, Мала Юлія Валеріївна – методисти Вінницького коледжу будівництва й архітектури Київського національного університету будівництва й архітектури	ВІРТУАЛЬНИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІNET http://litovinsckaya.wix.com/metodkabinet
II місце	
Челурна Олена Володимирівна – викладач КВНЗ «Криворізький медичний коледж» Дніпропетровської обласної ради	КЕРУВАННЯ ПРОЦЕСОМ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ВИКЛАДАЧА НА ЦИКЛОВІЙ КОМІСІЇ В РАКУРСІ СУЧАСНОГО ОСВІТЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

ДУАЛЬНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?

Крістіане ЕБЕРХАРДТ, дослідник Федерального інституту професійної освіти Німеччини (BIBB), доктор;
Сніжана ЛЕУ, молодший науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

15 – 16 червня 2018 р. Goethe-Institut в Україні спільно з Міністерством освіти і науки України провів освітній конгрес «Школа майбутнього – шанси та перспективи» (далі – Конгрес). Відкрили Конгрес міністр освіти і науки України, **Л. Гриневич**, Надзвичайний і Повноважний Посол Федеративної Республіки Німеччина в Україні **Ернст Райхель**, директор Goethe-Institut в Україні **Беате Кьолер**, які висловили побажання продовжити співпрацю і розвивати шляхи ефективного викладання та вивчення німецької мови в системі освіти і навчання України.

У рамках співпраці від Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (далі – ППТО) в Конгресі взяли участь **В. Радкевич** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор інституту, **Н. Кулалаєва** кандидат хімічних наук, доцент, завідувач лабораторії технологій професійного навчання та **С. Леу** молодший науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання.

Конгрес проведено в рамках року німецької мови в Україні, тому основною цільовою групою були викладачі німецької мови закладів освіти всіх рівнів акредитації. Цього року сектор професійної освіти і навчання представляли 30 викладачів німецької мови закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О). Програма Конгресу передбачила активне залучення учасників до обговорень нагальних потреб сучасної освіти через низку доповідей, семінарів та практичних занять (воркшопів).

Окрема секція була присвячена висвітленню актуальних тенденцій в професійній освіті. Серед поданих тематик особливе місце посіла дуальна система професійної освіти і навчання, представлена в теоретичному і в практичному аспектах. Ключові ознаки, основні пріоритети та важелі дуальної системи презентувала доктор, дослідник Федерального інституту професійної освіти Німеччини (BIBB) К. Еберхардт у доповіді «Професійна освіта як поєднувальна ланка між школою та ринком праці: дуальні моделі фахової підготовки як простір можливостей для реалізації нинішніх

реформаторських прагнень в Україні». Практичну складову реалізували науковці Інституту НАПН України (ППО): Н. Кулалаєва та С. Леу під час тренінгу «Дуальна система освіти в Україні: бути чи не бути».

Варто наголосити, що такий формат заходу (доповідь+тренінг) був підготовлений та представлений науковцями інститутів як результат багаторічної співпраці та обміну досвідом. Наукові установи тісно співпрацюють з 2013 р. і за цей час др. К. Еберхардт провела для науковців ППО низку заходів з питань нормативно-правового забезпечення, співпраці залучених сторін, організації процесу навчання, кадрового забезпечення та фінансування дуальної освіти в Німеччині. Тому під час підготовки та проведення тренінгу науковці ППО активно використовували першоджерела. Тож тренінг науковців ППО був логічним продовженням доповіді доктора Крістіане Еберхардт й висвітлив дуальну форму здобуття освіти через узагальнення практичного досвіду та потенціалу *впровадження елементів дуальної форми навчання* в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників та роль педагога в умовах дуального навчання, відповідно до статті 9 Закону України «Про освіту». Наголосимо, що дослідники BIBB вже провели низку досліджень та визначили 11 ключових елементів дуальної системи, придатних для впровадження в системах професійної освіти і навчання (ПОН) інших країн.

Учасники тренінгу могли «поглянути» на дуальну освіту також і через призму навчання на засадах продуктивної діяльності (work-based learning), адже в європейському освітньо-науковому й професійному просторі є низка понять, які використовуються для означення різних форм практичної підготовки в ПОН, а саме: самостійне набуття професійного досвіду (work experience), (короткострокові) професійні курси, курс підготовки, оцінювання та сертифікації на базі роботодавця (підприємства), різні види навчання чи акредитації на робочому місці, виробнича практика (work-placement) чи стажування (internship), менторство (mentorship) чи наставництво (work-shadowing), кооперативне навчання (co-operative partnership), учнівство

(apprenticeship) тощо. Найбільш уживаними є «internship», «traineeship» й «apprenticeship», але неоднозначність перекладу цих понять в українських словниках призводить до того, що вони не розмежовуються і часто використовуються як синоніми. Вивчення результатів досліджень науковців ВІВВ дало змогу виокремити характерні особливості кожного з трьох видів практичної підготовки.

Практична складова тренінгу була присвячена визначенню ролі педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в процесах коректного впровадження елементів дуальної форми здобуття освіти в навчальний процес підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в Україні. Плідна робота в групах, обговорення та здійснення SWOT-аналізу ролі педагогічного працівника в трансформаційних процесах впровадження елементів дуальної форми навчання дали змогу створити «новітній портрет викладача дуальної системи». У результатів розглянутих робіт груп були обговорені (часом навіть досить емоційно) питання як теоретичної, так і практичної підготовки педагогічних працівників до роботи в умовах дуальної освіти, можливостей та перспектив їхнього професійного розвитку, визначення ролей, функцій та зобов'язань усіх суб'єктів процесу тощо. Побудова ментальної карти для визначення реалій та перспектив впровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників України дала змогу виявити і недостатній рівень готовності системи ПОН до таких змін (нормативно-правове, організаційне, методологічне та методичне забезпечення тощо) і потенціал та потребу в оновленні системи професійної (професійно-технічної) освіти України. Варто зазначити, на чому наголошується в Стратегії розвитку національної освіти в Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 р.: «Завданнями Уряду у сфері освіти у середньостроковій перспективі є ... трансформація змісту освіти на основі компетентнісного підходу, модернізація професійно-технічної освіти, що сприятиме підготовці на високому рівні конкурентоспроможних робітничих кадрів, які здатні задовольнити вимоги сучасного ринку праці».

Упровадження елементів дуальної форми навчання із своєчасним проведенням

інформаційно-просвітницької діяльності може сприяти вирішенню низки «болючих» питань в системі ПОН України, а саме:

- вирішенню проблеми оновлення матеріально-технічної бази ЗП(ПТ)О через встановлення продуктивної співпраці з роботодавцями для організації справді дуального професійного навчання і забезпечення гідного рівня здійснення як теоретичної, так і практичної складових професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників;

- взаємовигідному підвищенню рівня теоретичної та практичної підготовки педагогічних працівників та практиків-наставників на виробництві завдяки спільній співпраці пліч-о-пліч задля досягнення якісного результату – підготовки висококваліфікованого робітника;

- поліпшення якості професійної підготовки завдяки постійній взаємодії з роботодавцями, швидкому реагуванню ЗП(ПТ)О на вимоги підприємств та регулюванню професійного навчання принципами ринкової економіки;

- підвищенню престижу ПОН через можливості набуття професії в реальних умовах виробництва й отримання визначеної винагороди за працю вже під час навчання, що дасть змогу залучити більше молоді до повноцінної та якісної професійної підготовки, адже багатьом молодим людям доводиться комбінувати навчання й роботу як за рахунок навчального, так і особистого часу тощо.

Отримані результати роботи груп будуть детальніше проаналізовані та враховані під час розроблення матеріалів науково-методичного супроводу професійної діяльності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в умовах дуальної форми навчання (повної чи часткової). Таку діяльність співробітники Інституту ПТО НАПН України запроваджуватимуть протягом 2019 – 2021 р. р. у рамках науково-дослідної теми «Методичні основи впровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, машинобудівної галузей, сфери обслуговування і громадського харчування» та у продовженні тісної співпраці з науковцями й дослідниками Федерального інституту професійної освіти Німеччини.

Шановні читачі!

Не забудьте передплатити журнал

«Професійно-технічна освіта»

на II півріччя 2018 р.

У Каталозі видань України 2018 р. відомості про наш журнал розміщено на с. 138.

Передплатний індекс 48764

Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, Навчально-науковий центр професійно-технічної освіти НАПН України вітають Ювілярів, які присвятили свою багаторічну творчу працю освіті України!

ВІД УЧИТЕЛЯ – ДО АКАДЕМІКА

У серпні відзначив 70-річний ювілей **Віктор Васильович ОЛІЙНИК** – дійсний член (академік) НАПН України (обраний 18 листопада 2010 р.), доктор педагогічних наук, професор. Заслужений працівник освіти України.

Після закінчення Тарасівської школи на Київщині – навчався в Київському міському профтехучилищі № 43, перший трудовий

крок – фрезерувальник на заводі імені Артема, а згодом – студент Київського педагогічного інституту імені М. Горького, учитель середньої школи № 199 м. Києва, а потім – служба в армії. Від методиста Республіканського учбово-методичного кабінету трудового навчання і професійної орієнтації Міністерства народної освіти Української РСР – до директора Республіканського учбово-методичного кабінету Державного Комітету професійно-технічної освіти Української РСР, начальника відділу цього відомства – це була велика школа професійного зростання.

З участю Віктора Васильовича здійснювалася підготовка проектів законів України «Про вищу освіту», «Про освіту». Ініціатор і засновник Науково-методичного комплексу «Консорціум закладів післядипломної освіти» (2009 р.) та Українського відкритого університету післядипломної освіти (2015 р.), що працюють над створенням і впровадженням сучасних стандартів післядипломної освіти педагогічних, науково-педагогічних й управлінських кадрів, інноваційних моделей неперервного професійного розвитку цих категорій працівників на основі мережевої й інших освітніх технологій.

В. Олійник автор і співавтор понад 300 наукових праць. Під його науковим керівництвом і за наукового консультування захищено 15 кандидатських і 8 докторських дисертацій.

Головний редактор і член редакційних колегій декількох фахових науково-методичних видань. Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня, Почесною грамотою Верховної Ради України, Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, нагрудними знаками Міністерства освіти і науки України «Відмінник освіти України», «Петро Могила»; медалями НАПН України «Ушинський К. Д.», «Григорій Сковорода».

Бажаємо ювіляру міцного здоров'я, невичерпної енергії, творчої наснаги у науково-педагогічній діяльності!

ІННОВАЦІЙНИЙ ПЕДАГОГ І КРЕАТИВНИЙ НАУКОВЕЦЬ

У липні відсвяткувала ювілей член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, директор Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка **Ольга Іванівна ЩЕРБАК**.

Ольга Іванівна досліджує проблеми професійної педагогіки, підготовки педагогічних кадрів для професійної школи, децентралізації управління професійною освітою. Автор Концепції професійно-педагогічної освіти, співавтор Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні, Концепції Державного стандарту професійно-технічної освіти України, законодавчих і нормативно-правових актів. За її ініціативою науково обґрунтовано та впроваджено в Україні нову педагогічну спеціальність «Професійна освіта (за профілем)», що трансформувалась у спеціальність «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

За результатами науково-дослідної роботи О. Щербак розроблено кваліфікаційну характеристику та професіограму нової спеціальності «Педагог професійного навчання», яку в 2002 році введено до Державного класифікатора професій ДК 003-95 (зміни та доповнення № 4), внесено зміни та доповнення до законодавчих актів та до типових штатів професійно-технічних навчальних закладів.

Ольга Щербак автор і співавтор понад 200 наукових праць. За її наукового керівництва захищено 3 кандидатські дисертації.

Член редакційних колегій: журналу «Професійно-технічна освіта», збірника наукових праць «Освіта дорослих: теорія досвід перспективи», науково-методичного вісника «Професійна освіта».

Керівник громадської організації «Український аналітичний центр професійної освіти «Національна обсерваторія», голова Ради Асоціації «Український національний центр навчально-тренувальних фірм «Централь», член правління Громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих», учасник проектів Європейського Союзу.

Нагороджена орденом «Княгині Ольги» III ступеня, нагрудними знаками Міністерства освіти і науки України «Антон Макаренко», «Відмінник народної освіти України»; медалями НАПН України: «Ушинський К. Д.», «Григорій Сковорода».

Зичимо шановній Ользі Іванівні нових творчих здобутків на ниві професійно-педагогічної освіти, невичерпної криниці творчості, здоров'я, щасливої й незрадливої долі!

Вимоги до оформлення авторських рукописів до журналу «ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА»

1. До журналу приймаються статті наукового, методичного характеру з актуальних проблем, розвитку професійної освіти і навчання в Україні і за кордоном (рубрики: РИНОК ПРАЦІ І ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА, ДИДАКТИКА, ІННОВАЦІЇ, НАВЧАННЯ НА ВИРОБНИЦТВІ, ПЕДАГОГ ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ, ПСИХОЛОГІЧНА СКАРБНИЧКА, З ДОСВІДУ, ВИХОВНА РОБОТА, МЕТОДИЧНА РОБОТА, ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД, які раніше не публікувалися та не були передані для публікації в інші видання, а також відомості про цікаві події у професійно-технічній освіті (рубрики: ХРОНІКА, КНИЖКОВА ПОЛІЦЯ, ВІТАЄМО) тощо.

Статті друкуються за умови передплати журналу на рік, копія бланка про передплату додається до статті.

2. Структура наукової статті має відповідати вимогам ВАК України за № 1-02/3 від 5 січня 2003 р. До рукопису наукової статті автора, який не має наукового ступеня, обов'язково додається рецензія, підписана особою, що має науковий ступінь, засвідчена печаткою за місцем роботи рецензента (може бути сканована та надіслана у графічному форматі).

3. **Оформлення статті:** обсяг – до 7 сторінок тексту формату А4 українською мовою, через півтора інтервали, шрифт Times New Roman, кегль 14, поля – по 2 см, збережено у редакторі MSWord 97-2003 у форматі *.doc. Зверху пишеться назва статті, прізвище та ім'я, вчений ступінь, наукове звання, посада автора (авторів) статті. У наукових статтях обов'язково додається коротка анотація до статті (2 – 3 рядки) та ключові слова, індекс УДК. Також у наукових статтях назва статті, дані про автора, анотація та ключові слова даються трьома мовами (українською, російською та англійською). Бібліографія до статті має бути складена за правилами стандарту, розміщена за алфавітом і ретельно перевірена автором. Посилання на джерела в тексті треба надавати в квадратних дужках, наприклад [1, 3]. Ілюстративний матеріал у статті має бути високої якості, малюнки і таблиці – бути прив'язаними до тексту, мати порядковий номер і назву.

4. Окремими файлами надсилаються: інформація про автора (авторів) прізвище, ім'я, по батькові (повністю), місце роботи, посада, науковий ступінь, звання, електронна адреса, контактні телефони; якісні фото автора та (за бажанням) фото до матеріалів статей (можуть бути розміщені на обкладинці та на зворотах обкладинки або у тексті статті), копія бланка про передплату журналу.

5. За достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та інших відомостей відповідають автори публікацій.

6. Редакція залишає за собою право на незначне редагування і виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора), перенесення статті до наступного номеру чи відмову від публікації (якщо недотриманні вимоги). За необхідності стаття може повертатись автору на доопрацювання.

3 приводу публікування матеріалів у журналі звертатися до відповідального секретаря журналу вченого секретаря Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, доктора педагогічних наук БАЗИЛЬ Людмила Олександрівна за телефоном 050-603-17-72, та члена редакційної колегії старшого наукового співробітника лабораторії професійної кар'єри Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, кандидата педагогічних наук ГРИЦЕНКО ІННИ АНТОНІВНИ за телефоном 097-562-22-22, матеріали надсилати на електронні адреси: ljudmila.bazyul@gmail.com, grihenokinka@ukr.net, 2345255@ukr.net, ipro_info@ukr.net з поміткою: для журналу «ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА».

ДЕРЖАВНЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО ВИДАВНИЦТВО «ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА»

Директор видавництва
Олексій ОСЬКІН

Головний редактор
редакції журналів
Ніна БЕРІЗКО

Адреса редакції журналу:
02094, м. Київ,
вул. Попудренка, 54
8-й поверх, кім. 802
Тел.: (044) 292-83-05

Над номером працювали:
Леся ЯВОРСЬКА
Олена КОНЄЄВА
Віктор ДЯЧЕНКО

На с. 1 обкладинки: Учень ДНЗ «Запорізьке машинобудівне вище професійне училище» Володимир Омельченко, професія «Верстатник широкого профілю. Оператор верстатів з програмним керуванням», під час виробничого навчання у майстерні навчального закладу.

Листи й матеріали для публікації можна надсилати електронною поштою: 2345255@ukr.net з поміткою «Професійно-технічна освіта»

Підписано до друку 18.06.2018 р.
Формат 60×84 1/8.
Папір газетний. Друк офсет.
Умов.-друк. арк. 6,5.
Наклад 451. Зам. № 14339
Видруковано ТОВ «Принтстор Груп»
03190, м. Київ,
вул. Данила Щербаківського, 4

Державний комітет зв'язку та інформації України ф.СП-1

ПВ	місце	літер.
----	-------	--------

ДОСТАВНА КАРТКА — ДОРУЧЕННЯ

На газету
журнал

48764

«ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА»

найменування видання

Вартість	передплата		кількість комплектів	1
94,26 грн	переадресування			

на 2018 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	×			×			×			×	

поштовий

індекс _____

місто _____

код вулиці

буд.	корп.	кв.

село _____

область _____

район _____

вулиця _____

прізвище, ініціали _____

Читайте
в наступному номері

- Інноваційні технології навчання
* * *
- Експериментальна робота
* * *
- Соціальне партнерство
* * *
- Заклади нового типу
* * *
- Зарубіжний досвід